

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 24.

Lördagen den 15 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Koningen:

nr 326, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handläggning av domstolsärenden m. m.;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m.;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, m. m.;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring, m. m.; samt

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående vittne vid vissa rättshandlingar.

Skrivelseförlagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet **Gjöres**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lindbloms interpellation angående tilldelningen av spannmål för bryggeriändamål, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr Lindblom har med kammarens tillstånd till mig riktat följande frågor, dels om jag vore villig att inför riksdagen lämna en redogörelse för nu tillämpade grunder vid tilldelning av spannmål till bryggeriändamål, dels om jag ansåge att läget i fråga om vår spannmålsförsörjning tillåte en fortsatt tilldelning av spannmål för tillverkning av skattepliktiga maltdrycker i den omfattning som för närvarande skedde.

Till utgångspunkt för den följande redogörelsen vill jag först nämna några ord om bryggeriindustriens spannmålsförbrukning under åren närmast före spannmålsregleringens införande. Förbrukningen av korn — andra sädeslag komma praktiskt taget icke i fråga — för tillverkning av maltdrycker vid skattepliktiga bryggerier utgjorde under tillverkningsåren 1935—1940 i genomsnitt 32 000 ton per år med ett minimum av 29 100 ton tillverkningsåret 1935/36 och ett

Ang. tilldelningen av spannmål för bryggeriändamål.

Ang. tilldelningen av spannmål för bryggeriändamål. (Forts.)
maximum av 35 900 ton tillverkningsåret 1938/39. Vid de skattefria bryggerierna var motsvarande genomsnittssiffra 9 300 ton med maximum tillverkningsåret 1936/37, 9 900 ton, och minimum tillverkningsåret 1939/40, 7 900 ton. Stamvörtstyrkan för maltdrycker av klass II utgjorde 10,0 å 10,1 procent, medan stamvörtstyrkan hos maltdrycker av första klassen enligt 25 § förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker normalt icke fick överstiga 6 eller understiga 4 procent.

I och med spannmålsregleringens införande vidtogos åtgärder för inskränkning av kornförbrukningen vid bryggerierna. I december 1940 träffades i detta syfte en överenskommelse mellan kontrollstyrelsen och de skattepliktiga bryggerierna av innebörd, att stamvörtstyrkan hos maltdrycker av klass II skulle från och med den 1 januari 1941 successivt minskas, så att den från och med den 16 mars 1941 tills vidare, så länge den knappa tillgången på spannmål påkallade detta, skulle utgöra 8,2 procent. Samtidigt avstodo bryggerierna i viss utsträckning från den rätt till inköp av korn, som livsmedelskommissionen medgivit för tiden intill den 1 oktober 1941. Den 18 december 1942 förbundo sig bryggerierna att ytterligare minska stamvörtstyrkan hos maltdrycker av klass II, så att densamma från och med den 16 mars 1943 utgjorde högst 7 procent. Från och med den 1 augusti 1944 gäller åter en högsta gräns för stamvörtstyrkan av 8,2 procent.

Vad angår maltdrycker av klass I inskränktes genom kungörelse den 30 december 1940 (nr 1038) den högsta tillåtna stamvörtstyrkan i dessa drycker till 5 procent. Föreskriften upphävdes genom kungörelsen den 26 januari 1945, nr 12, från och med den 1 februari samma år. Vidare bestämdes genom förordning den 27 mars 1942 (nr 125) att maltdryck av klass I utan hinder av förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker finge tillverkas med en stamvörtstyrka av lägst 3 %. Stamvörtstyrkan hos maltdrycker av ifrågavarande slag torde med hänsyn till tilldelningen för närvarande hålla sig mellan 3,5 och 4 procent.

Produktionen vid de skattepliktiga bryggerierna motsvarade under tillverkningsåren 1940—1945 en genomsnittsförbrukning av korn av omkring 20 000 ton per tillverkningsår. Minimum inträffade tillverkningsåret 1941/42, då produktionen motsvarade en förbrukning av 19 200 ton korn. Maximum nåddes tillverkningsåret 1944/45 då produktionen motsvarade en förbrukning av ca 23 600 ton. Tilldelningen av korn till bryggerierna under samma tid visar mindre kvantiteter än förbrukningssiffrorna, beroende på att bryggerierna vid krisens inträde hade vissa lager av malt, som kunde tagas i anspråk. Genomsnittstilldelningen per tillverkningsår har utgjort 16 700 ton. Minst var tilldelningen tillverkningsåret 1941/42, då tilldelningen utgjorde 7 359 ton. Under vart och ett av tillverkningsåren 1943/44, 1944/45 och 1945/46 har tilldelningen uppgått till 22 000 ton för varje år.

Vad de skattefria bryggerierna beträffar motsvarade produktionen under tillverkningsåren 1940—1945 en genomsnittsförbrukning av omkring 5 700 ton korn för tillverkningsår. Minimum inträffade här tillverkningsåret 1942/43, då produktionen motsvarade en förbrukning av 4 900 ton korn. Maximum nåddes tillverkningsåret 1944/45, då produktionen motsvarade en förbrukning av 5 800 ton. Även här ha av orsak som nyss nämnts tilldelningssiffrorna varit lägre. Genomsnittstilldelningen av korn per tillverkningsår under nyssnämnda period har utgjort 5 300 ton, med minimum tillverkningsåret 1941/42, 3 830 ton. Under tillverkningsåren 1943/44, 1944/45 och 1945/46 har tilldelningen utgjort respektive 5 400, 5 000 och 5 300 ton.

Såsom framgår av de angivna siffrorna har tilldelningen av korn till de skattepliktiga bryggerierna avsevärt reducerats och har under de tre senaste

Ang. tilldelningen av spannmål för bryggeriändamål. (Forts.)

åren understigit genomsnittsförbrukningen före kriget med 10 000 ton eller nära $\frac{1}{3}$. Om hänsyn toges till ökningen av folkmängden sedan krigets början blir nedskärningen något högre och torde kunna uppskattas till omkring 35 procent.

Interpellanten har utgått från de inskränkningar i fråga om tilldelningen av spannmål till bryggerierna, som nyligen verkstälts i Amerikas förenta stater. Enligt vad jag inhämtat innebära dessa restriktioner, att bryggerierna under varje 3-månaders period från och med mars 1946 skola få använda endast 70 procent av den kvantitet spannmål, som förbrukades under motsvarande period föregående år. Användningen av vete har helt förbjudits, varjämte av ris få användas endast vissa kvaliteter, som äro odugliga till människoföda.

Att göra några bestämdare uttalanden om tilldelningen av korn till de skattepliktiga bryggerierna, innan årets skörderesultat kan med någon grad av säkerhet bedömas, är icke möjligt. En reducering av stamvörtstyrkan hos malt-drycker av klass II är visserligen ur teknisk synpunkt möjlig, och härigenom skulle en viss begränsning av spannmålstilldelningen till de skattepliktiga bryggerierna kunna äga rum. Det bör emellertid framhållas, att de myckenheter spannmål som på detta sätt skulle kunna inbesparas, äro relativt obetydliga i förhållande till vår totala spannmålsförbrukning.

Herr Lindblom: Herr talman! Jag ber att allra först få framföra till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet mitt tack för den lämnade redogörelsen. Jag tror att det är mycket värdefullt för kammaren liksom ock för allmänheten att ha fått denna mycket utförliga redogörelse för denna sak. Man kan därför vara statsrådet tacksam för de lämnade upplysningarna, och jag är i den delen fullt tillfredsställd.

Vad däremot gäller den andra delen av interpellationen, den andra frågan, är jag inte fullt lika belåten. Jag hade nog önskat, att man i det avseendet hade kunnat få ett något mera positivt svar. Det är säkerligen en stark önskan från olika håll, att denna fråga blir föremål för omprövning.

Jag har i interpellationen icke tagit sikte på något totalförbud för tillverkning av malt-drycker av klass II utan endast ifrågasatt en återgång till den ordning, som gällde under krigsåren, då inbryggingsprocenten var lägre, varigenom avsevärda besparingar kunde göras.

Det finns naturligtvis många, som anse, att man i nuvarande läge borde alldeles förbjuda användningen av spannmål för tillverkning av alkoholhaltiga drycker. Därom kunna givetvis delade meningar råda. Personligen tycker jag att det skulle vara en ringa grad av försakelse, om man ville nöja sig med en något svagare måltidsdryck för att därigenom kunna ge ytterligare hjälp åt det svältande Europa.

Det har gjorts vissa inskränkningar i ransonerna för att vi därigenom skulle kunna bringa mera hjälp åt de mest behövande, och när det dessutom har dragits in på fodertilldelningen, så tycker man verkligen att det borde vara möjligt att spara även på de kvantiteter, som tilldelas för öltillverkning. Fråga är väl, om det inte vore berättigat att ta ett krafttag på detta område.

Nu säger visserligen herr statsrådet, att de myckenheter spannmål, som på det sättet skulle inbesparas, äro relativt obetydliga i förhållande till vår totala spannmålsförbrukning. Men redogörelsen visar dock, att det i alla fall inte är så små kvantiteter, som inbesparats under krigsåren genom den anordning, som då vidtogs. Många hungriga människor skulle kunna mättas med den kvantiteten. Korn är en alldeles utmärkt brödföda — det vet en norrlänning, som allt ifrån barndomen huvudsakligen har levt på korn som brödföda.

Herr statsrådet säger vidare, att man inte kan göra något bestämt uttalande

Ang. tilldelningen av spannmål för bryggeriändamål. (Forts.)
om tilldelningen, förrän man kan med någon grad av säkerhet bedöma årets skörderesultat. Ja, jag har en smula svårt att förstå det resonemanget. Finns det inte möjlighet att på grund av lägets allvar redan nu med bryggerierna träffa en uppgörelse i likhet med vad som skedde under krigsåren? Jag tror, att vårt folk har svårt att förstå det angelägna i att låta 20 000 à 30 000 ton brödspannmål gå till detta ändamål under en tid, då svält råder i stora delar av världen, och detta så mycket mer som det ju — vilket också herr statsrådet här framhåller — inte stöter på några tekniska svårigheter att minska stamvörtstyrkan hos maldrycker av klass II. Den s. k. snabbutredningen kom ju också till det resultat, att den lägre alkoholhalten i klass II bidrog till att minska antalet fylleriförseelser här i landet. Det skulle således vara en dubbel välsignelse att nedbringa stamvörtstyrkan: för det första skulle detta spara en del värdefulla livsmedel och för det andra skulle det främja nykterheten.

Herr talman! Jag skulle vilja sluta mitt anförande med att rikta en vädjan till herr statsrådet att på nytt ta denna fråga under omprövning utan att avvakta årets skörderesultat. Varför inte redan nu inleda underhandlingar med bryggerierna på samma sätt som skedde tidigare? Jag hyser den uppfattningen, att lägets allvar kräver detta och att stora delar av vårt folk vänta det.

Herr statsrådet **Gjöres**: Herr talman! Herr Lindblom har påpekat det i och för sig faktiska förhållandet att vi på grund av den spannmålsknapphet, som för närvarande råder, ha nödgats göra inskränkningar i de utgående bröd- och mjölransonerna liksom vi också ha fått lov att vidtaga begränsningar av foder-tilldelningen, och han kom därifrån över till den slutsatsen, såvitt jag förstod, att omedelbara åtgärder för att minska stamvörtstyrkan i öl av klass II skulle kunna leda till någon lindring i de vidtagna åtgärderna eller i varje fall ge oss möjlighet till ökad insats för att hjälpa folk, som hade det sämre ställt. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten vid att man här stöter på en praktisk omständighet, som gör ett sådant arrangemang omöjligt. Den korntilldelning, som bryggerierna fingo förra året, torde nu praktiskt taget med undantag för rena skvättar vara omvandlad till malt och kan sålunda inte disponeras på annat sätt än för framställning av maldrycker.

Vad sedan angår frågan om vad man i fortsättningen kan vinna genom att återföra klass II till samma stamvörtstyrka som under den svåraste tiden av kriget, äro vi ju beredda att vid den tidpunkt, då skörderesultatet kan överblickas, beakta vad som då kan få lov att vidtagas.

Jag vill emellertid säga att det inte är anledning att överdriva den kvantitativa betydelsen utav en reduktion av stamvörtstyrkan från 8,2 till 7 procent, som vi hade då. Under förutsättning av en genomsnittlig skörd av brödsäd och korn torde en sådan begränsning komma att innebära en besparing av ungefär 3 pro mille, vilket ju inte är så överväldigande. Men av vad vi gått igenom under kriget är det ju uppenbart att ett sådant läge kan uppkomma, då även en sådan besparing kan vara av betydelse. Vi ha nu i klass II en stamvörtstyrka av 8,2 procent, vilket ger detta öl en alkoholstyrka av ungefär 2,5 viktprocent. Då det i denna diskussion, mer eller mindre uttalat, göres jämförelse med det internationella läget, torde det kanske inte få anses alldeles obehörigt att säga något om vilken alkoholhalt man tillåter i maldryckerna i de länder, som ha varit med i kriget.

Om jag då tänker först på våra grannländer, Danmark och Norge, så ligger i bägge dessa länder inbryggingsstyrkan högre än i Sverige. Från slutet av juni tillverkas i Norge en maldryck, som för närvarande har en inbryggingsstyrka av 8,5 procent men som fram till den 1 juni i år hade en inbryggingsstyrka av 9 procent. Om jag inte är fel underrättad, är korntilldelning-

Ang. tilldelningen av spannmål för bryggeriändamål. (Forts.)

en för maltdryckstillverkningen i Norge nu uppe i samma nivå som före kriget.

Vad Danmark beträffar, finnas där två typer av maltdrycker, av vilka den ena håller 9,2 procent i inbryggingsstyrka och den andra 9,75 procent med en alkoholstyrka som väl då ligger ungefär vid 2,7 viktprocent för den förra typen och 2,9 viktprocent för den senare typen.

I Amerika — och det har uppenbarligen varit de i Amerika vidtagna restriktionerna i kornstilldelningen till bryggerierna, som närmast utgjort utgångspunkter för interpellationen — rör man sig med rätt mycket högre värden. Den svagaste ölsort, som tillverkas i Amerika även efter restriktionernas införande, såvitt jag är rätt underrättad, håller 3 procent alkohol, men de mera gångbara ölsorterna i Amerika ligga väsentligt högre. Den vanliga typen ale håller 3,8 procent alkohol och lager 3,7 procent. Det amerikanska buckbeer håller 4,5 procent, och man har där till och med en sorts öl, s. k. stock-ale, som håller omkring 6 viktprocent alkohol.

Jag anför icke detta på något sätt såsom ett argument i denna diskussion, men eftersom en internationell jämförelse här har spelat in, har jag inte ansett det vara alldeles obehörigt att även anföra dessa siffror.

Jag kommer tillbaka, herr talman, till vad jag har uttalat i slutet av mitt interpellationssvar, att frågan om tilldelningen av korn till maltdryckstillverkning liksom frågan om dispositionen överhuvud taget av våra brödsäds- och fodersädsstillgångar väl måste få lov att anstå, till dess att vi ha kunnat bilda oss en något så när säker uppfattning om försörjningsläget i vårt eget land och även beträffande spannmålsförsörjningsläget i världen i allmänhet.

Herr Lindblom: Herr talman! Om det förhåller sig så, att den spannmål, som bryggerierna ha fått, redan är förvandlad till malt, förstår jag att det i detta fall inte gärna kan gå att göra någon ändring. Annars var det ju så, när inskränkningen ägde rum förra gången, att, såsom också framhållits i interpellationssvaret, bryggerierna då avstodo från den rätt till inköp av korn, som de hade fått intill den 1 oktober 1941. Men det är givet, att om hela partiet redan är inköpt och förvandlat till malt, är det ingenting att göra åt den saken.

Jag noterar med tacksamhet det löfte, som givits, att frågan tas under omprövning vid ett senare tillfälle.

Jag vill slutligen bara tillägga, att även om det är fråga om relativt små kvantiteter, är detta väl ändå kanske inte bara en kvantitetsfråga, utan det kan också i viss mån i dagens läge vara en psykologisk fråga.

Herr Englund: Det är riktigt, som herr statsrådet framhöll, att den besparing av spannmål, som kan vinnas genom en återgång till den inbryggingsstyrka av 7 procent, som varit fastställd under den hårdaste krigstiden, procentuellt sett inte är särdeles betydande. Inte heller är den totalkvantitet, som förbrukas i bryggerierna, så särdeles betydande i förhållande till den totala svenska spannmålsproduktionen. Men man får i alla fall en föreställning av att denna förbrukning inte är alldeles betydelselös, om man erinrar sig att spannmålsförbrukningen för framställning av havregryn är av ungefär samma storleksordning som bryggeriernas förbrukning, och havregryn är ju en ganska stor artikel i de svenska hushållen. Skulle man ställa den kvantiteten till förfogande för de nödlidande folken, skulle det säkerligen inte vara alldeles betydelselöst.

Jag har emellertid inte, herr talman, tagit till orda väsentligen för att påpeka detta, utan för att framhålla att erfarenheten från den senaste tiden har

Ang. tilldelningen av spannmål för bryggeriändamål. (Forts.)
 gett en annan aspekt åt detta problem. Man skulle kunna tycka, att bryggerierna i detta läge, när de äro föremål för statsmakternas välvilja i sådan omfattning att de i väsentliga stycken få bibehålla sin tillverkning, skulle nöja sig med att tillgodose den kundkrets, som under tidigare förhållanden är van att använda maltdrycker. Emellertid ha bryggerierna under den senaste tiden satt i gång en utomordentligt kraftig kampanj för att utvidga omsättningen av öl. Delegater ifrån Svenska bryggareföreningen resa land och rike kring och anordna möten, där de försöka påverka de kommunala fullmäktigeförsamlingarna att bevilja nya rättigheter för försäljning av pilsnerdricka. De äro med andra ord i färd med att på detta område nyskapa en vana, som i vidsträckt delar av landet för närvarande inte finns, tack vare den begränsning av möjligheten till försäljning, som har åstadkommits genom det förefintliga kommunala vetot. Det är ett handlingssätt, som jag tycker går ganska illa samman med den dem ålagda begränsningen i tillverkningen. Jag skulle därför vilja underställa herr statsrådet frågan, huruvida det enligt hans mening anses vara rimligt, att bryggerierna i det nuvarande läget inrikta sig på att sprida en sedvänja, som, vad man än må säga om den, ändå inte innebär ett plus i det svenska folkets standard. Det är en fråga om utformningen av det svenska folkets framtida standard. Och eftersom herr statsrådet i sin tidigare sysselsättning haft utpräglad anledning att överväga sådana problem, skulle jag gärna vilja ha ett omdöme av honom i fråga om denna särskilda utvecklingslinje.

Herr statsrådet **Gjöres**: Herr talman! På den senare frågan vet jag inte, om jag är rätter svarande. Jag tjänstgör ju som folkhushållningsminister och har velat begränsa mig till det området.

Jag begärde ordet endast för att rätta ett missförstånd. Herr Englund uppgav, att den kornkvantitet, som ställes till förfogande för maltdryckstillverkningen, vore ungefär lika stor som den havremängd, som användes för framställning av havregryn. Jag har inte siffrorna till hands här, men jag undrar, om det inte genomsnittligen förhåller sig så, att den tilldelning av korn till bryggerierna, som under dessa år har utgått, är ungefär en dryg tredjedel av den kvantitet havre, som samtidigt utgått för framställning av havregryn. Från interpellantens sida har inte ifrågasatts, att man skulle stoppa malt-dryckstillverkningen, utan frågan har endast gällt att om möjligt begränsa stamvörtstyrkan från 8,2 till 7 procent. Nöjer man sig med detta, kommer man fram till att denna begränsning skulle utgöra ungefär 0,5 procent av den kvantitet havre, som ställes till förfogande för tillverkning av havregryn.

På framställning av herr talmannen beslöts att de å föredragningslistan upptagna, endast en gång bordlagda ärendena skulle redan vid detta sammanträde företagas till avgörande.

Föredrogos statsutskottets memorial:

nr 207, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1946/47 till rundradiosändare för kortväg i Hörby; och
 nr 208, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till vissa arbeten å fritidslägrät vid Skönstavik.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Herr talmannen yttrade att under förutsättning att de nu godkända voteringspropositionerna bleve godkända även av andra kammaren, enligt överens-

kommelse med nämnda kammares talman gemensamma omröstningar över dessa voteringspropositioner komme att anställas vid kamrarnas sammanträden onsdagen den 19 innevarande månad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315), dels ock väckt motion angående viss ändring av 56 § samma lag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag). *Ang. ändring i barnavårdslagen.*

Genom en den 8 mars 1946 dagtecknad proposition, nr 186, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att det genom propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

I berörda lagförslag voro 1 och 2 mom. i 43 § så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

1 mom. För beredande av skyddsuppfostran skola finnas av staten eller andra upprättade *skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.*

Särskilda skolor eller skolavdelningar skola finnas:

Särskilda skolor eller skolavdelningar skola finnas:

a) för barn i skolpliktig ålder (skolhem);

a) för barn i skolpliktig ålder (skolhem);

b) för barn, som vid omhändertagandet avslutat sin skolgång men icke fyllt aderton år, eller för personer, som avses i 22 § d) (*yrkesskolor*);

b) för barn, som vid omhändertagandet avslutat sin skolgång men icke fyllt aderton år, eller för personer, som avses i 22 § d) (*yrkeshem*);

c) för väntande mödrar och mödrar med späda barn (hemsolor).

c) för väntande mödrar och mödrar med späda barn (hemsolor).

För omhändertagna över skolpliktig ålder, vilka äro efterblivna till förståndsutvecklingen, skola särskilda *yrkesskolor* vara inrättade. Särskilda skolhem och *yrkesskolor* skola därjämte finnas för omhändertagna, som på grund av själslig abnormitet böra stå under särskild läkartillsyn.

För omhändertagna över skolpliktig ålder, vilka äro efterblivna till förståndsutvecklingen, skola särskilda *yrkeshem* vara inrättade. Särskilda skolhem och *yrkeshem* skola därjämte finnas för omhändertagna, som på grund av själslig abnormitet böra stå under särskild läkartillsyn.

Där Konungen beträffande *viss yrkesskola* så medgivit, må person, som avses i 22 § d), intagas i *skolan*, ändå att *denna* ej är *arsedd* för sådana personer.

Där Konungen beträffande *visst yrkeshem* så medgivit, må person, som avses i 22 § d), intagas i *hemmet*, ändå att *detta* ej är *arsett* för sådana personer.

*Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)**(i Kungl. Maj:ts förslag:)*

Elever av olika kön må ej intagas i samma skola.
 2 mom. För Stockholm och Göteborg skola finnas erforderliga av städerna själva upprättade eller för dem anordnade skolhem och *yrkesskolor* för barn, som vid omhändertagandet icke fyllt aderton år. Vad nu sagts gäller dock ej skolor för barn, som på grund av själslig abnormitet böra stå under särskild läkartillsyn.

(i utskottets förslag:)

2 mom. För Stockholm och Göteborg skola finnas erforderliga av städerna själva upprättade eller för dem anordnade skolhem och *yrkeshem* för barn, som vid omhändertagandet icke fyllt aderton år. Vad nu sagts gäller dock ej skolor för barn, som på grund av själslig abnormitet böra stå under särskild läkartillsyn, *eller yrkeshem för barn över skolpliktig ålder, vilka äro efterblivna till förståndsutvecklingen.*

Herr Bergquist: Herr talman! I proposition nr 186 har Kungl. Maj:t föreslagit vissa ändringar i den gällande barnavårdslagen. De ändringar som framlagts äro till synes av rent formell karaktär. Det gäller frågan om hur de institutioner skola betecknas, på vilka barn omhändertagas för skyddsuppfosttran. Enligt den gällande lagstiftningen betecknas dessa institutioner såsom skyddshem, och man har sedan olika arter av sådana skyddshem. Här föreslås nu i den kungl. propositionen, att man i stället för beteckningen skyddshem skall använda »skola tillhörande barn- och ungdomsvården», och vidare föreslås att dessa institutioner skola uppdelas i tre grupper: »skolhem» för de yngre av detta klientel, »yrkesskolor» för dem som kommit till högre ålder samt »hemskolor» för väntande mödrar. Andra lagutskottet har för sin del godtagit Kungl. Maj:ts förslag i vissa avseenden men på en punkt ställt sig avvisande till förslaget: utskottet har ansett sig kunna godtaga uttrycket »skola tillhörande barn- och ungdomsvården» och även beteckningarna »skolhem» och »hemskolor» men har reagerat mot tanken att man skulle kalla de institutioner, där något äldre barn skulle få yrkesutbildning, för yrkesskolor och har i stället föreslagit att de skulle kallas yrkeshem.

Anledningen till ändringarna i denna lagstiftning är ju inte bara terminologisk. Det är inte fråga om att försöka hitta på bättre namn på dessa institutioner än man har haft tidigare, utan det ligger en realitet bakom och en ganska betydelsefull realitet. Det har visat sig, att de nuvarande beteckningarna på dessa institutioner faktiskt motverka syftet med den uppfostran, som man vill ge på dessa anstalter. En pojke som betecknas som skyddshemspojke har ganska svårt att återanpassas i samhället efter det han genomgått den utbildning som han skall få här, och denna klassificering gör det ofta ganska bekymmersamt för honom, då han skall söka sig in i arbetslivet. Överhuvud taget har det ordet fått en klang av mindervärdighet, som faktiskt i praktiken har visat sig motverka det syfte man vill nå med hela skyddsuppfostran, och det är dessa skäl som gjort att Kungl. Maj:t föreslagit en ändrad beteckning på dessa institutioner. Nu har, som sagt, andra lagutskottet godtagit den generella beteckningen »skola tillhörande barn- och ungdomsvården». Jag erkänner gärna, liksom andra lagutskottet gjort, att det är en mycket tung beteckning och att det kanske inte är den bästa som man skulle finna här, men den är dock bättre än den nuvarande, och den har kanske i sin tyngd den fördelen, att den icke kan utnyttjas i något förklenande syfte.

Andra lagutskottet har, som nämnt, också godtagit beteckningarna »skol-

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

hem» och »hemsolor», men det har reagerat inför tanken att man skulle kalla de institutioner, där något äldre pojkar få lära sig ett yrke, för yrkessolor, och andra lagutskottet har i stället föreslagit att de skola kallas yrkeshem. Anledningen till att andra lagutskottet ställt sig mycket tveksamt till Kungl. Maj:ts förslag är tydligen att utskottet fruktar, att man genom att kalla dessa institutioner för missanpassad ungdom för yrkessolor skulle kunna draga ned de vanliga yrkessolornas anseende, att det lätt skulle kunna bli en förväxling och att man alltså skulle sänka anseendet för samtliga yrkessolor i landet. Jag tror nu att dessa farhågor äro betydligt överdrivna. Det behöver ingalunda bli en sådan fara. Redan nu föreligger ett samarbete mellan skyddshemmen och vissa yrkessolor utan att det blivit några som helst olägenheter av detta. Vi ha t. ex. uppe i Kalix ordnat det så att skyddshemselever gå på den vanliga yrkesskolan och tillsammans med den vanliga ungdomen delta i yrkesutbildningen där, och enligt vad som upplysts där uppfifrån har man icke haft några nackdelar av det systemet, utan det har visat sig vara av godo. Det har medfört en lättnad för skyddshemsklientelet, när det gällt att åter kunna komma ut i livet som vanliga människor. Vi ha för närvarande i socialstyrelsen underhandlingar med landstingsmyndigheter nere i Malmöhus län för att försöka vinna en liknande anordning där, så att pojkar från ett visst skyddshem skola få gå på landstingets yrkesskola och få sin utbildning där. Det är en strävan hos de myndigheter, som för närvarande ha med dessa frågor att göra, att försöka att så litet som möjligt skilja detta skyddshemsklientel från den övriga ungdomen, och jag tror inte att om man kallar dessa till barn- och ungdomsvården hörande yrkesutbildningsanstalter för yrkessolor, detta skulle behöva medföra några nackdelar för de vanliga yrkessolorna.

Man måste nog också säga att andra lagutskottet icke har varit fullt konsekvent, när det just slagit ned på denna beteckning »yrkesskola» men samtidigt godtagit beteckningarna »skolhem» och »hemskola». Vi ha nämligen, såsom säkert kammarens ledamöter veta, här i landet skolhem, som inte alls falla under barnavårdslagen och icke höra till skyddshemsinstitutionen utan så att säga äro en normal inrättning, och vi ha länge använt beteckningen »skolhem» där. Ingen har velat göra gällande, att dessa utanför skyddsuppfostran stående skolhem skulle bli lidande genom att vi inom skyddshemsinstitutionen ha beteckningen »skolhem», och likadant är det med beteckningen »hemskola». Den förekommer också utanför skyddsuppfostrans område. Det finns åtskilliga rent civila, privata hemsolor, och man har inte kunnat förmärka, att deras anseende har sjunkit genom att vissa skyddshem kallas för hemsolor.

Jag tror alltså inte att man kan säga, att det skulle vara till skada för någon annan verksamhetsgren, om man följde Kungl. Maj:ts och godtoget de benämningar på de olika slagen av institutioner som äro föreslagna i propositionen. Däremot kan den av utskottet föreslagna beteckningen »yrkeshem» möjligen leda till skada. Den leder direkt tanken på arbetshem och dylikt; den kan därför ge en förklenande karaktär och kan därigenom motverka syftet med denna lagändring. Jag tror, fastän frågan i och för sig kan synas liten och obetydlig, att det är av vikt att man verkligen försöker undanröja alla hinder som kunna finnas för att återinföra den missanpassade ungdomen i ett ordnat samhällsliv, och jag tror att denna terminologiska fråga kan ha sin betydelse i detta avseende. Här är en väg, där man kan undanröja en av de stötestenar som finnas då det gäller att återföra denna ungdom, och med hänsyn till att frågan alltså har en verklig reell betydelse ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Häri instämde herr *Olsson, Oscar*, och herr *Elmgren*.

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

Herr **Norman**: Herr talman! Utskottets förslag är en kompromiss. Till en början voro vi inom utskottet ganska betänksamma mot dessa namnändringar. Vi beaktade det syfte med dem som herr Bergquist här så klart har framfört, men vi trodde icke på effekten. Vi voro närmast inställda på att be Kungl. Maj:t att överväga detta spörsmål ännu en gång. Det skulle finnas skäl för det, därför att det som här av Kungl. Maj:t föreslås bara är en liten del av de förslag som den s. k. skyddshemsutredningen kommit med. Vi tänkte oss, att när fortsättningen följer, skulle det kanske bli litet klarare och bestämmande uppfattning om lämpligheten av att använda den ena eller den andra beteckningen. Men undan för undan som vi överlade om detta ärende och kommo underfund med att det kanske kan för dessa ungdomar vara av ganska stort värde, att det blir en namnändring, kommo vi till den uppfattningen, att i den mån namnändringen icke skadar på andra områden, är det allt skäl att försöka. Det blev då utskottets slutliga ståndpunkt utom beträffande beteckningen »yrkesskolor». Overstyrelsen för yrkesutbildning har ju gjort bestämda invändningar mot att överflytta detta namn, som man där är van att röra sig med även på dessa institutioner, och inom utskottet var det en mycket bestämd mening hos de medlemmar, som särskilt intresserade sig för den yrkesskolundervisning och de yrkesskolor, som nu undan för undan upprättas i landet, att de skulle så att säga hållas för sig själva.

Det är ju mycket betydelsefullt, att dessa planer, som herr Bergquist här redogjort för, att så mycket som möjligt försöka flytta in detta klientel i det vanliga livet, skicka dem till de vanliga yrkesskolorna o. s. v., bli förverkligade, men det ligger litet annorlunda, när man skall flytta över namnet också; åtminstone tyckte vi det inom utskottet. Nu ha vi inte hittat på detta namn, yrkeshem, som herr Bergquist gjorde vissa anmärkningar mot, utan det är den gamla benämningen, som vi bibehållit, och när vi då kunde jämka på de olika meningarna genom att sluta upp kring denna kompromiss, blev det till sist, sedan förut rätt stora meningsskiljaktigheter rått, ett enhälligt utlåtande.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Sjödahl**: Jag kan i allt väsentligt instämma i de synpunkter som här framförts av herr Bergquist. Som aktiv medarbetare sedan många år i skyddshemsvården vill jag intyga, att det är en allmän mening ute bland skyddshemsstyrelsernas och skyddshemspersonalens folk, att man måste försöka utplåna allt som ger åt dessa hem — även i terminologien — en prägel som följer med ungdomen, när den ger sig ut i förvärvslivet. Detta skulle bli en hjälp i denna mycket svåra uppfostran, som jag och alla som arbeta inom skyddshemsfacket skulle vara riksdagen synnerligen tacksamma för.

Jag skulle till herr Bergquists yrkande blott vilja göra ett visst ändringsförslag. Det är nämligen så att det inte bara är i terminologiskt avseende, som utskottet ändrat Kungl. Maj:ts förslag, utan även i ett annat avseende. Det är i 43 § 2 mom., som utskottet kommit med ett tillägg, att när det gäller skyddshem i Stockholm och Göteborg dessa städer icke skola vara skyldiga att inrätta vare sig skolor för barn som på grund av själslig abnormitet behöva stå under särskild läkartillsyn — detta är föreslaget redan av Kungl. Maj:t — eller yrkeshem för barn över skolpliktig ålder, vilka äro efterblivna till förståndsutvecklingen. Det sista är utskottets tillägg, och det överensstämmer med nuvarande praxis. Dessa städer ha icke för närvarande några sådana hem och anses icke skyldiga att ha det. Det är antagligen en lapsus i propositionen; jag tror inte det är en medveten ändring, då den inte såvitt jag vet är på något sätt diskuterad i propositionen. Jag skulle därför vilja yrka bifall till herr Bergquists förslag, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts proposition, med det tillägget, att man i 43 § 2 mom. bibehåller det tillägg, utskottet föreslagit,

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

dock med den ändringen, att ordet yrkeshem utbytes mot yrkesskolor, så att tillägget skulle lyda: »eller yrkesskolor för barn över skolpliktig ålder, vilka äro efterblivna till förståndsutvecklingen».

I anledning av herr Normans anförande skulle jag vilja säga, att det är en missuppfattning från utskottets sida, att man genom att föreslå ordet yrkeshem i stället för yrkesskolor bibehåller den nuvarande beteckningen. Det är riktigt, när det gäller pojkhemmen, som numera heta yrkeshem, men det är oriktigt när det gäller de många flickhemmen, där det för närvarande heter hemskola. Denna term tycker jag är synnerligen god, och den hade man gärna kunnat använda där, men nu är den i Kungl. Maj:ts förslag reserverad för en viss art av hem, nämligen hem för väntande mödrar och mödrar med späda barn. Det skulle vara en avsevärd försämring, om man överginge från den nuvarande mycket goda beteckningen hemskola till beteckningen yrkeshem. Då är avgjort uttrycket yrkesskola att föredraga.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, liksom herr Bergquist gjort, dock med den ändring som jag nyss föreslagit, att i 43 § 2 mom. skola tilläggas orden: »eller yrkesskolor för barn över skolpliktig ålder, vilka äro efterblivna till förståndsutvecklingen».

I detta anförande instämde herr *Persson, Ivar*.

Herr **Bergquist**: Herr talman! Jag har samma inställning som herr Sjödahl beträffande 43 § 2 mom. Jag återkallar därför mitt yrkande och ansluter mig till herr Sjödahls.

Herr **Linder**: Jag har ju varit med om behandlingen av detta ärende i utskottet, och jag kan nog säga, att det har varit ett fram och tillbaka hela tiden. Utskottet har i grund och botten haft den meningen, att den kungl. propositionen borde avslås, men nu finns det ju sedan gammalt en viss ärelystnad hos statsråden, att en kungl. proposition inte skall avslås, åtminstone inte för såvitt vederbörandes eget namn står under propositionen. Därför har i detta fall statsrådet skickat upp den ene föredraganden efter den andre och har också själv gjort propåer om att propositionen borde antagas. Propositionens innehåll är i grund och botten inte någon hjärtesak för oss. Vi ha visserligen gått med på saken — det finns ingen reservation — men vi tycka att det inte skulle ha skadat, att Kungl. Maj:t hade tänkt ett slag till på denna sak.

Man vill förkasta ett sådant namn som skyddshem, men det kan väl inte vara felaktigt, när det gäller ett hem som skall skydda en vilsegången ungdom. I stället inför man beteckningen »skola tillhörande barna- och ungdomsvården». Vem, tror herr talmannen, kommer i vardagslag med ett så långt och obekvämt ord? Man benämner ynglingarna t. ex. skrubbalever och råbygosar; de få namn efter stället, och det blir ingen ordning på det i alla fall.

Nu har emellertid saken avancerat så långt, att vi i utskottet voro tämligen trötta på den. Nu kan man ju försöka, som herr statsrådet vill, med »skola tillhörande barna- och ungdomsvården», så får ju herr statsrådet se, om det har någon nytta med sig. Det ha vi ju tid att vänta på.

Att sedan utbyta ordet yrkesskola mot yrkeshem, anser jag vara mycket olämpligt. Ledamöter av utskottet som äro mycket väl inne i denna sak och förstå den, tycka att det är mycket olämpligt att använda ordet yrkesskola, ty då komma dessa skolor att liksom falla in under misstänksamheten och bli misskrediterade, och det ville man inte. Då föreslog ordföranden i utskottet i stället namnet yrkeshem, och eftersom vi hade hört tillräckligt mycket om denna sak, jag vet inte vid hur många tillfällen, så sade vi: »Kalla dem då i Guds namn för yrkeshem, så får vi se hur det går!»

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

Jag har inget yrkande alls i denna sak. Helst skulle jag se, att den kungl. propositionen avsloges, ty det är vad andra lagutskottet i grund och botten har velat.

Herr Englund: Jag hör till dem inom utskottet, som haft samma tveksamhet som herr Linder inför denna proposition. Det beror därpå att jag haft det intrycket, att den är ett utflöde av den inom vissa socialpolitiska kretsar allmänna övertron på möjligheten att genom ändringar av miljön undanröja alla missförhållanden. Jag skulle tro att den starka återfallsfrekvens, som karakteriserar skyddshemsklientelet, i mycket stor omfattning får återföras på en hereditär belastning, som är så utpräglad, att den icke är tillgänglig för de miljöfaktorer man förfogar över. Och alldeles särskilt räknar jag inte med mer än en tillfällig förbättring av miljöläget genom de beteckningar propositionen föreslår. Allmänheten kommer snart att bli klar över de nya beteckningarna och anpassa sina försiktighetsmått vid anställning av ny arbetskraft efter det nya läget. Man lyckas således med denna åtgärd sannolikt bara för en tid att hålla dem, som äro benägna att ta emot dessa elever, i okunnighet om deras ursprung. Och då har man samtidigt att räkna med den nackdelen, att de, som även vid insikt om ursprunget vilja anställa dem, icke bli i tillfälle att vidtaga de säkerhetsåtgärder som äro önskvärda för att miljön skall bli så gynnsam, att återfallen icke komma till stånd.

Beräffande den särskilt omstridda frågan, huruvida man skall använda beteckningen yrkesskolor eller yrkeshem, tycker jag att överstyrelsens avstyrkande väger mycket tungt i vågskålen gent emot ordet yrkesskola som beteckning också för de missanpassades utbildningsanstalt. Yrkesutbildningen befinner sig i ett ömtåligt utvecklingsläge för närvarande. Det är då önskvärt att den får arbeta under så gynnsamma betingelser som möjligt. Man bör icke ta risken av nackdelar för de betydande skaror av skotsam ungdom, för vilka de egentliga yrkesskolorna äro avsedda, för att därmed nå en osäker vinst för ett starkt begränsat skyddshemsklientel. Det förefaller mig tvärtom som om riksdagen skulle ha anledning att godtaga andra lagutskottets förslag, som ju är en kompromiss mellan propositionen och utskottets ursprungligen helt avvvisande hållning.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag har redan instämt med herr Bergquist i hans första anförande, men denna iver att skydda yrkesskolorna från en fara, som skulle hota dem genom att i denna lag den av utskottet föreslagna termen yrkeshem utbytes mot termen yrkesskola, har föranlett mig att understryka och något närmare motivera detta mitt instämmande.

Denna lag avser, skulle jag vilja säga, att skydda de sjuka, och det är ett så pass viktigt samhällsintresse, att den synpunkt, som anförts av överstyrelsen för yrkesutbildning, inte kan ha berättigande i annat fall än att det verkligen skulle vara sannolikt, att användningen av ordet yrkesskola när det gäller detta yrkeshemsklientel verkligen skulle kunna skada yrkesskolorna. Men ordet yrkesskola har en sådan klang att den fara, som här har utmålats, är av ungefär samma art som om man skulle vilja taga bort termen skyddshem med motiveringen att den skulle kunna skada de vanliga hemmens anseende.

Jag tror att man får vara något mera måttfull, när man målar upp sådana här faror på väggen, så att man inte hindrar en synnerligen behjärtansvärd och socialt betydelsefull reform. Skyddshemsklientelet har inte haft det för lätt, mycket beroende på det namn dessa ungdomar fått dragas med, och yrkeshemsklientelet skulle säkerligen inte få det bättre. Skall man skapa en gynn-

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

sammare miljö i detta hänseende, sker det säkrast genom att man inte inför ett namn, som redan från början har en komprometterande klang i det allmänna medvetandet.

Jag ber att få uttala min anslutning till det yrkande, som har framställts av herr Sjö Dahl och som innebär någon förändring av det av herr Bergquist framställda yrkandet. På det sättet få vi ju den kungl. propositionen så att säga renodlat ställd emot andra lagutskottets hemställan.

Herr Bergquist: Herr talman! Herrar Linder och Englund ha närmare utvecklat, hur andra lagutskottet sett på denna fråga.

Herr Linder lämnade den upplysningen, att andra lagutskottet egentligen hade önskat avslå den kungl. propositionen i dess helhet. Det kan jag förstå, om man har den ståndpunkten att det är fullkomligt onödigt att ändra på etiketterna när det gäller dessa skolor. Men om utskottet nu i huvudsak har gått in för Kungl. Maj:ts proposition, tycker jag att man bör vara konsekvent. På varje punkt där man kan visa, att den nuvarande ordningen är till nackdel, bör man då också försöka komma till något bättre, och det är det som andra lagutskottet enligt min mening inte har gjort.

Herr Linder sade också, att all den sakkunskap, som finns i andra lagutskottet, var ense om att det skulle vara olyckligt att använda beteckningen yrkesskola för dessa institutioner. Jag har den allra största aktning för den sakkunskap, som finns samlad i andra lagutskottet, men även utanför utskottet finns åtskillig sakkunskap som haft tillfälle att taga ställning till denna fråga. Jag vill erinra om att den sakkunnigutredning, på vars förslag Kungl. Maj:ts proposition bygger, enhälligt framlagt detta förslag och att det i remissyttrandena i alldeles övervägande antal fall har vunnit tillstyrkan och därefter av Kungl. Maj:t godtagits. Man kan ju inte bagatellisera all den sakkunskap, som sålunda uttalat sig under förarbetena till denna kungl. proposition.

Herr Englund ansåg, att benämningen inte kan ha någon större betydelse; den kan verka under någon tid, men sedan förlorar den helt och hållet sin effekt. Jag tror för min del, att sådana här etiketter ha en ganska stor betydelse. Har man i några år haft anledning att syssla med sådant klientel, som på ett eller annat sätt blivit missanpassat och fått tagas om hand av samhället och som man sedan har strävat att återföra till ett ordnat samhällsliv, så har man ganska snart fått klart för sig hur mycket vad man kan tycka är bagateller betyder för att åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd. Huruvida en person får etiketten skyddshemselev på sig eller inte, kan i vissa situationer bli avgörande för hans möjligheter att anpassa sig och bli en nyttig samhällsmedlem.

Jag vill inte att man skall överdriva betydelsen av denna sak, men jag anser inte heller att man får bagatellisera den. Namnfrågan har verkligen en betydelse. Kan man få bort sådana etiketter som redan från början säga, att den eller den är en mindervärdig individ, så blir det tio gånger lättare än annars att återföra vederbörande till ett ordnat samhällsliv. Och all strävan med en lagstiftning sådan som denna bör dock gå ut på att tjäna det syftet. Kan man åstadkomma någon förbättring genom en liten åtgärd i detta fall, så bör man inte underlåta det.

Omsorgen om våra yrkesskolor förefaller mig här ha drivits väl långt. Herr Englund talade om att denna sak är så ömtålig, därför att vi just nu hålla på att bygga upp hela vårt yrkesskolsystem, och att man inte får belasta det med någonting sådant här. Jag är förvissad om att våra yrkesskolor ha en så stark ställning, att de utan att på något sätt taga skada kunna bära

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

den lilla belastning, som det möjligen skulle innebära, att pojkar, som äro omhändertagna för skyddsuppfostran, få den beteckningen att de gå i en yrkes-skola.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag satt till en början i utskottet vid behandlingen av denna fråga. När jag placerades i särskilda utskottet och därför inte längre deltog i utskottets förhandlingar, låg faktiskt saken till på det sättet, som herr Linder här har förklarat, att vi voro eniga om att *avstyrka hela förslaget*. Så småningom blev det sedan vissa underhandlingar kanske grundande sig på prestige — hänsyn för det statsråd, som framlagt förslaget — och slutresultatet blev den kompromiss, som föreligger i utskottets utlåtande.

För min del tror jag att man överdriver, när man talar om att en person, som har vistats på ett skyddshem, därmed skulle vara stämplad för all framtid och få särskilda svårigheter att ta sig fram i livet. Jag kunde i utskottet påpeka, att vi i vårt län bland annat ha en präst, som vistats vid ett sådant skyddshem, och jag har aldrig hört talas om att det legat honom i fatet. Det står ju för övrigt någonting i bibeln om, att då en människa ångrar sig och blir bättre, skall man betrakta henne från andra och nya utgångspunkter, och då skall det inte ligga den människan till last, att vederbörande kanske under en tidigare period av sitt liv har haft en mer eller mindre samhällsfarlig inställning.

Denna tro på att man genom den föreslagna ändringen av titulaturen på dessa skolor skall kunna åstadkomma mera betydande fördelar för de unga, som vistats vid dessa anstalter, är — tror jag mig våga påstå — ett utslag av en sorts politisk naivism, som jag tycker att vi här i riksdagen inte skulle göra oss skyldiga till.

Överhuvud taget synes mig hela frågan om vad denna verksamhet skall kallas vara en oväsentlig sak. Huvudsaken är, att idéinnehållet i verksamheten är riktigt och avpassat på ett ur samhällets synpunkt gynnsamt sätt, varigenom dessa unga påverkas till att bli samhällsnyttiga medborgare. Från den utgångspunkten har jag bestämt sagt ifrån, att jag tycker det är en fullständigt onödig ändring, som här föreslås, särskilt som man vill införa en så långträdig titulatur som »skola tillhörande barna- och ungdomsvården». Det är väl mera sällan man finner en sådan otymplig titulatur någonstans inom vårt undervisningsväsende eller på något annat område.

Jag skulle alltså helst, som jag från början hade tänkt mig, vilja yrka avslag på det hela, men när man nu inom utskottet har kommit överens om en kompromiss, kan jag till nöds vara med om den.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Jag tror att herr Hage gör saken alldeles för enkel, när han säger att detta uteslutande eller väsentligen är en prestigefråga för föredragande statsrådet.

Inom skyddshemsverksamheten har det blivit en mycket allmän uppfattning, att man bör söka komma bort från sådana beteckningar för dessa skolor, som ge dem en särprägel i förhållande till andra skolor. Genom dessa få de elever, som komma från dessa skyddshem, ett märke, som de kanske få släpa med i hela sitt liv. Det är denna erfarenhet ute bland skyddshemsfolket, som sedermera har återljudit i den kungl. kommitté, som utarbetat förslaget, och som också återljuder i de tillstyrkande utlåtandena från praktiskt taget alla, som ha sysslat med skyddshemsvård. Det är detta saken gäller. Det är inte fråga om Kungl. Maj:ts prestige.

Det är inte heller så, som herr Hage säger, att ungdomarna när de lämna dessa skolor inte behöva ha någon stämpel på sig, fastän man allmänt känner

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

till från vilken skola de ha kommit. Herr Hage må hänvisa till bibeln så mycket han vill. Herr Hage vet synnerligen väl, att en mångfald av bibelns moraliska sentenser äro döda bokstäver för mycket stora delar av det svenska folket. Under sådana omständigheter hjälper tyvärr inte den hänvisningen.

Denna fråga gäller ju dem som blivit påverkade till det bättre genom denna ungdomsvård. Min erfarenhet från ett av dessa hem är, att uppfostran för 80 å 90 procent av de unga har länt till goda resultat. Men alla dessa unga, som sedermera gå ut till en verksamhet i samhället, böra så litet som möjligt belastas av någon prickning på grund av den omständigheten, att de vistats vid det eller det skyddshemmet. Det är detta saken faktiskt rör sig om.

Sedan säger man, att beteckningen »skolor tillhörande barna- och ungdomsvården» är otymplig, och det kan jag erkänna. Men lagutskottet har ju svält denna beteckning. På den punkten råder ingen strid. Striden står icke heller om skolhemmen för de skolpliktiga barnen. Den striden utkämpades någon gång på 1930-talet, då en hel del myndigheter och åtskilliga herrar och måhända även damer framförde precis samma synpunkter beträffande skolhemmen, som nu ha anförts av herrar Hage och Englund i denna debatt om beteckningen yrkesskolor. Jag tror, att beteckningen skolhem inte på något sätt har skadat t. ex. de många i Norrland befintliga skolhemmen för folkskolebarn och andra. Jag tror inte heller att den skadar de skolhem, som för närvarande anordnas i våra läroverksstäder.

Striden gäller i stället huruvida man skall fortsätta på denna väg och införa beteckningen yrkesskolor, när det gäller dem som lämnat den skolpliktiga åldern. Jag vill återigen erinra om att det blir en avsevärd försämring för alla flickhem, som numera skola kallas hemskolor. De ha ordet skola i sitt namn, och där gäller det en utbildning väsentligen för hemmets sysslor. Man kan gå med på namnet yrkesskola, där skolbegreppet är kvar, men det andra skulle för dem vara en avsevärd försämring. För pojkarnas del skulle det vara en förbättring, om man kunde komma ifrån ordet yrkeshem, som förordats av utskottet, och i stället få beteckningen yrkesskola införd. Jag vill erinra om att föredragande departementschefen har antytt, att han ämnar låta utreda huruvida inte dessa yrkesutbildningsanstalter skulle kunna inpassas i hela yrkeskolväsendet. Den frågan kommer ju då åter på riksdagens bord.

I den institution, där jag under många år suttit som ordförande, ha vi på skolbetygen låtit dessa skolor bli en del av Göteborgs yrkesskolor. Detta ha vi gjort för ungdomens bästa. De, som anställa dessa unga, få ju alltid vetskap om varifrån de unga komma, och de anställa dem synnerligen gärna. Men det är för att hjälpa dem mot alla de ovidkommande synpunkterna hos andra människor som det är lämpligt att här föra fram ordet yrkesskola officiellt, så att den ordningen inte skall behöva praktiseras kanske litet vid sidan om lagen på grund av ett nödläge.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition med det av mig föreslagna tillägget.

Herr statsrådet **Erlander:** Herr talman! Eftersom föredragande statsrådet är förhindrad att deltaga i dagens överläggning om hans proposition, kanske det är tillåtet att jag säger några mycket få ord.

Jag blev litet ledsen, när jag hörde en av kammarens ledamöter beteckna detta som en fullkomligt betydelselös fråga, där man egentligen inte hade något annat skäl för bifall till Kungl. Maj:ts proposition än eventuella prestigehänsyn gent emot föredragande statsrådet. Jag vill bara påpeka, att denna namnreform ingår som ett led — visserligen inte av så stor betydelse — i socialministerens strävanden att rycka upp, revolutionera och förvandla samhäl-

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

lets omhändertagande av de barn, som av en eller annan anledning behöva tagas om hand på vad vi förr kallade våra skyddshem. Det är en väldig gärning socialministern därvidlag har utfört, en gärning av det slaget att man inte skulle vilja göra vad som annars vore det naturliga: att flytta över dessa ärendens handläggning till ecklesiastikdepartementet, där de ju rätteligen höra hemma, eftersom det här närmast gäller uppfostringsfrågor. Den nuvarande socialministerns intresse för att åstadkomma en utplåning av skillnaderna mellan skyddsuppfostran och den vanliga uppfostran har ju varit så starkt, att de ärendena inte kunnat ligga i bättre händer.

Herr Hage säger att namnfrågan är likgiltig, därför att det är innehållet som betyder allt. Är herr Hage alldeles säker på det? Gör det tankeexperimentet, att någon reaktionär människa föresloge, att man skulle ändra namnet bakåt och ersätta beteckningen skyddshem med låt mig säga beteckningen ungdomsfängelse. Skulle då herr Hage stiga upp här i kammaren och säga, att detta är en bagatell och att det är betydelselöst vad man kallar dessa skolor?

Vi skola inte överdriva frågans betydelse, men såsom ett led i de strävanden, som präglat statsmakternas handläggning av skyddshemsvårdens revolutionering, bör den inte heller underskattas.

Jag vill sluta med att säga, att det icke är fråga om en enskild regeringsledamots prestige. Bakom det framlagda förslaget står samlad praktiskt taget hela den sakkunskap, som sysslar med skyddshemsfrågor.

Herr **Linderot**: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna debatt, ty jag är inte fackman och sakkunnig på området, men så mycket sakkunniga äro väl ändå samtliga ledamöter i kammaren, att vi kunna bilda oss en uppfattning om den strid, som här står i namnfrågan.

Jag har en känsla av att de, som gå emot beteckningen yrkesskola, representera något trångbröstat, obestämt, reaktionärt, som de inte riktigt vilja tala om utan som de dölja under talet om att yrkesskolstyrelsen skulle känna det som en belastning för yrkesskolorna, om en sådan här skola för vilsekomna ungdomar finge beteckningen yrkesskola. Jag må säga, att argumenten både från herr Englund och herr Hages sida verka så ihåliga, att jag inte kunde underlåta att begära ordet och uttala min mening i saken. Jag tror att det inte behöver av mig upprepas, vad andra på området kapabla och skickliga män ha sagt och vad senast också statsrådet Erlander har anfört. Det är tillräckliga argument för en reform anförda, under det att de, som här vilja ha bort beteckningen yrkesskola, enligt min mening icke anfört något hållbart argument för denna sin ståndpunkt.

I Stockholm har under många år funnits en sådan yrkesskola på Söder. Jag erinrar mig från den tid jag var ledamot av Stockholms stadsfullmäktige, att man hade uteslutande goda erfarenheter av denna yrkesskola, där årligen 30—40 pojkar vistas. De erfarenheterna ha här i Stockholm stärkt den uppfattningen, att man bör förändra hela skyddshemsterminologien och i stället säga yrkesskolor.

Jag ber därför, herr talman, att få ansluta mig till herrar Bergquists och Sjödahls yrkande i denna fråga.

Herr **Hage**: Herr talman! Som svar på herr statsrådets fråga till mig vill jag bara säga, att ordet *skyddshem* i sig inte har något förklenande. Ett hem, där man skyddar ungdom, är väl enligt svenskt språkbruk inte någonting, som kan tyda på att dessa ungdomar i allmänhet ha varit inne på kriminalitetens vägar, under det att en sådan beteckning som *ungdomsfängelse*

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

för dessa anstalter direkt skulle betona, att vederbörande varit kriminella. Det är alltså en oerhört stor skillnad mellan de två orden och begreppen.

För övrigt tycker jag, som jag förut sagt, att när man nu kan påvisa, att till och med en person, som kommit in i prästerskapet, har gått igenom en sådan skola, så borde det vara ett gott bevis för, att det i verkligheten inte är någonting så farligt att bibehålla beteckningen skyddshem.

Herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Genom språkliga analyser kan man ju komma nästan vart man vill. Det är klart att ordet skyddshem i och för sig låter mycket vackert, men jag vill erinra herr Hage om att vi t. ex. ha ett sådant ord som fritänkare, som också låter mycket vackert; en fritänkare borde ju vara en människa, som tänker fritt. Men i religiösa kretsar inlägger man någonting helt annat i det ordet. På samma sätt kan man tänka sig, att ordet skyddshem har fått en speciell karaktär, som gör det mindre lämpligt att använda.

Herr **Linder**: Herr talman! Jag vill minnas, att det för någon vecka sedan var rätt mycket diskussion här i kammaren om att ett statsråd hade samrått med en utskottsordförande beträffande ett utskottsutlåtande. Och senast för några dagar sedan hade vi ju här i kammaren en debatt om anslaget till det militära fritidsläget vid Skönstavik. Därför tycker jag, att man skall tala ganska tyst om enskilda statsråds prestigehänsyn. Det var vad jag vill säga i denna sak.

Sedan var det någon som yttrade, att denna fråga kommer åter i ett större sammanhang, och jag tycker, liksom jag sade i mitt första anförande, att det hade varit skäl att vänta med denna reform, till dess frågan om skyddshems-
elevernas eftervård i dess helhet prövas. Då skulle det bli tid att tänka över saken ännu närmare.

Jag vill för min del säga, att det kan bli rätt besvärligt för den enskilde hantverkaren eller småföretagaren, som får i sin tjänst en pojke från en yrkeskola av detta slag. Pojken uppför sig kanske utmärkt väl, men så en dag skickar hantverkaren eller företagaren denne pojke för att hämta pengar eller någonting dylikt, och så blir pojken borta. Hur kan detta komma sig, undrar principalen, vad har inträffat med denne pojke, som alltid har varit så präktig? Då kommer det kanske fram, att pojken är en skrubbaelev eller att han har varit på Råbyhemmet eller någonting sådant. Man skall inte förundra sig, om denne hantverkare eller företagare då säger: »Varför sade ni inte det till mig förut, så att jag kunnat hålla min hand mera över honom och mera väglett honom?»

Nu skall allting camoufleras genom den av statsrådet föreslagna benämningen. Man vill skydda ungdomen, som det heter, och det är ju vackert. Det förstår jag mycket väl. Men att hålla sig till sanningen är dock nummer ett av allt.

Herr **Englund**: Herr talman! Herr Linderot tillät sig att sätta en etikett på sina motparter i denna tvist. Herr Hage och jag voro trångbröstade reaktionärer, sade han. Jag tror, att den motsättning, som föreligger på detta område, icke gäller någon olika värdering av samhällets socialpolitik, utan den är en olikhet i fråga om tolkningen av orsakssammanhanget.

Vi ha ett otal utredningar i socialpolitiska frågor, av vilka den nu föreliggande är en. Jag har inte läst alla dessa utredningar, men jag har läst ett avsevärt antal, och det karakteristiska draget hos dem är, att de försumma den grundläggande frågan om arvselementets och miljöelementets relativa roll.

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

I regel supponerar man, att alla missförhållanden kunna rättas, bara man ingriper mot ett eller annat miljöelement. Jag tror, att denna uppfattning är alldeles särskilt felaktig i detta fall. Den miljöfaktor, som man vill ändra, har, menar jag, inte den betydelse man tillagt den. I den mån herr Linderot kan verksamt bidra till att klarlägga, att de grundläggande orsakssammanhangen på detta område äro sådana att de jäva min mening, är jag naturligtvis villig — eftersom jag har samma värdenormer som han — att modifiera min ståndpunkt. Men till dess ett sådant bidrag föreligger, vidhåller jag således min ståndpunkt.

Sedan blev jag överraskad att en så elegant och annars så logisk talare som herr Bergquist sade, att vi antingen måste ta Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet, om vi skola realisera syftet, eller också avslå framställningen — det var i varje fall innebörden i hans ståndpunkt. Här föreligger en serie av yrkanden om ändringar, och jag föreställer mig att det riktiga sättet att göra ett övervägande är att på varje särskild punkt balansera skälen för och emot. Utskottet har inte funnit tillräckliga motiv att avstyrka ändringar på de andra punkterna, men just i fråga om benämningen yrkesskola har utskottet med stöd av överstyrelsen för yrkesskolorna funnit ett alldeles särskilt skäl att avvisa Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror således, att den kompromisståndpunkt, som utskottet har intagit, inte på något sätt lider av bristfällig logik, utan mycket väl låter försvara sig.

Herr Norman: Herr talman! Av ecklesiastikministerns yttrande — liksom av herr Linders — fick jag klart för mig, att i denna debatt har frågan om statsrådets prestige indragits. Jag känner mig därför pliktig att säga ett par ord i denna fråga.

Jag har efter ingående samtal med skyddshemsinspektören varit intresserad av kompromissen i namnfrågan för att vi skulle komma till ett positivt beslut. Med föredragande statsrådet har jag överhuvud taget inte haft något samtal i det här ärendet under den tid det har diskuterats i utskottet, och jag skulle inte heller tro, att han på något annat sätt har sökt intressera utskottsledamöterna för den ena eller andra ståndpunkten. När vi hade skickat ut ett förslagstryck — andra lagutskottet skickar sådana inte bara till utskottsledamöterna, utan också till kanslihuset, och jag skulle tro, att det är vanligt, att utskotten göra så — hade jag ett kort telefonsamtal med föredragande departementschefen. Jag frågade honom, hur han skulle ställa sig till vår kompromisslinje, och han förklarade då, att han skulle acceptera den. Någon som helst påverkan på vare sig ordföranden eller andra ledamöter i utskottet har föredragande statsrådet inte utövat i den här frågan. Jag vill säga det för att rehabilitera både honom och utskottets ledamöter.

Herr Bergquist: Herr talman! Med anledning av allt talet om att det endast skulle gälla en prestigefråga för föredragande statsrådet vill jag säga, att jag, som öppnade debatten i denna fråga, inte har någon som helst anledning att slå vakt om den nuvarande regeringens prestige, snarare tvärtom. Den har inte någon betydelse för mitt ståndpunktstagande, utan det är dikterat av rent sakliga skäl. Jag anser, att om regeringen lägger fram ett klokt och väl genomtänkt förslag, så bör man kunna stödja det utan att misstänkas för att därmed vara ängslig om regeringens prestige.

Herr Linder var inte bara inne på prestigefrågan, utan yttrade i slutet av sitt anförande ganska patetiskt, att det här gäller att tänka på sanningen och att man inte skall kränka sanningen genom att anta Kungl. Maj:ts förslag. Jag tycker, att det var litet egendomligt uttryckt, att det skulle innebära ett

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)

brott mot sanningen att godta Kungl. Maj:ts förslag. Jag ser det tvärtom så, att om man godtar detta förslag och alltså får en förnuftig beteckning på de institutioner, som det här är fråga om, är det mycket lättare att hålla sig till sanningen än det kanske är med den nuvarande ordningen. Detta uttalande av herr Linder tycker jag inte kan tillmätas någon som helst betydelse. Det är inte fråga om att smussla här. Jag anser, att då en pojke av denna kategori anställs hos en arbetsgivare, bör man underrätta arbetsgivaren om hur saken ligger till, men man har ingen anledning att skriva vem som helst på näsan, att pojken varit på ett skyddshem eller på en anstalt av visst slag. Det angår inte folk i allmänhet, och man skall — som jag sade — inte göra det svårare för den unge genom att klistra på honom etiketter.

Herr Englund förklarade, att jag hade varit ganska ologisk i mitt tidigare anförande, då jag hade sagt, att utskottet av Kungl. Maj:ts förslag borde ta allt eller intet. Det är inte någon bristande logik i vad jag sade, utan jag tror att det står sig ganska väl. Det ligger ju nämligen så till — det har framhållits flera gånger här i debatten — att precis samma invändning som vi kunna göra mot beteckningen yrkesskola kunna vi rikta mot beteckningen skolhem och beteckningen hemskola. Båda finnas utanför skyddshemsväsendet. Där finnas alltså institutioner som enligt andra lagutskottets resonemang kunna åsamkas skada genom att man på skyddshemsinstitutioner sätter samma beteckning som de redan ha. Då är det väl logiskt, att man säger, att om det inte visat sig uppkomma någon skada genom beteckningen skolhem och hemskola, så behöver det inte heller bli några skadliga verkningar av beteckningen yrkesskola.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Jag skulle bara vilja bestyrka vad herr Bergquist sade, att det är praxis åtminstone vid de två skyddshem, som jag har haft att göra med, att arbetsgivaren får reda på varifrån flickan eller pojken kommer. Jag skall nämna tvenne exempel för att belysa våra erfarenheter.

På ett lasarett kände arbetsgivaren till att en flicka varit på det och det skyddshemmet. Det råkade komma ut bland några andra, som sedermera — trots att flickan skötte sig väl — ansträngde sig att få henne bort från lasarettet.

Jag vill tillika erinra om att åtskilliga pojkar och flickor från skyddshem kommit till folkhögskolorna. Rektorn har alltid känt till detta och möjligtvis husmodern, men inga flera. Hur skulle det gå för pojken eller flickan, om han eller hon liksom hade en plåt på bröstet, där det stod »Jag kommer från det och det skyddshemmet»?

Herr Linderot: Herr talman! Med anledning av herr Englunds sista anförande vill jag för det första framhålla, att jag inte har karakteriserat herrar Englund och Hage som reaktionärer i allmänhet. Men jag sökte efter en förklaring till att de hade gått till kamp i denna fråga, och jag kunde då inte hitta någon annan än att de äro trångbröstade reaktionärer i detta speciella fall — men icke i övrigt, då herrarna kunna vara lika radikala som jag i många andra hänseenden.

För det andra, herr Englund, vill jag säga, att jag inte åtar mig att omskola herr Englund i fråga om miljö och arvsmassa och deras inbördes förhållande, och jag har heller icke yttrat mig i denna fråga, eftersom jag icke varit sakkunnig. Jag har bara sagt, att det av erfarenhet har visat sig vara bra, om man kan få bort sådana där mindervärdesstämplar från ungdomen. Det kan hjälpa fram många ungdomar i livet, som annars skulle bli stoppade och kanske bli asociala. Det är det hela. Något annat har jag inte angivit mig begripa i dessa

Ang. ändring i barnavårdslagen. (Forts.)
saker, men det tillåter jag mig begripa, och därför har jag intagit denna ståndpunkt.

Herr **Elowsson, Nils:** Herr talman! För oss, som i utskottet ha behandlat denna sak, är det ganska överraskande, att den väckt en inte bara så långgrandig, utan också så hetsig diskussion, som har förekommit under den sista timmen. Såvitt jag har kunnat utläsa ur de olika yttrandena, är det väl praktiskt taget ingen, som har företrätt en annan uppfattning än den som kommit till uttryck i propositionen. Striden står egentligen om huruvida man skall ändra beteckningen yrkesskola för de manliga eleverna till yrkeshem. Men detta kan väl ändå inte motivera, att man tar i så hårt som man nu har gjort på sina håll här i kammaren.

När utskottet har föreslagit denna namnändring, har det skett uteslutande därför att utskottet har velat få en neutral benämning för dessa hem och dessa skolor — vilket man nu vill kalla dem — en benämning som inte på något sätt skulle gravera de nuvarande yrkesskolorna. Det är uteslutande av hänsyn till dessa och till deras elever som förändringen har föreslagits. Detta kan väl ändå inte anses så klandervärt, att det kan motivera vare sig de hårda orden eller det högröstade talet.

Herr **Linder:** Herr talman! Herr Bergquist fann det vara ett egendomligt uttryck, när jag talade om sanningen. Ja, herr Bergquist, sanningen är alltid illa hörd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Sjödahl*, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, dock med den ändring, att i slutet av 43 § 2 mom. i lagförslaget tillades följande: »eller yrkesskolor för barn över skolpliktig ålder, vilka äro efterblivna till förståndsutvecklingen».

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning med det av herr *Sjödahl* under överläggningen påyrkade tillägget.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående viss förbättring av semesterförmånerna för arbetare, som uttaga sina semestrar under perioder av bristande arbetstillgång;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser angående överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa.

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 22, vilken behandlats av andra lagutskottet hade herr *Ericson, Frans*, m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående en klarare gränsdragning mellan skolöverstyrelsens och medicinalstyrelsens uppgifter och befogenheter på sinnesslövärdens område och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Wistrand*, som dock ej antytt sin mening;

2) av herrar *Englund, Larsson* i Östersund, *Osterman* och *Lundberg*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»De praktiska svårigheter av organisatorisk art, som bevisligen framträtt på sinnesslövärdens område efter införande av lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa, äro såsom framgår av motionen och de till utskottet inkomna remissyttrandena delvis en följd av en oklar gränsdragning mellan skolöverstyrelsens och medicinalstyrelsens befogenheter beträffande vården av sinnesslöa. Dessa svårigheter äro av sådan storleksordning, att en utredning på området kan anses vara motiverad. I detta sammanhang torde även böra utredas frågan angående riktlinjerna för vården av obildbara sinnesslöa och äldre bildbara sinnesslöa samt undersökas, huruvida en enhetlig lagstiftning rörande vården av samtliga sinnesslöa bör genomföras. Även torde bestämmelserna rörande statsbidrag till uppförande och drift av sinnesslöanstalter böra underkastas en granskning i syfte att möjliggöra, att statsbidrag må kunna utgå till alla av landsting och städer utom landsting inrättade sinnesslöanstalter, oberoende av det där vårdade klienteletts beskaffenhet.

Då sinnesslövärderna övervägande måste anses vara en medicinsk eller medicinsk-social angelägenhet, torde vid en eventuell utredning även böra övervägas, huruvida icke visst överinseende över all sinnesslövärd, oavsett om denna avser bildbara eller obildbara sinnesslöa, bör tillkomma medicinalstyrelsen. Hinder synes icke föreligga att samtidigt åt skolöverstyrelsen uppdraga att i huvudsak i samma omfattning som för närvarande utöva tillsyn över och ledning av den pedagogiska verksamheten med avseende å bildbara sinnesslöa.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående en klarare gränsdragning mellan skolöverstyrelsens och medicinalstyrelsens uppgifter och befogenheter på sinnesslövärdens område samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen må föranleda.»

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)

Herr **Källman**: Herr talman! Det är ganska nära två år sedan vi i kammaren hade en mycket vidlyftig överläggning, som rörde frågan, huruvida medicinalstyrelsen eller skolöverstyrelsen skulle vara överinseende myndighet beträffande sinnesslövärden. Egendomligt nog kom Kungl. Maj:ts förslag på den punkten att ändras, så att i stället för att — såsom måste vara det naturliga — medicinalstyrelsen utsågs till tillsynsmyndighet, blev det riksdagens beslut, att skolöverstyrelsen skulle vara det. Med hänsyn till den mycket ingående överläggningen då, varunder alla tänkbara sakskäl för och emot anfördes, skall jag inte i dag upptaga någon längre diskussion. Jag skall endast anföra några skäl, varför jag anser, att kammaren i detta fall borde bifalla reservationen.

Jag vill inledningsvis säga, att de som i detta land i stort sett ha hand om sinnesslövärden — de svenska landstingen och de sex städer, som icke deltaga i landsting — själfvallet hävda, att det huvudsakligen gäller medicinska fall och att därför medicinalstyrelsen borde vara tillsynsmyndighet, varvid naturligtvis, då det gäller pedagogiska problem, skolöverstyrelsen genom vederbörande inspektör skulle vara med.

Andra lagutskottet har emellertid i år modifierat sin ståndpunkt ganska betydligt. Utskottet medger till och med, att vi, som år 1944 kämpade för att de medicinska synpunkterna på denna fråga skulle beaktas mera, ha rätt. Utskottet yttrar bland annat: »För landstingen och städerna är det nödvändigt, att klara riktlinjer här uppdragas, då byggnadsplanerna äro beroende härav.» Medicinalstyrelsen, som haft tillfälle att yttra sig över motionen, anför bland annat: »Medicinalstyrelsen anser därför en utredning i enlighet med motionen vara synnerligen önskvärd. Enligt styrelsens mening skulle gränsdragningen mellan de båda ämbetsverkens tillsynsskyldighet kunna göras liknande den som förekommer vid anstalter för psykopatiska och nervösa barn, där anstaltsorganisationen är underställd medicinalstyrelsen men skolorna inom anstalten intaga en fristående ställning och äro direkt anslutna till skolväsendet.»

Landstingsförbundet hävdar med styrka, att en ändring snarast bör ske i det här avseendet. Jag skall bara citera slutet av vad styrelsen för landstingsförbundet yttrar i år: »Det torde vara otvivelaktigt, att en del av de svårigheter, som visat sig vara förbundna med förevarande lagstiftning, härröra från dess bestämmelser angående överinseendet över sinnesslövärden. Styrelsen har därför i ovannämnda yttrande ansett sig böra påyrka en ändring av dessa bestämmelser därhän, att överinseendet över centralanstalterna uppdelas mellan skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen, så att skolöverstyrelsen blir uppsiktsmyndighet för själva sinnesslöskolan, medan övriga till centralanstalten anslutna avdelningar sortera under medicinalstyrelsen. Kommer ej en dylik uppdelning till stånd, är det att befara, att de nu förefintliga olägenheterna i viss utsträckning komma att fortbestå. Styrelsen kan sålunda giva den föreliggande motionen sin fulla anslutning.»

Huvudmotionären i år, herr Frans Ericson från Östergötlands län, har icke tillfälle att vara här i dag, och därför får jag som medmotionär vikariera med en inledning.

Medicinalstyrelsen har begärt ett yttrande angående organisationen av sinnesslövärden i Östergötlands län — där har man inte kommit så långt som vi i Stockholms län. Jag skall be att få läsa upp de två första styckena ur den promemoria, som inspektören för sinnesslövärden med anledning därav upprättat: »Ordnandet av sinnesslövärden försvåras av att vissa faktorer trots tillkomsten av lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa (sinnesslölagen) äro osäkra. Detta beror till stor del på att riksdagen i sitt beslut frångick betänkandet och propositionen i vissa punkter, av vilka särskilt uppdel-

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)

ningen av överinseendet mellan medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen blivit betydelsefull, utan att en ordentlig utredning av konsekvenserna först gjordes. Genom sinnesslölagen ha landstingen ålagts *skyldighet* att ordna platser för alla bildbara sinnesslöa i åldern 7—21 år. Dessutom bör upptagningshem för sinnesslöa barn, som ej börjat skolan, vara anslutet till centralanstalten. Någon skyldighet att ordna platser för alla sinnesslöa barn under skolåldern föreligger dock ej, och skolöverstyrelsen tillämpar den principen, att endast *bildbara* barn under skolåldern böra få vistas där. Medicinalstyrelsen däremot finner det önskvärt, att upptagningshemmen göras så stora, att de kunna mottaga alla sinnesslöa barn under skolåldern och att de få kvarstanna där tills de bli 12 år (vilket är tillåtligt enligt sinnesslölagen), då de skola överflyttas till statliga anstalter.»

Det är verkligen på tiden, att riksdagen behjärtar, vad målsmännen för denna verksamhet upphörligen sträva efter att vinna, nämligen att tillsynsmyndigheten blir kvalificerad. Detta kan åstadkommas, endast om vi betrakta sinnesslövården som i huvudsak en medicinsk angelägenhet, men som pedagogisk i den mån den angår skolorna, och där vilja även vi, att skolöverstyrelsen skall vara med.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

I herr Källmans yttrande instämde herrar *Johan Bärj, Dahlström* och *Fahlander*.

Herr **Elofsson, Gustaf**: Herr talman! Det är säkerligen av behovet påkallat, att klarare gränslinjer uppdragas mellan skolöverstyrelsens befogenheter och medicinalstyrelsens i just denna fråga.

Jag kan inte underlåta att i dag, då frågan är uppe till behandling med anledning av motionen, tillkännagiva för kammaren, hur pass snedvridna förhållandena kunna bli genom de nu gällande förordningarna.

Kristianstads läns landsting beslöt år 1945 att tillsätta en styrelse, som fick i uppdrag att utreda frågan om sinnesslövården i hela länet och framlägga förslag till 1946 års landsting. Vi i styrelsen inköpte ett hem, som förut hade använts privat som upptagningsanstalt eller för undervisning av sinnesslöa barn. Hemmet omfattar en areal av 150 hektar, och där få barnen, när de ha lämnat skolan, viss utbildning, som kan vara dem till gagn, då de bli fria och släppas ut på den allmänna marknaden. Enligt föreskrifterna skall det finnas en föreståndare för en dylik anstalt. Vi arbetade på att ordna upp det hela, och till vår häpnad fingo vi någon gång på vårsidan ett meddelande, att skolöverstyrelsen hade utsett föreståndarinnan för skolhemmet Fridhem i Hässleholm till föreståndare för hela anstalten. Denna lärarinna har skött undervisningen i skolhemmet, och vi inom styrelsen hade tänkt oss, att hon skulle göra det även i fortsättningen. Däremot hade vi inte tänkt oss, att vi skulle inrätta en föreståndareplats för henne. Föreståndaren skulle äga en pedagogisk utbildning och vad som i övrigt behövdes, och han skulle bli chef för hela anstalten. Var och en förstår väl, att en småskollärlarinna inte äger de kunskaper, som behövas för att driva ett så stort jordbruk som det här är fråga om. Men på grund av kungl. skolöverstyrelsens åtgärd ha våra planer kullkastats. Skolöverstyrelsen uttalade, att om vi hade någon anmärkning att göra, hade det varit tillfälle att säga upp ifrågavarande person. Men hur skall man kunna säga upp vederbörande, då skolöverstyrelsen utnämner henne till föreståndare, innan ens landstinget har fattat beslut om inrättande av en centralanstalt? Detta finna vi högst anmärkningsvärt. Skolöverstyrelsen har sedan försökt rätta till saken. Skolöverstyrelsen erkänner, att den gått fram litet fortare än den borde ha gjort, men nu är det skett.

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)

Jag undrar, om sådant skall få fortsätta. Utnämning har skett icke endast i Kristianstads län utan också i andra län. Nu är som sagt småskolläraryn utnämnd till föreståndare för anstalten. Vi ha ingen möjlighet att få någon annan föreståndare. Föreståndaren för Salbohed hade visserligen sökt och fått befattningen — han var både agronom och utbildad på sinnesslövärdens område — men när han hörde, hur det låg till, sade han upp sig igen, och han slutar den 15 juni. Där stå vi nu. Skolöverstyrelsen har skickat en promemoria till oss, där det heter, att det ankommer på anstaltens styrelse att försöka ordna upp förhållandena med föreståndarinnan, fröken Carlsson. Men man finner det ytterst förvånansvärt, att inte ens styrelsen för denna anstalt för sinnesslöa höres och att inga som helst förhandsundersökningar göras av skolöverstyrelsen, innan en sådan utnämning äger rum.

Därför kan jag inte i dag, herr talman, när detta ärende är föremål för kammarens behandling, underlåta att framhålla, att en revidering av föreskrifterna är av behovet påkallad, och med anledning därav ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Norman: Herr talman! De föregående talarna ha framdragit en del besvärligheter, som de nuvarande huvudmännen brottas med på detta område. Jag skulle kunna fortsätta uppräknigen.

Andra lagutskottet har för att få en djupare inblick i detta spörsmål gjort en studieresa till en av våra förnämligaste anstalter på området — för att inte säga den allra förnämligaste. Även där brottas huvudmännen med svårigheter. De ha ju till uppgift — låta vara att paragrafen ännu inte trätt i kraft — att göra erforderliga förarbeten, så att landstingen och deras styrelser kunna påtaga sig det ansvar, som de enligt lagen ha, för att alla bildbara sinnesslöa få den undervisning och den praktiska utbildning, som de behöva för att kunna något så när reda sig.

Nu räknar man vid den här anstalten med att få ett betydligt större klientel av denna kategori än man förut har haft, och därför måste man på ett eller annat sätt skaffa sig nya lokaler. Man är närmast intresserad av att skilja bort asylfallen och använda de ifrågavarande lokalerna för den undervisning och den uppfostran, som skall meddelas enligt lagen. Bygger man nytt för att tillgodose skolplikten beträffande de bildbara sinnesslöa, får man statsbidrag. Men om man för detta ändamål använder de lokaler, som finnas, men bygger nya för de obildbara sinnesslöa, är det tveksamt, hur det kan ordnas med ekonomisk hjälp från statens sida.

På den anstalt vi besökte har man emellertid inte alls satt i fråga, att dessa besvärligheter skulle bero på att skolöverstyrelsen har överinseendet över de bildbara sinnesslösas undervisning och fostran. Och så ligger väl saken till i själva verket. Motionärerna och talesmännen för motionen ha här satt in sitt angrepp på fel punkt, enligt vad jag kan förstå. Lagen talar om att de bildbara sinnesslöa skola åtnjuta undervisning och fostran under en viss tid. De skola samlas i upptagningshem och sedan få skolundervisning under en följd av år och därefter utbildas i olika yrken — i arbetskunskap, om jag så får säga. De få alltså lära sig olika praktiska yrken.

Däremot regleras inte alls omfattningen av det ansvar, som landstingen skola ha för de *icke* bildbara sinnesslöa, vare sig dessa äro under skolåldern eller över den ålder av 21 år, före vilken de skola vistas på anstalterna för bildbara eller genom anstaltsstyrelsens försorg utackorderas. Det är här, som felet ligger, och det är detta som gör att det skär sig.

Vi ställdes inför en liten del av problemet för två år sedan, då vi togo ställning till frågan om de bildbara sinnesslöa. I fråga om hur vården och fostran

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)

av de icke bildbara skulle ordnas blev det emellertid då inga författningsbestämmelser beslutade. Hade vi då ställts inför hela problemet på en gång tror jag att det hade varit betydligt enklare att taga ståndpunkt till spørsmålet om vem som skall vara tillsyningsmyndighet för de bildbara. Jag tror inte, att det då skulle blivit sådana motsättningar i fråga om denna sak, som det nu har blivit. Ty det är väl ändå självklart, att vi här ha en art av *skola* i teoretiska ämnen och i praktisk utbildning för ungdomar, som kunna tillgodogöra sig en hel del av vad skolan har att bjuda. Många gånger är det inte någon så oerhört stor skillnad — i varje fall ingen artskillnad — mellan dessa ungdomar och ungdomar, som ha skolplikt och som vi taga hand om antingen i svagklasser eller i hjälpklasser i våra vanliga skolor. En hel del av dessa ungdomar skola till exempel få sin utbildning i externatskolor. Vi ha en sådan i Stockholm, där barnen få bo i sina hem, gå till skolan på vanlig skoltid och där syssla med samma ämnen som i en vanlig skola.

Kan det vara någon som helst mening i att medicinalstyrelsen skall ha överinseendet över en sådan skola? Medicinalstyrelsen skall utöva det medicinska och psykiatriska överinseendet, det är självklart, men det är från min utgångspunkt sett lika självklart, att det är den pedagogiska myndigheten här i landet, som skall handha ledningen av det hela, som ju har karaktären av en skola. Vi hörde nyss i en föregående debatt, att man hade varit betänkt på att eventuellt överflytta även den undervisning och fostran, som sker i skyddshemmen, till ecklesiastikdepartementet. När socialministern i debatten här för två år sedan drog en parallell och sade, att frågan om skyddshemmen ju föll under socialstyrelsen, deklarerade jag, att jag aldrig kunnat förstå det riktiga i detta utan att från min utgångspunkt sett även skyddshemmen äro anstalter, som lämpligen böra övervakas och ledas av skolmyndigheterna här i landet.

Från denna principiella utgångspunkt skulle jag i det här fallet närmast ha varit benägen att få fram ett utlåtande, som säger ifrån, att de icke bildbara fullständigt skola skiljas från de bildbara sinnesslöa. Jag tror att det är den riktiga inställningen. Ehuru styrelseledamöterna och funktionärerna på den anstalt nere i Västergötland, som vi besökte, voro mycket försiktiga i sina omdömen beträffande just detta detaljproblem, fingo vi ett mycket starkt intryck av att de hade en ganska bestämd mening om att det var olämpligt att ha asylfallen på samma anstalt som de bildbara sinnesslöa. Så länge de barn, som måste hänföras till asylfallen, äro små kan det gå an, men allt eftersom de bli äldre bli de alltmer konstiga även till utseendet. Det kan inte vara lämpligt för skolungdomarna att gå där och se dessa stackars människor. Och framför allt tror jag att det är synnerligen hårt för föräldrarna — som ju hädanefter bli ålagda att skicka sina barn till sådana här anstalter — att veta att deras barn skola vistas bland rena idioterna, vilket man får säga, att dessa asylfall äro.

Nu ha skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen olika uppfattning just om lämpligheten av denna sammanblandning. Medicinalstyrelsen menar, att det går mycket bra att ha smättingar, som äro obildbara, på samma anstalt som skolungdomar, under det att skolöverstyrelsen vill skilja dem åt. Jag skulle, som sagt, helst ha velat se ett utskottsutlåtande, där riksdagen inbjöds att taga en bestämd ståndpunkt till denna principfråga. Jag har emellertid inte tyckt, att det varit riktigt lämpligt att inbjuda riksdagen till att fatta ett sådant beslut nu, då frågan befinner sig under Kungl. Maj:ts prövning. Här har landstingsförbundet gjort en framställning, och här har skolöverstyrelsen för Konungen framlagt vissa riktlinjer. Det skulle inte vara riktigt om riksdagen innan Kungl. Maj:t prövat frågan skulle göra ett förhandsuttalande, som skulle binda Kungl. Maj:t. Från den utgångspunkten sett har jag förordat

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
den motivering, som utskottsmajoriteten framlagt som skäl för sitt avstyrkande av motionen.

Nu har här yrkats bifall till reservationen. Jag ber då att få påpeka, att det i reservationen framhålles, att »i detta sammanhang torde även böra utredas frågan angående riktlinjerna för vården av obildbara sinnesslöa och äldre bildbara sinnesslöa samt undersökas, huruvida en enhetlig lagstiftning rörande vården av samtliga sinnesslöa bör genomföras». Det står vidare: »Även torde bestämmelserna rörande statsbidrag till uppförande och drift av sinnesslöanstalter böra underkastas en granskning i syfte att möjliggöra, att statsbidrag må kunna utgå till alla av landsting och städer utom landsting inrättade sinnesslöanstalter, oberoende av det där vårdade klienteletts beskaffenhet.»

Detta är alltsammans bra saker, som samtliga inom utskottet önska få utredda. Men att som reservanterna bygga önskemålet att här få en utredning till stånd genom att yrka att riksdagen skall begära, att Kungl. Maj:t gör en utredning »angående en klarare gränsdragning mellan skolöverstyrelsens och medicinalstyrelsens uppgifter och befogenheter», är att gå alldeles vid sidan om själva kärnan i spörsmålet. Det blir enligt reservationen detta avgörande, som riksdagen nu får ta, som också herr Källman motiverade. Han hade den bestämda uppfattningen, att det är medicinalstyrelsen, som skall ha inseedet även över de bildbara sinnesslöa.

Om riksdagen sålunda — vilket jag finner naturligt — håller fast vid sin för två år sedan fattade ståndpunkt, att vården och fostran av bildbara sinnesslöa huvudsakligen är en pedagogisk fråga och en fråga, som särskilt lämpar sig att handhas av skolöverstyrelsen, då skall inte riksdagen i år binda sig genom att kräva en sådan utredning, som motionärerna och reservanterna önska. Bifalles utskottsutlåtandet veta vi, att Kungl. Maj:t ändå har dessa olika mycket viktiga detaljspörsmål under övervägande. Det är alldeles nödvändigt, att man här kommer fram till bestämmelser, som klara upp vilken myndighet, som skall vara huvudman för de *icke bildbara*. För den händelse landstingen skola vara det — vilket kan vara tveksamt då det kan ifrågasättas om inte staten skall övertaga alltsammans — bör man också göra klart för sig omfattningen av den ekonomiska hjälp, som landstingen kunna erhålla från statsmakternas sida för skötseln av detta huvudmannaskap. Det är för landstingen och för styrelserna vid dessa anstalter viktigt att få besked i detta stycke. I fråga om vården och fostran av *de bildbara* sinnesslöa går det däremot alldeles utmärkt under de förhållanden, som nu föreligga, med den ledning som finns på de enskilda anstalterna och med den överledning som skolöverstyrelsen utövar. Vad som återstår är att skaffa tillräckliga utrymmen åt det större klientel, som man får lov att taga hand om på grund av att den obligatoriska skolplikten har blivit genomförd.

Jag tror, att det skulle vara till nackdel för det klientel, som det här närmast är fråga om, nämligen de bildbara sinnesslöa, om det skulle bli någon ändring i det riksdagsbeslut, som fattades för två år sedan. På grund därav, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Franzon*.

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i herr Normans anförande, men jag skall be att få göra ett par små påpekanden med anledning av motionen.

I motionen, som till största delen utgöres av citat av yttranden, som fälldes vid 1944 års debatt här i kammaren, och av andra yttranden från olika håll, anföres bland annat ett yttrande av en föreståndarinna för en anstalt. Hon skulle ha sagt: »Jag såväl som de flesta inom sinnesslövården ansåg att sak-

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
kunnigeförslaget var det enda riktiga; som det nu är hyser jag stora betänkligheter för sinnesslöa asylister under 12 år samt äldre bildbara över 21 år, vilka jag tror skulle bli olyckliga och rotlösa vid en förflyttning.»

Med anledning av detta yttrande ha vi inom sinnesslöskolornas lärarförbund frågat föreståndare och lärare vid samtliga sinnesslöskolor i Sverige, vilken tillsynsmyndighet de ansågo lämpligast, medicinalstyrelsen eller skolöverstyrelsen. Vi gjorde detta då vi tänkte att vi kanske missförstått deras inställning, och vi ville ha klarhet i detta. Lärarkåren svarade hundraprocentigt, att den ansåg det lämpligast att anstalterna sorterade under skolöverstyrelsen. Av samtliga föreståndare, trettiotvå stycken, ha endast två ansett medicinalstyrelsen vara den lämpligaste tillsynsmyndigheten. En är osäker om vilken myndighet, som är den lämpligaste. De tjugonio övriga föreståndarna ha emellertid oförbehållsamt ansett, att skolöverstyrelsen även i fortsättningen bör vara tillsynsmyndighet över skolhemmen. Bland dessa senare föreståndare befinner sig även föreståndarna vid de anstalter, som motionärerna representera.

I den del av motionen, som icke utgöres av citat, har man bland annat skrivit på detta sätt: »Genom riksdagens beslut att skolöverstyrelsen skall vara tillsynsmyndighet för centralanstalterna har det uppstått en hel del olösta problem, för vilka i de sakkunnigas förslag icke finnas några riktlinjer utarbetade. Man frågar sig exempelvis, vem som skall taga hand om obildbara barn upp till 12 år och bildbara skolbarn och arbetshemslever över 21 år.»

Här säger man bestämt ifrån, att de sakkunniga — som inom parentes sagt bestodo av två läkare — inte givit några riktlinjer för hur man skall förfara med just de kategorier sinnesslöa, beträffande vilka det har uppstått svårigheter. I den första meningen, som jag citerade, sägs emellertid, att detta beror på att skolöverstyrelsen är tillsynsmyndighet. Jag kan inte förstå hur motionärerna kunna komma fram till den slutsatsen. Jag tror inte att man under det år som gått skulle kommit till rätta med dessa svårigheter även för den händelse medicinalstyrelsen varit den överordnade myndigheten; åtminstone hade ingenting kunnat göras i kraft av 1944 års lag, då denna, som herr Norman nyss sade, inte berör dessa kategorier sinnesslöa, nämligen de obildbara och de äldre arbetsleverna.

Jag skall emellertid i likhet med herr Norman säga, att motionärerna ha rätt i att det råder mycket stora svårigheter just för de obildbara och de äldre arbetsleverna, som inte kunna komma ut i förvärvsarbete. Svårigheterna ligga mest däri, att man inte kan bereda plats på anstalterna för de bildbara sinnesslöa, vilka lagen omfattar. Man har nämligen på anstalterna — åtminstone på de allra flesta — ganska stora vårdhemsbyggnader upplåtna för just vården av obildbara sinnesslöa. Dessa byggnader behöva så väl tas i anspråk för skolhemmens behov, men detta låter sig inte göra, så länge vi inte ha någonstans att göra av de obildbara. Vi kunna nämligen inte gärna skicka dem till sina hem och inte heller få dem överflyttade till privata asylter, då dessa inte alls räcka till härför.

Jag liksom även den styrelse, som jag representerar, anser att landstingen här stå inför nödvändigheten att bygga särskilda asylter för obildbara. Jag tror i likhet med herr Norman, att om bara landstingen fingo ett ordentligt statsbidrag för detta ändamål, skulle frågan vara i det närmaste löst.

I den anstaltsstyrelse, som jag tillhör, ha vi övervägt att inbjuda närliggande landsting för att överlägga om inte dessa asylter skola kunna byggas gemensamt för två eller tre landstingsområden. Detta skulle väl antagligen åtskilligt förbilliga anläggningarna, och de skulle kunna bli stora, moderna och lättskötta. Jag vill inom parentes säga, att för det klientel, som det här är fråga om, bör man inte bygga för små hem. Dessa barn äro tyvärr i den

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
 situationen, att de inte ha någon känsla för var de vistas. Det viktigaste är att barnen få en ordentlig kroppslig vård, och det kravet anser jag kan tillgodoses bättre på en stor anstalt med modern utrustning än på de små anstalterna. Om vi få dessa större anstalter och kanske med dem kunna samordna åtminstone arbetshemmen för de flickor, som vi inte kunna tänka på att skicka ut i livet, är det naturligtvis inte på något sätt meningen att skolöverstyrelsen skall vara översyningsmyndighet för denna del av sinnesslövården. Det skall naturligtvis medicinalstyrelsen vara, och jag tror inte att någon av oss, som är intresserad i saken, tänkt sig någonting annat.

Jag skall återigen säga, liksom jag sade då det förra gången var debatt om denna sak, att man bör låta våra sinnesslöskolor verkligen vara skolor. Anstalterna äro inte sjukhus och barnen inte patienter. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att skillnaden till exempel mellan lågtstående hjälpskolebarn och högtstående sinnesslöa kan vara hårfin, och jag vet att det på en hel del håll, i synnerhet uppe i Norrland, på sinnesslöskolorna finns många barn, som mycket väl skulle kunna klara sig i en hjälpklass om de bara haft tillgång till sådan undervisning. Men det ha de inte haft, och därför ha de placerats i sinnesslöskola. Det är ju ändå meningen att barnen och eleverna, i den mån detta är möjligt, under sin vistelse på skolhemmen skola beredas för ett liv ute i samhället. Många av dem ha möjlighet att försörja sig — om också inte helt så ofta till en del, kanske till hälften eller tre fjärdedelar. I denna tid, då även den ringaste arbetskraft är mycket värdefull, borde det ligga i allas vårt intresse att tillvarataga även de efterblivnas möjligheter till arbete. Detta göra vi absolut bäst genom att ge dem en uppfostran och en undervisning, som så mycket som möjligt liknar de normala barnens. Det äro vi förhindrade till många gånger, om vi skola betrakta dem som patienter, vilka i första hand behöva vård, under det att undervisning och uppfostran komma i andra hand; det har varit på det viset innan den nya lagen kom till och under den tid anstalterna sorterat under medicinalstyrelsen.

Jag skulle till sist vilja säga, att bildbara sinnesslöa skola betraktas som skolbarn. Sinnesslöskolornas undervisning bör liksom all annan abnormundervisning få vara en gren, om än den svagaste, på vårt allmänna undervisningsväsendes träd. När man har den synen på undervisningen, är det också naturligt och riktigt att skolöverstyrelsen är tillsyningsmyndigheten över den. Kan det för övrigt vara rimligt, att riksdagen frångår ett beslut, vars verkningar man ännu inte haft möjlighet att överblicka, då beslutet inte varit omsatt i praktiken mer än ett enda år?

Till herr Källman skulle jag, i anledning av att han citerade landstingsförbundet och medicinalstyrelsen, vilja säga, att vi ha ännu flera myndigheter, som i sina yttranden tydligt säga ifrån att de anse skolöverstyrelsen böra vara tillsyningsmyndigheten. I detta sammanhang kan jag mot landstingsförbundets yttrande ställa stadsförbundets, som återfinnes i utlåtandet och varit tydligt och klart säges ifrån, att de svårigheter, som vidlåda lagförslaget, torde kunna undanröjas utan att man för den skull behöver lägga hela denna sak på nytt under medicinalstyrelsen.

Jag skall inte lägga mig mycket i vad herr Elofsson i Vä sade. Men var det inte så, herr Elofsson, att denna föreståndarinna redan innan Backagården köptes var utnämnd till föreståndarinna för centralanstalten? Hon hade, om jag inte misstänker mig, hos skolöverstyrelsen begärt, att hon skulle förklaras behörig för denna tjänst. Om jag inte är fel underrättad hade styrelsen då ingen anmärkning mot henne; jag tror tvärtom att de förordade henne. Det var först, när man för arbetshemmet inköpte denna gård av en privatperson och det blev fråga om att tillsätta en föreståndare för hemmet, som det läget

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
uppkom, att man ville ha bort denna föreståndarinna och i stället besätta platsen med en man. Jag är inte så insatt i denna sak, att jag kan säga vilket som var lämpligast. Jag vet inte hur man skulle gjort i en sådan här situation. Kan man avsätta en människa från en tjänst, som hon redan har och som hon blivit utnämnd till efter, skulle jag tro, samarbete mellan styrelsen och skolöverstyrelsen?

Av vad jag anfört, herr talman, framgår tydligt att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr **Ramberg**: Herr talman! Då jag är medmotionär i den föreliggande frågan, tillåter jag mig att säga några ord i densamma.

Andra lagutskottet och dess företrädare här i debatten synas ha velat pressa motionen på så sätt, att man vill tolka densamma i den riktningen, att vi enbart skulle vilja undanröja skolöverstyrelsens inflytande över sinnesslöundervisningen. Jag understryker, att detta ingalunda är vår avsikt. Alla, som arbeta inom sinnesslövården, äro angelägna om att såvitt möjligt söka befria landstingens centralanstalter från ett vårdklientel, som genom sin närvaro där ovillkorligen måste verka synnerligen ogynnsamt för de elever, som äro bildbara och som där skola fostras för nyttiga uppgifter i samhället. Det råder emellertid så stor oklarhet i fråga om sinnesslövårdens utbyggnad, att vi på något sätt velat ge uttryck för våra svårigheter och söka få en fastare grund för landstingen att bygga upp sinnesslövården på.

I mitt eget landsting ha vi under innevarande år sysslat med att utarbeta en byggnadsplan för vårt sjukvårdsväsende. Denna plan omfattar också sinnesslövården inom länet. Vi stå nu inför en mycket brydsam situation. Med anledning av lagen om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa, sådan den antogs vid 1944 års riksdag, är det landstingen angeläget att söka ordna denna fråga i så god tid, att vi kunna vara färdiga därmed vid den tidpunkt, då man kan påräkna Kungl. Maj:ts beslut om ikraftträdandet av 2 § i lagen. Vi vilja därför redan nu i god tid, och därför att alla omständigheter det påkalla, få denna fråga utredd. I våra folkskolor strävar man nu alltmer efter att från de vanliga klassavdelningarna skilja de barn, som inte kunna följa undervisningen, och överföra dem till särskilda skolavdelningar, där undervisningen är bättre lämpad med hänsyn till dessa barns intellektuella möjligheter och krafter. För närvarande utgöra dessa barn i många skolor en svår belastning för den ordinarie undervisningen.

En annan omständighet, som påfordrar att denna fråga snart löses, är att den kvinnliga arbetskraften i hemmen tryter i en allt större utsträckning. I den mån det finns sinnesslöa barn i dessa hem, innebära de också en börda. Vi måste söka att så småningom komma dithän, att dessa barn överföras till särskilda hem, som kunna taga hand om dem. Glädjande nog märker man också, att föräldrarna fått ett allt större förtroende till våra sinnesslöinrättningar och villigt lämna sina barn dit.

I lagen föreskrives, att det skall finnas särskilda upptagningshem för de sinnesslöa barnen. Villkoren för intagning till dessa hem ha emellertid gjorts så snäva att man där endast kan intaga sådana barn, som redan på ett mycket tidigt stadium visat sig bildbara och kunna upptagas såsom skolelever. Jag tror att denna gräns är för snäv. Av humanitära skäl bör gränsen utsträckas så, att barnen få stanna kvar på upptagningshemmen intill 12 års ålder. Det torde nämligen knappast finnas några barn, som ligga föräldrarna så varmt

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
om hjärtat som just dessa, vilka råkat ut för denna svåra situation att bli sinnesslöa. Det är mycket svårt att kunna få föräldrarna att förstå, att man redan så tidigt som vid sju års ålder kan konstatera att barnen äro obildbara och därför måste överföras till en statlig sinnesslöanstalt. Det skulle vara till stort gagn om bestämmelserna kunde ändras så, att barnen kunde tagas om hand i upptagningshemmen redan före skolåldern, men få stanna där ända till tolv års ålder innan de skiljas ut; vid tolv års ålder skall nämligen staten taga hand om dem.

För några veckor sedan behandlade riksdagen en plan för utbyggnad av sinnessjukvården inom landet. Riksdagen godkände vissa delar av den framlagda planen, medan andra åter hänskötos till Kungl. Maj:t för förnyad utredning. Det är tydligt, att vi måste räkna med att staten inte omedelbart kan taga hand om hela det stora klientel av obildbara sinnesslöa barn, som för närvarande äro omhändertagna på landstingens anstalter. Vi måste säkerligen räkna med att ha dem kvar på landstingens anstalter kanske tio, femton år framåt i tiden. Jag är emellertid mycket angelägen om att detta svårskötta klientel kan flyttas bort från landstingens centralanstalter. Den tanken har jag länge hyst. Det är i varje fall angeläget för oss att handla efter ekonomiska beräkningar och förnuftiga planer även i detta avseende.

När det gäller den anstalt, som är avsedd att tjänstgöra som centralanstalt i vårt län, skulle det vara mycket lämpligt, om vi i vår nybyggnadsplan finge räkna med att förlägga den asylinrättning, som nu i huvudsak mottar kvinnliga vårdtagare, på lämpligt avstånd från centralanstalten. Om vi lade den väl isolerad, skulle vi då för de båda anläggningarna kunna ha en gemensam ekonomiavdelning och i många avseenden gemensam personal. Det gäller ju nu för tiden för oss att söka utnyttja personalen så effektivt som möjligt. Det är därför angeläget för oss i landstinget att genom en utredning få klarhet om huruvida vi kunna ordna vår sinnesslövård på detta sätt. Det är nödvändigt för oss att hushålla med våra ekonomiska resurser, och det är därför önskvärt att vi genom en förnyad utredning snarast möjligt få besked på denna punkt. Det är ett ofrånkomligt behov för oss att få frågan om våra sinnesslöanstalters utbyggnad utredd inom det allra närmaste året.

Jag fäster även uppmärksamheten på ett annat problem, som förefaller mig icke vara tillräckligt klarlagt. Jag riktar mig härvidlag framför allt till den pedagogiska sakkunskapen. Det är ju meningen, att de bildbara eleverna skola hållas kvar i centralanstalterna till 21 års ålder. Jag ifrågasätter om detta är riktigt. Det vore enligt min uppfattning lyckligare, om dessa sedan de slutat sin skolundervisning vid 15 å 16 års ålder överflyttades, där centralanstalten ligger i närheten av stad, till arbetshem belägna i en lugnare miljö. Dessa ungdomar i åldern 16—21 år ha nämligen mycket lätt att bli rotfasta på den inrättning, som de komma till under detta skede av sitt liv. Det är nödvändigt för oss att på allt sätt söka få dessa människor att känna med sig att de ha en fast tillflyktsort att söka sig till i livet. Efter sin yrkesutbildning skola de ju ut i familjevård, och deras krafter skola utnyttjas på arbetsmarknaden. Var och en som sysslat med detta klientel vet emellertid att det under arbetena med familjevårdens ordnande kommer att uppstå många komplikationer. Det är nödvändigt för dessa människor att ha en fast tillflyktsort och veta med sig, att de kunna vända sig till föreståndaren eller föreståndarinnan för arbetshemmet och rådgöra om sina besvärligheter. Även under sina semestrar måste de ha en tillflyktsort, där de känna sig hemma och kunna få stöd och hjälp. De ha i många fall ingen annan fast punkt i livet än det hem där de varit intagna. Det är därför nödvändigt att även denna sida av frågan blir närmare omprövad.

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)

Alla som syssla inom sinnesslövården ha säkerligen också iakttagit, att de bildbara sinnesslöa, när de komma ut i livet, i allmänhet ha en kortare tid på sig än normala människor, utrustade med sunt förstånd. Man finner ofta, att det rent intellektuella hos de sinnesslöa har en kortare omloppstid. De återvända snart till en svagare ställning. Även deras fysiska krafter äro mer begränsade än hos normala människor. För dessa kategorier arbetshemselever och bildbara sinnesslöa måste vi därför ordna det så, att de efter en tids bortovaro i familjevård eller på annat sätt kunna återvända till arbetshemmet. De måste känna det såsom ett naturligt hem och en lugn tillflyktsort under ålderns dagar, som för dem inträda på ett tidigare stadium i livet än för vanliga, friska personer. Samma problem, som jag här redogjort för, uppställa sig även för de kvinnliga arbetshemseleverna.

När vi nu gå att bygga upp sinnesslövårdorganisationen, stöta vi inom landstingen på så många praktiska svårigheter, att vi med nuvarande ordning inte kunna lägga några allmängiltiga regler till grund för vårt handlande, då vi ju samtidigt måste ta hänsyn till de ekonomiska faktorerna. Det är därför, upprepar jag, av största vikt för oss att genom en förnyad utredning få klarhet om hur den kommande organisationen skall gestalta sig. Utskottet understryker i starka ordalag nödvändigheten av en dylik utredning för att snarast möjligt få klarhet på dessa punkter, så att landstingen kunna fullgöra sina uppgifter. Det är helt enkelt nödvändigt för oss att snabbt få klara riktlinjer uppdragna. Då ju utskottet och inte minst dess ordförande här understrukt, att det finns många olösta problem, är det angeläget för oss att hemställa till Kungl. Maj:t att få till stånd denna utredning för att landstingen snarast möjligt skola få klarhet om hur sinnesslövården skall uppbyggas.

Jag har, herr talman, under mina försök att tränga in i denna fråga stött på så många svåra problem då det gäller att med de lagar och författningar, som nu finnas, och med hänsynstagande till ekonomiens krav ordna en god sinnesslövård. Jag ansluter mig därför till kravet på en ny utredning för att få fram fastare direktiv för landstingens uppgifter härvidlag. I dagens läge är den enda möjligheten härför att följa den reservation som fogats till utskottets utlåtande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Englund: Herr talman! Det är med stor tvekan som jag yttrar mig i detta ärende — det sker väsentligen under trycket av den etikettsregel, som säger att någon företrädare för reservationen bör motivera reservanternas ståndpunkt.

I utskottet ha experter från olika håll dryftat detta spörsmål. När jag har suttit och lyssnat till diskussionen i utskottet, har jag funnit de starkaste skälen anförts av läkarexperterna, närmast företrädna av sinnessjukläkaren Osterman, vilka anse att det är ändamålsenligt att få till stånd en annan ordning än den nuvarande på detta område. De skäl, som tala för en sådan omläggning, har herr Ramberg senast med stor sakkunskap utvecklat, och jag kan i väsentliga stycken hänvisa till vad han har yttrat. Jag vill dock i förtätad form ange de argument som varit avgörande för mig när jag hamnat bland reservanternas.

Det framhölls sålunda, att klientelet på detta område icke är av den naturen, att det kan fast och allmängiltigt registreras såsom bildbart eller icke bildbart. Bildbarhet och obildbarhet äro icke åtskilda genom ett språng utan bilda ett kontinuum. Det gör att gränsdragningen är vansklig. En person kan sålunda vid den ena tidpunkten hänföras till de bildbara och vid en annan tidpunkt till de icke bildbara sinnesslöa. Är klientelet av denna art, är en strikt

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)

renodling av anstalterna därhän, att man på den ena anstalten har bildbara och på den andra anstalten icke bildbara sinnesslöa, inte möjlig att genomföra. Tyngden mot en sådan anordning ökas genom den omständigheten att, såsom framhållits av några sakkunniga på detta område, total klientelet i flera län inte är av sådan omfattning, att man utan att kränka viktiga sparsamhetsgrundsatser har möjlighet att klyva klientelet på flera anstalter, varför det är nödvändigt att hålla dem samman på *en* anstalt.

Är man således bunden vid att i vidsträckt omfattning ha ett klientel av båda typerna på samma anstalt, är det inte ändamålsenligt att göra en vertikal klyvning av inspektionen på det sätt som utskottet här förordar, utan det blir nödvändigt att träffa en annan anordning. Överhuvud taget bortfalla ju inte — det är en allmän biologisk synpunkt på spørsmålet — de medicinska synpunkterna på klientelet i och med att en del av dessa personer underkastas undervisning. Abnormiteterna äro av den naturen, att den främsta expertisen på området alltid måste representeras av medicinalstyrelsen. De framsteg i behandlingen av de sinnesslöa, som kunna tänkas förekomma, måste bli en frukt av vidgade medicinska kunskaper. Med den inträngande analys av sambandet mellan psyke och kroppsliga funktioner, som är en frukt av den senaste medicinska forskningen, finns det ju all anledning att antaga, att det inte ligger utom det möjligas gräns, att den medicinska forskningen skall kunna ge anvisning om vidgade möjligheter att med användande av medicinska metoder uppnå förbättrad behandling av detta klientel och eventuellt måhända modifiera de sinnesslöas kroppsliga egenskaper därhän, att det blir en förskjutning av gränsen mellan de icke bildbara och bildbara.

Jag anser att herr Norman förenklade problemet i sitt försvar för utskottet. Han tycktes förutsätta, att den enda tänkbara lösningen här är en vertikal klyvning i fråga om inspektionen, d. v. s. att det *antingen* skall vara medicinalstyrelsen *eller* skolöverstyrelsen, som skall utgöra inspektionsorgan. Med all den reservation, som ligger i att jag saknar personlig förtrogenhet med detta material och således bara grundar mitt omdöme på vad jag hört då jag suttit och lyssnat i utskottet, vill jag säga, att det förefaller mig, som om det vore naturligt att ge medicinalstyrelsen allbefogenhet i fråga om samtliga anstalter och koppla in skolöverstyrelsen som ett inspektionsorgan för anstaltsvården på de punkter, där anstaltsvården får karaktären av skolutbildning. I stället för ett *antingen—eller* i fråga om inspektionen av dessa anstalter föreslår jag således ett *både—och*. Inom svenskt statsliv finns det säkerligen exempel på en sådan samverkan mellan olika myndigheter till båtnad för gemensamma uppgifter, och jag tror att det skulle vara ändamålsenligt att på denna punkt pröva en dylik samverkan.

Det är från dessa synpunkter, herr talman, som jag för min del har funnit de starkare skälen ligga hos reservanterna, varför jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bårg, Johan: Herr talman! Jag skall inte ta kammarens tid länge i anspråk, men anser mig dock böra säga några ord utöver det instämmande som jag gav herr Källman.

Jag vill då först göra den reflexionen, att det är märkvärdigt att allt blir så konstigt och invecklat så fort vi komma in på skolfrågor. Någon har travestrat ett bibelspråk så, att »mycken lärdom gör visa män galna», och jag har ofta haft anledning att fundera över den sanning som kan ligga i denna travestering. Det är tråkigt att dispyterna i skolfrågorna skola återkomma även på detta område och tvinga oss att nöta bort mycken tid i onödan. Det avgörande för alla som ute i livet syssla med dessa frågor måste bli de praktiska

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
hänsyn, som vi inte kunna komma ifrån. Kivet om huruvida medicinalstyrelsen eller skolöverstyrelsen bör vara högsta instans på detta område synes mig ha blivit en ren maktstrid, där de olika lägren kämpa mot varandra bara för att hävda sin uppfattning. För oss som ute i landstingen syssla med dessa ting är det viktiga att vi på ett förnuftigt sätt få klara linjer uppdragna, så att vi veta, hur vi skola handla.

I mitt eget län ha vi en ganska stor gård, dit sinnesslöanstalten är förlagd. På gården ligger också länets sanatorium. En kommitté sysslar emellertid med att utreda frågan om sanatoriets förflyttning, och när sanatoriet kommer bort från egendomen komma vi att få goda utrymmen att ta vara på. Det är därför angeläget för oss att få klarhet om hur vi skola ordna med de lokaler, som bli lediga efter sanatoriets förflyttning. Vi ha givetvis inte råd att låta de lediga utrymmena stå oanvända. Vi måste därför snarast möjligt ha klarhet om hur den blivande organisationen av sinnesslövården på detta område skall se ut.

Staten ställer stora fordringar på landstingen inte bara i fråga om den allmänna sjukvården utan även beträffande sinnessjukvården. Landstingen handha också med största allvar sina uppgifter härvidlag och söka åstadkomma bästa möjliga resultat. Såsom herr Ramberg påpekade måste emellertid landstingen även söka handla ekonomiskt förståndigt, i den mån det är möjligt att göra detta utan att skada de uppgifter som landstingen ha att fylla på detta område. Vi måste, upprepar jag, få besked om huruvida vi skola ha en eller flera olika anstalter för vården av det klientel, som debatten nu närmast gäller. Detta kiv om var maktbefogenheterna skola ligga får inte försvåra för landstingen att fullgöra den plikt som de så gärna vilja uppfylla. Det är faktiskt så, att maktstriden här gör det svårare för oss ute i landstingen att lösa våra uppgifter.

Jag förstär överhuvud taget inte, varför man motsätter sig att få till stånd en utredning i syfte att dra upp klarare linjer på detta område. Om utskottsmajoriteten anser, att utlåtandet skall täcka även det önskemålet, så borde detta i utlåtandet ha understrukits kraftigare än vad som har skett. Då hade det inte behövts någon reservation. Som utlåtandet nu är skrivet, får man nästan det intrycket, att utskottsmajoriteten vill förhindra den utredning som reservanterna påyrka. I varje fall fäster utskottsmajoriteten inte det avseende vid detta önskemål, som jag anser att man borde göra. Jag ber om ursäkt, ifall jag tar fel, men det förefaller som om de som kämpa på den motsatta linjen ha för liten erfarenhet av hur uppgifterna te sig ute i det verkliga livet. Om de hade haft tillräcklig erfarenhet härav, skulle de säkerligen ha en annan syn på hela detta spörsmål.

Så vitt jag förstår, är det särskilt ett uttalande i reservationen, som stöter dem som vilja slå vakt om skolintressena i sinnesslövården. Det anföres nämligen i reservationen: »Då sinnesslövården övervägande måste anses vara en medicinsk eller medicinsk-social angelägenhet, torde vid en eventuell utredning även böra övervägas, huruvida icke visst överinseende över all sinnesslövård, oavsett om denna avser bildbara eller obildbara sinnesslöa, bör tillkomma medicinalstyrelsen.» Låt oss stryka hela denna mening, som ligger hindrande i vägen för dem som här i så hög grad representera skolintressena, och låt oss sedan företaga den önskade allmänna utredningen i övrigt!

Jag vädjar till kammaren att söka underlätta för landstingen att fullgöra sina uppgifter och inte genom onödigt maktkiv lägga hinder i vägen för deras arbete. Med det intresse för saken som finns hos Kungl. Maj:t är det min övertygelse, att även om vi stryka den av mig citerade meningen i reservationen, kommer man vid den kommande utredningen att överväga spörsmålet hur fördelningen av uppgifterna skall ske mellan skolöverstyrelsen och medicinalsty-

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
relsen. Vi behöva grundligt syna hela detta problem, innan vi ta definitiv ståndpunkt. Det är ingen anledning för oss att stå här och kivas om hur det skall ordnas, ty varken jag eller ni, ärade kammarkamrater, som tala för den motsatta ståndpunkten, äro innerst inne så tvärsäkra på vår sak, utan man bara »tycker» det ena eller andra.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till reservationen med strykande av det stycke i motiveringen, som börjar med orden »Då sinnesslövärden» och slutar med »bildbara sinnesslöa».

Herr **Jonsson**: Herr talman! Den fråga, som vi här diskutera, har iute från början blivit upplagd på ett sådant sätt som varit önskligt.

De som följt med utvecklingen av sinnesslövärden i landet veta, att den från början upptogs såsom en humanitär uppgift av enskilda och stiftelser. Så småningom ha landstingen övertagit ansvaret även för vården av de sinnesslöa. För ett par år sedan fingo vi en ny lag om vården av bildbara sinnesslöa. Kungl. Maj:ts proposition grundade sig den gången på en utredning som, såsom här nedan påpekats, företagits av två läkare. De voro givetvis kunniga på sitt område, och jag vill inte alls uttala mig nedsättande om deras insatser. Då det emellertid gällde att utreda ett problem, som inte bara är medicinskt utan också i stor utsträckning socialt, pedagogiskt och humanitärt, borde kommittén ha haft en allsidigare sammansättning. Kungl. Maj:ts proposition gjordes upp helt med utgångspunkt från det förslag som kommittén framlade. Följden blev att medicinalstyrelsen blev den myndighet som skulle ha hand om denna del av sinnesslövärden.

Andra lagutskottet omarbetade emellertid Kungl. Maj:ts förslag och föreslog att skolöverstyrelsen skulle utöva den högsta tillsynen över vården av de bildbara sinnesslöa. Då ett utskott så där i all hast företar en så genomgående förändring av ett framlagt förslag, riskerar man givetvis att en del saker kanske inte bli riktigt klarlagda. Det inträffade även i detta fall, och därför har, såsom redan framhållits, en del irritationsmoment uppkommit.

Det är emellertid förvånande, att man från motionärernas och ännu mer från reservanternas sida vill göra det till det centrala i svårigheterna, att det blev skolöverstyrelsen och icke medicinalstyrelsen som skall ha överinseendet över denna del av sinnesslövärden. Vi som praktiskt ha sysslat med sinnesslövärden ute i landstingen måste nog säga, att denna anordning är vad som minst har irriterat oss. Såsom min kammarkamrat herr Ramberg här förut påpekat, är det snarare mera praktiska spörsmål som ha vållat svårigheterna för oss, och jag ber att få helt instämma i hans resonemang. Det är just beträffande de praktiska sakerna, som bestämmelserna inte äro klara, men de kunna bli det med bibehållande av utgångspunkten eller grundprincipen för beslutet, nämligen att skolöverstyrelsen skall handha överinseendet över de *bildbara* sinnesslöa. Det synes mig, att som en utgångspunkt för en förnyad utredning och ett förnyat övervägande i denna sak skulle landstingsförbundets yttrande kunna bättre användas än reservationen. Landstingsförbundet säger, att det riktiga bör vara, att i fråga om de obildbara sinnesslöa skall medicinalstyrelsen handha överinseendet, men när det gäller de bildbara skall skolöverstyrelsen göra det. Hade reservanterna utgått härifrån och sedan också påpekat, att det är just de praktiska och ekonomiska problemen, som skola läggas till rätta, i den mån de inte äro klarlagda genom den hittills gällande bestämmelsen, hade jag också kunnat förena mig med reservanterna.

När nu herr Bårg från reservationen tagit bort det som gjort det omöjligt för mig att kunna gå med på den, nämligen uttalandet, att medicinalstyrelsen bör ha visst överinseende över all sinnesslövärd, kan jag låta mina betänklig-

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)

heter vika. Visserligen skulle man ha velat få även klämman i reservationen skriven på ett annat sätt, ty där är frågan om gränsdragningen mellan skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen det centrala — herr Englund påpekar nu för mig, att densamma är en avskrift av motionens. Jag vill dock hoppas, att om det blir riksdagens beslut att ta reservationens kläm, så söker Kungl. Maj:t komma till rätta också med de praktiska olägenheter, som finnas.

Jag vill även framhålla, att om man företager denna översyn, är det nödvändigt, att man också gör klart för sig, hur det skall förfaras med de obildbara sinnesslöa under 12 år och de bildbara över 21 år. Även i Gävleborgs län stå vi i begrepp att ordna byggnadsfrågorna för att kunna tillgodose ökade krav på platser för de bildbara sinnesslöa. Hur skall man ordna det för dem, när man inte vet, hur det blir med de obildbara sinnesslöa under 12 år — om landstingen skola ha dem, om de skola vara på centralanstalten eller om det kommer en bestämmelse, att de måste flyttas därifrån? Likadant är det med de bildbara sinnesslöa över 21 år. Skola särskilda anstalter byggas för dem, eller skola de vara kvar på sina avdelningar inom centralanstalten? Rörande allt detta sväva vi ännu i ovisshet, och det är nödvändigt att komma till klarhet.

Med hänsyn till detta förhållande och med hänsyn till att herr Bärge nu har yrkat, att det andra stycket på s. 9 skall strykas, kan också jag, herr talman, förena mig med hans yrkande men med den bestämt uttalade förhoppningen, att även de praktiska och ekonomiska problemen komma med i den utredning, som Kungl. Maj:t enligt yrkandet i reservationen skall företaga.

Herr Elofsson, Gustaf: Herr talman! Jag kan inte underlåta att med några få ord bemöta fru Sjöström-Bengtssons uttalande om att föreståndarinnan skulle ha utnämnts till chef för centralanstalten, innan Backagården inköptes. Tyvärr, fru Sjöström-Bengtsson, är det nog så, att skolöverstyrelsen hade utnämnt en föreståndare, innan landstinget ännu beslutat att bilda en anstalt. Det är väl inte obekant, att det var fem års övergångstid för landstinget att ordna denna fråga. Om landstinget inte fattat sitt beslut detta år och det således inte nu blivit någon centralanstalt, vad skulle då föreståndaren ha gjort? Vi ha vänt oss mot skolöverstyrelsens handlingssätt, men vi ha aldrig ifrågasatt, som fru Sjöström-Bengtsson ville göra gällande, att man skulle avsätta en befattningshavare. Jag kan inte underlåta att citera följande ord ur en skrivelse, som vi i dessa dagar avlätit till skolöverstyrelsen: »Det har icke från styrelsens sida vid något tillfälle ifrågasatts att avsätta fröken Carlsson eller rubba på hennes rättsliga ställning. Om fröken Carlssons duglighet som lärarinna eller som föreståndarinna för skolhemmet, har styrelsen icke uttalat sig. Men styrelsen anser, att fröken Carlsson saknar både den teoretiska utbildning och den praktiska erfarenhet, som erfordras för att ordna och leda arbetet jämte den ekonomiska förvaltning som är förenat med en anstalt av denna omfattning. Hon har förut icke ens haft den ekonomiska ledningen av skolhemmet om hand. Det må väl då icke förtänkas, att styrelsen, som är ansvarig för förvaltningen, vill själv välja den föreståndare som bäst passar att leda arbetet.»

Det har som sagt inte alls varit tal om annat än att fröken Carlsson, som har varit chef för själva skolhemmet förut, skulle få inneha den tjänsten också i fortsättningen. Men det måste väl ändå erkännas — det tror jag, att jag vågar påstå — att skolöverstyrelsen har utsett föreståndare för dylika anstalter, utan att skolöverstyrelsen verkligen har tagit reda på om anstalterna redan bildats eller inte. Det är inte bara i Kristianstads län som missnöje råder häröver. Det råder missnöje i många andra län, men där avvaktar

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
man utvecklingen. Man vet, att vi inte godkänt skolöverstyrelsens åtgärd i denna sak, och man vill se, vad resultatet blir.

Jag kan också nämna, att skolöverstyrelsen är mycket angelägen att få saken ur världen. Två tjänstemän i skolöverstyrelsen reste ned till oss och framlade sina synpunkter. Då frågade vi den nyutnämnda föreståndarinnan, om hon kände sig kompetent att handha ledningen av hela den stora anstalten. Hon svarade: »Nej, det gör jag inte. Jag besitter inte de kunskaper, som fordras.» Då kan man väl ändå fråga, fru Sjöström-Bengtsson, om utvecklingen går åt rätt håll? Vi vilja inte motsätta oss, att fröken Carlsson får behålla den ställning som hon hade innan anstalten bildades, d. v. s. som föreståndare för skolhemmet. Däremot kunna vi inte godkänna henne som föreståndare för en anstalt av så stor omfattning som denna i Kristianstads län.

Av den anledningen, herr talman, ber jag att få biträda kravet på en utredning, och det gör jag bäst genom att yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Situationen är ganska förvirrande i detta ärende. Här ha herrar Ramberg och Bårg framfört synnerligen beaktansvärda synpunkter på de praktiska problem, som det gäller att få en rätsida på. Det hade varit önskvärt om dessa herrar motionärer även hade tittat på klämman i den motion, de skrevo under, när de ville få fram just de praktiska spörsmål till övervägande.

Herr Bårg sade, att det förefaller, som om resonemangen om vem som skall ha överinseendet över de olika anstalterna mera är ett kiv om makten än någonting annat. Det kanske ligger något i det. Men nog blir situationen egendomlig, om man nu kommer till den slutsats, som till exempel herr Bårg här har kommit till. Man vill kringgå meningsskiljaktigheterna om var överinseendet skall ligga och stryker därför den sista punkten i reservationens motivering, men så kommer man fram till denna konstiga kläm, vari just begäres, att Kungl. Maj:t skall göra en utredning, så att vi få klarare gränsdragning mellan de bägge tillsynsmyndigheterna. Det innebär i själva verket att riksdagen begär att Kungl. Maj:t skall inrikta sig på att lösa den eventuella maktstridsfrågan. Men det är inte det vi vilja, utan vi vilja ha klarhet om hur landstingen med hjälp från staten skola kunna på ett praktiskt sätt ordna omvårdnaden av de olika kategorierna av sinnesslöa, utan att landstingen själva skola behöva ikläda sig alltför stora kostnader. Härom äro vi alla ense, men då tycker jag inte, att vi skola skriva till Kungl. Maj:t och begära i första hand någonting helt annat.

Nu har utskottet i sitt yttrande varit försiktigt och inte lagt sig i frågan om hur det skall bli med de slutliga bestämmelserna om överinseendet. Så länge vi ha en lagstiftning bara om de bildbara sinnesslöa och deras vård och fostran, skall det vara som det nu är. När vi sedan få en lagstiftning, som omfattar bestämmelser om vård och fostran även beträffande de icke bildbara, då kan frågan om tillsynsmyndigheten komma i ett annat läge. Utskottet har inte förbisett det, men har inte velat säga någonting på den punkten.

Alla de andra frågor, som vi önska få klarhet i — statsbidragsbestämmelserna, hur man skall kunna ordna centralanstalterna på bästa sätt, vilken omfattning de skola ha beträffande klienteletts karaktär o. s. v. — äro föremål för Kungl. Maj:ts prövning genom framställningar från landstingsförbundet och skolöverstyrelsen. Utskottets majoritet menar alltså, att dessa spörsmål komma att prövas av Kungl. Maj:t, utan att riksdagen här säger någonting — och jag tycker, att det är en ståndpunkt, som särskilt en gammal utskottsordförande som herr Bårg skulle känna sig tilltalad av. Men då skola vi väl

Ang. överinseendet över anstalter för bildbara sinnesslöa. (Forts.)
 inte komplicera spörsmålet om hur dessa praktiska ting skola lösas genom att skriva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t söker få slut på det här kivet, som herr Bärge talar om. Jag tror, att vi vinna allt genom att ansluta oss till utskottets förslag. Vi göra kanske inte någonting annat än förskjuta lösningen av dessa praktiska frågor genom att begära vad som står i reservationens kläm. Det blir väl det huvudsakliga resultatet — även om vi stryka i motiveringen, så att det inte finns något sammanhang alls mellan motivering och kläm.

Herr **Bärge, Johan**: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Norman, att med den roll som kompetensfrågan har spelat hitintills, så är det nog alldeles nödvändigt, att Kungl. Maj:t behandlar även den saken.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att under överläggningen yrkats 1:o) att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Englund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Bärge, Johan*, att nämnda reservation skulle godkännas med den ändring, att sista stycket i motiveringen utelämnades.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bärge, Johan*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Englund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen med den av herr Johan Bärge påyrkade ändringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Norman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 32;

Nej — 54.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta *Ang. frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda.*

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 162 i första kammaren av herr *Andersson, Elon*, m. fl. och nr 257 i andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl.

Ang. frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda. (Forts.)

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande skapandet av former för frivillig enskild tjänstepensionering utan användande av premie-reservsystem.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Englund* och *Jacobsson* i Igelsbo, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner ville i skrivelse till Konungen anhålla, att de synpunkter, som i reservationen anförts, måtte vinna beaktande vid den departementala handläggningen av försäkringsutredningens betänkande (1946: 33 och 34) och vid utformningen av direktiven för den utredning angående pensionering av i enskild tjänst anställda, varom 1944 års riksdag hemställt.

Herr **Andersson, Elon:** Herr talman! Den fråga, som kammaren nu har att ta ställning till, har som kammarens ledamöter väl torde känna till mycket stor social betydelse. Det gäller frågan om hur man på lämpligaste sätt skall säkerställa bärgningen på ålderdomen för de i enskild tjänst anställda, således för de mycket betydande arbetstagargrupper, som inte kunna inbegripas i den genom statens försorg ordnade tjänstepensioneringen.

Det framgår med all möjlig tydlighet av den diskussion, som tidigare har förekommit i denna fråga, och av de utredningar, som ha gjorts i skilda etapper, att frågans lösning medför mycket betydande svårigheter. Svårigheterna begränsa sig inte bara till det spörsmål, som motionerna beröra, nämligen möjligheten att ordna en frivillig pensionering för de i enskild tjänst anställda, utan sammanhänka också med de försök att utröna möjligheten av en obligatorisk pensionering för i enskild tjänst anställda, som ha gjorts. Jag vågar säga, att man alltjämt hyser — säkerligen också med all rätt — mycket starka tvivel på möjligheten att åstadkomma en obligatorisk tjänstepensionering för i enskild tjänst anställda. Att man även inom andra lagutskottet tidigare haft och säkerligen även nu har en klar uppfattning om dessa svårigheter framgår av utskottsutlåtandet över den motion om utredning angående obligatorisk pensionering för i enskild tjänst anställda, som behandlades vid 1944 års riksdag och som då på utskottets tillstyrkan ledde till ett beslut från riksdagen att begära utredning i frågan. Det var endast de tidigare ådagalagda svårigheterna att ordna denna pensionering på frivilligt sätt, som då föranledde utskottet att tillstyrka motionen om obligatorisk pensionering.

De svårigheter, som föreligga för den frivilliga pensioneringen av i enskild tjänst anställda, äro av många slag, men de bestå bland annat i de tekniska besvärligheter, som bero av den sammankoppling med *premiereservsystemet* som den frivilliga pensioneringen har ansetts nödvändigöra. Det är ju också på denna punkt, som motionärernas resonemang främst sätter in. Motionärerna ha ansett det önskvärt att utröna, huruvida man inte kunde med ett system, som icke nödvändiggör samlandet av en stor premiereserv, ordna en frivillig pensionering för i enskild tjänst anställda, ett system som samtidigt också skulle kunna undanröja en del av de ekonomiska betänkligheter, som arbetsgivarna ha haft emot pensioneringen. Det är av intresse att konstatera, att även försäkringsutredningen i sitt i år avgivna betänkande är inne på samma tankegångar, även om resonemanget inte fullföljes på det sätt, som motionärerna ha gjort. Grundlinjerna i motionärernas resonemang ha emellertid upptagits även av försäkringsutredningen.

Ang. frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda. (Forts.)

Jag konstaterar dessutom, herr förste vice talman, att även utskottet ger sitt erkännande åt motionärernas uppslag. Det konstateras i utskottets motivering, att »motionärernas förslag innefattar ett beaktansvärt uppslag». Att även det av motionärerna föreslagna tillvägagångssättet kommer att medföra vissa svårigheter, äro motionärerna själva inte blinda för. Det är bland annat möjligheten att undvika dessa svårigheter, som den begärda utredningen skulle få syssla med.

Sedan utskottet således erkänt, att det uppslag, som motionärerna ha kommit med, är beaktansvärt — jag drar den slutsatsen av utskottets resonemang, att man också medger, att det är ett nytt uppslag, som hittills inte har prövats i den förda diskussionen i denna fråga — gör emellertid utskottet enligt mitt förmenande en rätt egendomlig tillämpning av sitt resonemang.

Läget är ju, herr förste vice talman, följande. Riksdagen har ansett det nödvändigt att begära en utredning om anordnande av obligatorisk pensionering för i enskild tjänst anställda. Riksdagen har gjort detta främst därför att det har visat sig medföra mycket stora svårigheter att mera allmänt genomföra en frivillig pensionering, och dessa svårigheter ha framför allt bottnat i de tekniska besvärligheter, som bero på sammankopplingen av den frivilliga pensioneringen och de stora premiereserverna. Detta är således utgångsläget för den utredning om obligatorisk pensionering, som riksdagen har beslutat begära.

Nu föreligger här ett förslag till åtgärder, som måhända skulle kunna undanröja en betydande del av de svårigheter, som hittills ansetts sammanhöra med den frivilliga pensioneringen. Den tankegång, som ligger till grund för detta förslag, har som nämnts förts fram även av den försäkringstekniska sakkunskap, som finnes representerad i försäkringsutredningen. Det föreligger således i frågan ett alldeles nytt moment, som tidigare inte har prövats och som måhända skulle kunna möjliggöra en allmän pensionering av i enskild tjänst anställda, utan att man behöver tillgripa den obligatoriska pensioneringen, som ju också har konstaterats medföra mycket stora besvärligheter. Då skulle det enligt mitt förmenande vara lämpligare, att man innan man tar upp frågan om obligatorisk pensionering prövar detta nya uppslag om möjligheterna av en frivillig pensionering, att man i varje fall *samtidigt* som man diskuterade nödvändigheten av att trots de stora svårigheterna lösa de i enskild tjänst anställdas pensionsfråga på obligatorisk väg prövar den nya möjlighet som nu har påvisats att ordna frågan på frivillig väg.

Utskottet vill för sin del göra tvärtom. Utskottet vill fortsätta att utreda frågan om en obligatorisk pensionering, och först sedan den utredningen är klar, kan man enligt utskottets mening uppta till omprövning det av motionärerna framkastade förslaget om nya möjligheter att ordna den frivilliga pensioneringen. Jag tycker, som sagt, att detta är att gå baklänges i den utvecklingsgång, som frågan i framtiden bör ha. För mig förefaller det naturligt, att när det nu har kommit upp ett nytt uppslag, som kan möjliggöra pensionsfrågans lösning på frivillig väg, skall man låta detta uppslag undersökas samtidigt som man undersöker den eventuella nödvändigheten att genomföra en obligatorisk pensionering. Det kan ju hända, att uppslaget visar sig så värdefullt, att den obligatoriska pensioneringen blir onödig, och då synes det mig ganska rimligt, att man, innan man binder sig vid ett förslag om obligatorisk pensionering, undersöker denna nya möjlighet till en frivillig pensionering.

Jag kan därför inte värja mig för en mycket bestämd känsla av att reserverna emot utskottets förslag stå på mycket stark grund, då de hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att de anförda synpunkterna vinna beaktande vid den utredning angående pensionering av i enskild tjänst anställda, som 1944 års riksdag begärde, att så-

Ang. frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda. (Forts.)
ledes direktiven för denna utredning — vilka ännu inte äro utformade, eftersom utredningen inte är tillsatt — vidgas till att gälla en utredning även om de nya möjligheter att anordna en frivillig pensionering, som de väckta motionerna kunna innebära. Kommitténs uppdrag bör således gälla inte bara en utredning om en obligatorisk pensionering, utan även en undersökning, om man på frivillig väg kan lösa pensioneringsfrågan med beaktande av det uppslag, som de i år väckta motionerna innehålla, och med beaktande av de tankegångar av samma art, som försäkringsutredningen i år har givit uttryck åt.

Jag ber därför, herr talman, med hänvisning till vad jag har anfört att få hemställa om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Elon Andersson har förbisett ett motiv till utskottets och riksdagens ståndpunktstagande då vi hade frågan om den obligatoriska försäkringen före. Det var nog inte bara de av honom antydda svårigheterna beträffande lösandet av frågan, som voro bestämmande för riksdagens ståndpunktstagande, utan det var alldeles säkert även den synpunkten, att om det allmänna skall göra någonting på detta område, så bör det hjälpa så många som möjligt. Den frivilliga försäkringen kan ju aldrig få den omfattning som är önskvärd, så att varje medborgare är garanterad trygghet på ålderdomens dagar.

Nu komma vi ju ganska snart ett stycke längre på vägen mot förverkligandet av det önskemålet. När vi i utskottet behandlade frågan om den obligatoriska försäkringen för två år sedan, voro vi på det klara med att det inte skulle komma att bli mycket gjort i fråga om utredningsarbetet i denna fråga förrän folkpensioneringsspörsmålet var mera definitivt löst. Jag tror att det är riktigt att vänta och se hur den reformen kommer att verka i det praktiska livet också. — Dessutom hänvisar utskottet till att man nog bör avvakta vad det blir för resultat av försäkringsutredningens olika förslag i lagstiftningsväg.

Nu ha reservanterna inte lagt sitt yrkande och sin motivering precis så, som herr Elon Andersson gjorde, när han motiverade sitt ställningstagande till reservationen, ty de yrka faktiskt att riksdagen skall gå ifrån det beslut den fattade för två år sedan. Reservanterna vilja nämligen förorda, att den ännu icke påbörjade utredningen »även och i första hand» — märk väl *i första hand* — »må avse möjligheten och sättet att nå väsentliga resultat genom en frivillig pensionering utformad efter de riktlinjer, vilka angivits av motionärerna». Ett uttalande i den riktningen skulle innebära, att riksdagen backade från de önskemål som framfördes för två år sedan. Jag tror nog att det riktiga är att trots de svårigheter, som vi veta föreligga, få en undersökning — i den mån det kommer att behövas efter genomförandet av den nya folkpensioneringen — huruvida vi inte kunna få bestämmelser, som ytterligare trygga levnadsförhållandena på ålderns dagar för samtliga medborgare här i landet.

Det är visserligen gott och väl att taga initiativ, som lyfta upp den ena gruppen efter den andra och hjälpa dem, men vi måste sträva efter att uppnå mera allmängiltiga resultat. Och har riksdagen en gång begärt en sådan utredning synes det mig att riksdagen inte bör taga något sådant initiativ, som föreslås i motionerna och reservationen. Det är alldeles säkert så, att de däri framförda synpunkterna under alla förhållanden komma till beaktande vid utredningen, när den kommer till stånd.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Herr Wistrand: Herr talman! Då jag har biträtt utskottets hemställan i denna fråga, har det inte varit därför, att jag på något sätt skulle anse att

Ang. frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda. (Forts.)

en obligatorisk försäkring borde givas företräde framför en frivillig försäkring. Jag tror att man har all anledning att pröva båda vägarna, och det torde väl också, som utskottsordföranden här har anfört, bli anledning till att göra det.

Orsaken till att jag inte har kunnat yrka bifall till motionen är den, att det förefaller mig som om motionen vore så lös i sin utformning att man har mycket svårt att se hur det föreslagna systemet verkligen skulle fungera, och alldeles särskilt har jag också haft den uppfattningen, att frågan om en frivillig försäkring möjligen först borde undersökas inom det enskilda näringslivet innan man begär en undersökning, om försäkringen skall ordnas av staten eller i varje fall under statlig medverkan på ett eller annat sätt. Det är nog alldeles rätt, att man antagligen förr eller senare måste komma ifrån premiereservsystemet och att det bör finnas möjlighet att basera försäkringen på annat sätt, men jag har inte kunnat finna att det förslag, som här har framlagts som grund för yrkandet, har kunnat anvisa en väg som i nuvarande situation skulle kunna väsentligt bidra till en lösning av frågan.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Jag har visst inte förbisett, som utskottets värderade ordförande trodde, att det utom de tekniska svårigheterna, som utskottet år 1944 åberopade, även förekom en önskan att hjälpa så många som möjligt, något som man vid den tiden inte trodde sig kunna förverkliga genom en frivillig pensionering. Men jag påpekar, att motionärerna med sitt förslag tro sig kunna komma fram till ett bättre resultat även i det hänseendet, att en frivillig pensionering, ordnad efter ungefär de grundlinjer som motionärerna ha tänkt sig, skulle kunna mycket verksamt bidra till att ett större antal i enskild tjänst anställda, än man tidigare har vågat antaga, bli hjälpta genom en frivillig pensionering.

Utskottets ordförande fäster avseende huvudsakligen vid att man skall vänta och se hur den inom kort beslutade folkpensionsreformen skall verka på frågan om pensionering av i enskild tjänst anställda, men det som förefaller mig vara det huvudsakliga i utskottets avstyrkande utlåtande är dock den mening, varmed sista stycket börjar och där det står: »Det synes utskottet som om spørsmålet angående obligatorisk pensionering av arbetstagare i enskild tjänst bör närmare undersökas, innan det av motionärerna framlagda förslaget göres till föremål för mera ingående prövning.» Och det är detta som jag tycker är alldeles felaktigt. Om man överhuvud taget har något intresse för att vid sidan av tanken på en obligatorisk pensionering pröva de nya möjligheter till frivillig pensionering, som nu lagts fram, så bör väl den prövningen komma samtidigt med prövningen av den obligatoriska pensioneringens möjligheter och inte efter.

Jag fick det intrycket, att utskottets värderade ordförande i likhet med herr Wistrand tyckte att uppslaget nog skulle behöva prövas, men att man trots detta inte behövde tala om det. Herr Wistrand var för sin del säker på att båda sakerna borde prövas samtidigt. Men om utskottets ordförande och ledamöter ha den uppfattningen, varför kunna de då inte säga det? Varför inte säga som reservanterna, att samtidigt med att man prövar frågan om den obligatoriska försäkringen bör man kunna pröva frågan om en frivillig försäkring, ordnad efter dessa nya grunder, som man icke tidigare har diskuterat?

I det ärende, vari kammaren nyss fattade sitt beslut, fäste utskottets värderade ordförande stort avseende vid att klämman i ett yrkande inte stämde överens med motiveringen, och han lade därvid större vikt vid den förra än vid den senare. Om utskottets ordförande vidhåller denna uppfattning

Ang. frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda. (Forts.)
skulle jag vilja påpeka, att det i motiveringen till reservationen visserligen står »även och i första hand», men att det i klämman, som skall ligga till grund för beslutet, inte står annat än att man vid utformningen av direktiven för den utredning, som riksdagen begärde år 1944 och som ännu inte är tillsatt, skall uttala, att utredningen skall pröva även det uppslag till pensionering på frivillig väg, som nu har framförts. Det är, såvitt jag förstår, inte något nytt initiativ riksdagen därmed tar, utan endast en begäran om utökning av ett initiativ, som riksdagen tog 1944 men som Kungl. Maj:t — säkerligen på grund av vad riksdagen själv uttalade vid det tillfället — ännu icke har funnit anledning att effektuera.

Om, som sagt, herrarna äro på det klara med att det är nödvändigt att pröva båda sakerna samtidigt, så tycker jag att herrarna också skola kunna medge det riktiga i att säga ut det och inte låta Kungl. Maj:t gissa sig till vad som menas.

Herr Englund: Herr talman! Jag kanske får börja med en liten reflexion om riksdagens arbetsformer, vilken har en lämplig anknytning till det vi nu diskutera. Den som är relativt ny riksdagsman och kommer in i utskottsarbetet blir imponerad av det sakliga och ingående sätt, på vilket ärendena handläggas i utskotten — med en reservation: så långt som ärendena falla inom ramen av den erfarenhet, som utskottsledamöterna ha förvärvat, och det är ju en mycket vidsträckt ram. Men så fort det kommer in ett tekniskt och abstrakt element, som ligger utanför den allmänna erfarenheten, är säkerheten i prövningen inte lika stor.

Det utlåtande som vi nu behandla är ju ganska omfattande, och det synes häntyda på att det skulle ligga ett ganska avsevärt utskottsarbete bakom det. Men jag skulle tro att invändningarna mot det förslag, som ställes i motionen, under utskottsdebatten knappast ha tagit längre tid än tio minuter! Sedan har utskottssekreteraren gjort ett förnämligt arbete. Då har man kommit till ett resultat som visar att utskottsprövningen, om den verkligen hade varit tillräckligt ingående, egentligen borde ha utmynnat i ett yrkande om bifall till motionärernas tankegångar. Och det väsentliga momentet därvid är ju det, att sedan motionen väcktes har det kommit ett betänkande av en speciell utredning på detta område, försäkringsutredningen, som har angivit mycket vägande argument till stöd för motionärernas yrkande.

Jag har personlig erfarenhet av tyngden i försäkringsutredningens yrkande på denna punkt. Det är ju så — om jag får ett ögonblick uppehålla mig vid denna tekniska detalj, som är grundläggande för motionen — att premiereserven och den därmed korresponderande försäkringsfonden, som ge trygghet för framtida utbetalningar, spela en avgörande roll för vår föreställning om försäkring. Denna premiereservberäkning är i och för sig frukten av en lång historisk utveckling. Vi ha i själva verket i svensk försäkringsutveckling prövat en anordning, som i början föreföll många människor mycket naturlig och som innebar att man helt enkelt sköt ihop ett belopp när någon dog; på det sättet, med s. k. uttaxeringsföreningar, kunde man komma förbi alla ytterligare förutseende åtgärder. Man lyckades emellertid så småningom övertyga försäkringstagarna om att det av vissa skäl inte var möjligt att fortsätta på detta sätt, och då kom man fram till rutinen med premiereserv och försäkringsfond.

Detta system medför emellertid en alldeles särskild svårighet när det gäller de ifrågasatta nya tjänstepensioneringarna. Redan med de försäkringsformer vi nu ha medför nämligen anhopningen av premiereserver för försäkringarna en utpräglad snedriktning av vår investeringspolitik. Den som under de gångna krigsåren har haft tillfälle att se ett försäkringsföretag från insidan, måste

Ang. frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda. (Forts.)

säga sig, att det hade varit nästan omöjligt att finna placeringsobjekt inom den i försäkringslagen uppdragna linjen om inte herr Wigforss genom sina försvarslån uppträtt som en räddande ängel. Hade denna placeringsmöjlighet inte skapats, så vet jag inte hur det skulle ha gått för försäkringsföretagen. De ha nämligen allt konkurrera med ett stort antal placere, som äro bundna av samma stränga villkor.

Av rent investeringspolitiska skäl är det således överhuvud taget knappast möjligt att utan avgörande nackdelar för framtiden skapa en tjänstepensionering med konsekvent vidmakthållande av de nuvarande reglerna för placering av försäkringsfonder. Detta har också försäkringsutredningen med mycken styrka framhållit.

Då är frågan, hur man skall kunna lösa de spörsmål som härigenom uppstå. Motionärerna ha därvidlag tänkt sig, att man skulle kunna gå tillbaka till en form utan premiereserv och med direkt utbetalning vid försäkringsfallet och därvid skapa den trygghet för försäkringsutfästelsens fullgörande som man hittills har sökt finna genom premiereservsystemet, genom inbördes garantier mellan ett stort antal företagare. Visserligen kan man inte utan ingående utredning bedöma framkomligheten i detalj av denna väg, men jag tycker ändå att motionärernas uppslag är så fruktbart och så väl anpassat till förhållandena på vår penningmarknad, att man redan av det skälet skulle ha anledning att pröva det. Det skulle också, såvitt jag kan se, vara en mycket stor fördel för de stora företagare, som endast i undantagsfall kunna tänkas råka i lägen, där de icke förmå infria sina betalningsutfästelser, att kunna bibehålla sitt kapital inom sina respektive rörelser med den högre förräntning, som det har där, i stället för att placera det vid sidan om verksamheten i form av en premiereserv och försäkringsfond för den speciella pensioneringen, naturligtvis till en alltmer sjunkande ränta.

Olika investeringspolitiska skäl samverka således till att gynna motionärernas tankegång. Och därtill kommer ytterligare en sak, nämligen att folkpensioneringen, genom att den ger ett grundbelopp av icke oväsentlig storleksordning och därmed möjliggör för arbetsgivarna att nå ett gott resultat med mycket mindre tillskott än tidigare, kan väntas ge en ytterligare impuls till en sådan frivillig pensionering, som motionen handlar om. Konvergensen av olika synpunkter till förmån för motionen är således enligt mitt sätt att se så utpräglad, att utskottets förtjänstfulla utredning också borde ha utnyttat i ett yrkande om bifall till motionärernas förslag.

Herr Wistrand hade en anmärkning mot detta förslag, vilket han eljest ur vissa synpunkter sympatiserade med. Den anmärkningen innebar, att det skulle vara rimligt att man i första hand läte den enskilda företagsamheten själv skapa förutsättningar för en frivillig tjänstepensionering, utan stöd av statsmakterna. Jag skulle för min personliga del kunna helt och hållet ansluta mig till den tankegången, om det inte hade funnits ett väsentligt hinder, nämligen att lagen för närvarande inte tillåter en anordning av den av motionärerna föreslagna typen. Försäkringsutredningens förslag, som citeras i utskottets motivering, avser ju att undanröja en lagföreskrift, som hindrar en sådan försäkring. Och jag skulle tro att det också psykologiskt ligger till på det sättet, att man inte kan vänta att de anställda skola bli nöjda med en tjänstepensionsförsäkring av denna nya typ, såvida det inte genom en utredning av statsmakterna klarlägges, att den kan beräknas ge samma trygghet för utfästelsens fullgörande som en försäkring byggd på premiereservsystemet och således till sitt värde är jämförbar med en försäkring av det sistnämnda slaget. Intill dess så sker komme dessa anställda, med hänsyn till att ovannämnda tekniska spörsmål äro av ganska svaröverskådlig natur, troligen att betrakta en sådan

Ang. frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda. (Forts.) tjänstepensionsförsäkring, som motionärerna föreslagit, som varande av lägre valör.

Det är således med hänsyn till den omständigheten, att det kräves direkta lagändringar och en statlig auktorisation av den nya försäkringstypen jämsides med den traditionella, vilken använder premierreservsystemet, som jag inte, hur benägen jag än är att i allmänhet godtaga sådana tankegångar som den herr Wistrand nyss framförde, i detta fall kan dela hans ståndpunkt, att det enskilda näringslivet bör ha första ordet och staten det andra. Redan den omständigheten, att den ifrågasatta tjänstepensioneringen icke kan komma till stånd utan lagändring, ger staten i detta fall en förstahandsuppgift.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Elon*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Elon*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 16.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. kronojägares lönegradsplacement m. m. Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av personalförteckning för domänverket, m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 125, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) med tillämpning tills vidare från och med den 1 juli 1946 för domänverket fastställa i propositionen införd personalförteckning;

2) medgiva, att i tjänsteförteckningen finge vidtagas av chefen för jordbruksdepartementet i propositionen förordad förändring.

På sätt berörda statsrådsprotokoll utvisade, hade domänstyrelsen föreslagit, att kronojägarbefattningarna, som nu voro placerade i lönegraderna A 9, A 10

Ang. kronojägares lönegradsplacering m. m. (Forts.)

och A 12, skulle i tjänsteförteckningen för domänverket uppföras i lönegraden A 12 samt att de biträdande kronojägarbefattningarna, som nu voro placerade i lönegraden A 7, skulle i nämnda förteckning uppföras i lönegraden A 9. Fördragande departementschefen hade emellertid ansett, att frågan om kronojägarnas och de biträdande kronojägarnas lönegradsplacering lämpligen borde anstå i avbidan på resultat av nu pågående allmänna lönerevision.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 268, av herrar *Grym* och *Franzon*, däri hemställt, att riksdagen i avseende å kronojägarna måtte besluta sådan ändring av tjänsteförteckningen, som domänstyrelsen i ärendet föreslagit, med den avvikelsen att kronojägarna placerades i lägst lönegraden A 13 och de biträdande kronojägarna i lägst lönegraden A 10.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;

B. att motionen I: 268 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Dahlström*, *Svedberg*, *Bondeson*, *Liedberg*, *Jacobson* i Vilhelmina samt *Nilsson* i Varuträsk ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

1) med tillämpning tills vidare från och med den 1 juli 1946 för domänverket fastställa i reservationen införd personalförteckning;

2) medgiva, att i tjänsteförteckningen finge vidtagas av reservanterna i det föregående förordade förändringar;

B. att motionen I: 268 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservanternas förslag innebar bland annat, att hela antalet nu befintliga kronojägarbefattningar skulle placeras i 12 lönegraden, att 30 biträdande kronojägarbefattningar i lönegraden A 9 skulle inrättas ävensom att befattningarna som kronojägare i A 10 och A 9 samt biträdande kronojägare i A 7 skulle utgå ur tjänsteförteckningen för domänverket.

Herr **Svedberg**: Herr talman! Jag har inom jordbruksutskottet anslutit mig till den vid detta utlåtande fogade reservationen, och jag har begärt ordet endast för att få framföra de synpunkter, som jag anser motivera ett bifall till denna reservation.

Redan år 1942, när jordbruksutskottet och riksdagen togo ställning till ett förslag om ändring av tjänsteförteckningen för domänverkets personal, anförde utskottet bland annat att det ansåg kronojägarna befinna sig i ett särskilt lågt löneläge. Vidare framhöll utskottet i sin motivering de mindre gynnsamma konsekvenser, som skulle kunna bli följden av kronojägarbefattningarnas uppdelning på olika lönegrader. När vi för någon tid sedan i riksdagen hade att taga ställning till förslaget om omorganisation av skogsvårdsstyrelserna, bifölls jordbruksutskottets hemställan, som bland annat gick ut på inplacering av länsskogvaktarna i lönegrad A 12, och man hade anledning tro att samma lönegradsplacering skulle tillstyrkas beträffande kronojägarna vid behandlingen av den proposition, som ligger till grund för det nu föreliggande utlåtandet. Utskottsmajoriteten har emellertid när det gäller kronojägarnas lönegradsplacering avstyrkt ett yrkande i denna riktning, med hänvisning till en pågående lönerevision. Jag måste dock framhålla som min bestämda uppfattning, att om man här gör jämförelser mellan de arbetsuppgifter, som åvila å ena sidan länsskogvaktarna och å andra sidan domän-

Ang. kronojägars lönegradsplacering m. m. (Forts.)

styrelsens tjänstemän i närmast motsvarande ställning, d. v. s. kronojägarna, så måste man finna dels att utbildningen är precis densamma för dessa båda slag av tjänstemän och dels att kronojägarna ha ett mer omfattande åliggande än länsstkogvaktarna, i det att de förra utöver den vanliga skogsvårdstjänsten även ha att sköta arbetsledningen för den arbetsstyrka, som är anställd inom vederbörande bevakningstrakt. I den kungliga propositionen citeras ett yttrande av domänstyrelsen, vari denna som ett belägg för ökningen av kronojägarnas arbetsuppgifter under de senaste åren anför, att medan arbetslönerna till arbetare år 1939 uppgingo till i medeltal 40 000 kronor per bevakningstrakt, utgjorde de år 1944 93 000 kronor.

Därtill kommer, att medan länsstkogvaktarna ofta bo i de centrala delarna av en kommun, så äro kronojägarna många gånger, icke minst i Norrbotten, placerade på bevakningstrakter som ligga långt från bebyggelse; i varje fall gäller detta för sådana bevakningstrakter där boställen äro anordnade.

Utöver dessa synpunkter kan man även anförä, att det ur rättvisesynpunkt framstår såsom orimligt att å ena sidan acceptera placeringen av länsstkogvaktarna i 12 lönegraden och å andra sidan kvarhålla kronojägarna i 9 respektive 10 och 12 lönegraderna, ehuru inga skäl tala för att kronojägarna böra ha lägre lön.

Med hänsyn till rekryteringen i framtiden måste ju följden härav bli, att de mest meriterade söka sig till skogsvårdsstyrelserna i stället för till de tjänster, som stå till förfogande inom domänstyrelsen. Då jag har den bestämda uppfattningen, att det är av stor vikt att man har en lika kvalificerad tjänstemannakår inom domänstyrelsens förvaltning, särskilt när det gäller skogsvården, som inom skogsvårdsstyrelsernas verksamhetsområde, har denna synpunkt för mig varit vägledande när jag tagit ståndpunkt till denna fråga i utskottet.

Domänstyrelsen anförde ju också i sitt yttrande angående skogsvårdsstyrelsernas omorganisation, att länsstkogvaktare och kronojägare borde placeras i samma lönegrad. Det vore enligt domänstyrelsens mening av stor betydelse, att löneplaceringen bleve så väl avvägd som möjligt i förhållande till den som borde gälla för domänverkstjänstemännen, såväl ur rättvisesynpunkt som med hänsyn till önskvärdheten av att för framtiden likvärdiga rekryteringsmöjligheter skapades.

Även allmänna lönenämnden anförde då några synpunkter, som jag har tillmätt vikt då det gällt att taga ställning till den föreliggande frågan och som jag därför vill återge: »Det vill synas lönenämnden, som om utredningen vid den verkställda jämförelsen med närmast motsvarande befattningshavare vid domänverket genomgående värderat arbetsuppgifterna för skogsvårdsstyrelsepersonalen något högre än arbetsuppgifterna för domänverkets personal utan att övertygande skäl härför framlagts.» Härav torde det stå klart för de flesta, att man ur rättvisesynpunkt bör acceptera reservationens linje.

Jag ber också att få hänvisa till det uttalande riksdagen gjorde redan år 1942, vilket även utskottsmajoriteten omnämner längst ner på s. 5 i sitt utlåtande. Vid det tillfället framhöllos de ogynnsamma konsekvenser, vartill kronojägarnas placering i olika lönegrader kunde leda, och kungl. domänstyrelsen har ju nu efter fyra års erfarenhet kommit till samma uppfattning, vilket framgår av den skrivelse, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende. Utskottet hänvisade särskilt till svårigheterna när det gäller förflyttningar från en mera avlägset liggande bevakningstrakt till en bevakningstrakt, som har bättre kommunikationer men där kronojägartjänsten samtidigt kanske är placerad i lägre lönegrad; lönegradsplaceringen föl-

Ang. kronojägares lönegradsplacering m. m. (Forts.)

jer ju inte tjänsteinnehavaren, då han söker från en bevakningstrakt till en annan.

Dessa synpunkter ha för mig varit vägledande, då jag intagit ståndpunkt i utskottet, och jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till den reservation, som är undertecknad av herr Dahlström m. fl.

I detta anförande instämde herr *Linderot*.

Herr Grym: Herr talman! När innehållet i den proposition, där bland annat kronojägarnas lönefråga behandlas, blev bekant bland kårens medlemmar, väckte det, måste jag säga, förbittring och olustkänslor och synnerligen stor besvikelse. Kronojägarna hade nämligen invaggats i den föreställningen, att propositionen skulle ge en godtagbar lösning av deras lönefråga och att denna lönefråga därmed skulle få den hyfsning, som den så väl behöver.

Nu tror jag dock, att kronojägarkåren skulle göra mindre rätt i att rikta sin anklagelse mot vederbörande departementschef, nämligen statsrådet Sköld, för att denna frågas riksdagsbehandling fått en så dålig start. Jag vill inte närmare ingå på dessa detaljspörsmål, men det är klart att det är en mängd olika faktorer som statsrådet Sköld vägt mot varandra, när han intagit sin ståndpunkt. Det är inte många tröstens ord som kronojägarna få till livs i propositionen. Men jag anser, att kåren trots detta inte bör tappa hoppet helt och hållet. Jag för min personliga del — jag är ju själv kronojägare — har inte förlorat hoppet. Först och främst grundar jag detta på att riksdagen ännu inte fattat sin ståndpunkt till frågan.

Man kan också av statsrådets uttalande utläsa så pass mycket som att han villigt erkänner, att åtminstone en del av kronojägarna för närvarande äro för dåligt avlönade. Statsrådet skriver nämligen i propositionen bland annat: »Vissa skäl synas tala för att de i 9 och 10 lönegraderna placerade kronojägarna beredas en förbättrad löneställning. Med hänsyn till pågående lönerevision anser jag dock icke nu böra till slutligt avgörande upptaga denna fråga.» Jag för min del kan inte tolka detta uttalande på annat sätt än att det även på högsta ort medges, att en lönereglering för kronojägarna är fullt berättigad.

För närvarande äro kronojägarna i lönehänseende uppdelade på så sätt, att 200 äro placerade i lönegrad A 9, 200 i lönegrad A 10 och 70 i lönegrad A 12. Denna uppdelning genomfördes, som också herr Svedberg påpekade, år 1942. Det är på grund av de stora olägenheter, som detta uppdelningssystem visat sig medföra, som domänstyrelsen hos Kungl. Maj:t har hemställt att samtliga kronojägare skola hänföras till lönegrad A 12 och att biträdande kronojägare till ett antal av ungefär 30 borde placeras i lönegraden A 9. I sin skrivelse till Kungl. Maj:t erkänner domänstyrelsen, att det var mindre välbetänkt att genomföra differentieringen av kronojägarnas löneställning efter bevakningstrakterna. Denna differentiering var också från första början synnerligen impopulär såväl bland kronojägarna som bland revirförvaltarna och överjägmästarna. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att den nuvarande chefen för domänverket, generaldirektör von Stockenström, ännu inte fått denna sin befattning vid den tidpunkt, då differentieringen kom till stånd.

När jordbruksutskottet på sin tid behandlade denna fråga, gav det uttryck för sina betänkligheter om lämpligheten att genomföra denna uppdelning. Utskottet framhöll, att den kunde tänkas medföra mindre tilltalande konsekvenser, men utskottet förutsatte dock att Kungl. Maj:t skulle ha sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet, och, därest så skulle visa sig behövt, vidtaga lämpliga åtgärder för avhjälpan av denna olägenhet.

Ang. kronojägarers lönegradsplacering m. m. (Forts.)

De skäl, som domänstyrelsen åberopat för en enhetlig placering av kronojägarna i lönehänseende, torde kunna sammanfattas på följande sätt. På grund av skogsskötselns intensifiering sker en successiv förskjutning i kronojägarnas arbetsuppgifter, vilket gör att en omprövning av lönegradsplaceringen tid efter annan måste företagas. Olikhet i arbetsuppgifterna kan utjämnas genom insättande av extra kronojägare och arbetsförmän. Trots olikheter i bevakningstrakternas storlek m. m. finns det möjligheter att fullt utnyttja varje befattningshavare. Vid jämförelse med andra statstjänstemän, anför domänstyrelsen vidare, torde kronojägarna närmast vara att likställa med föreståndare för banmästaravdelning, vilka äro placerade i lönegraderna A 10, A 12 och A 14. Domänstyrelsen gör också en jämförelse mellan vägmästarnas och kronojägarnas arbetsuppgifter — vägmästarna äro ju alla placerade i lönegrad A 13 — och anför därvid bland annat: »En kronojägarers arbetsbefäl synes alltså snarast vara större än en vägmästares, vartill kommer att kronojägarna hava ett större antal arbetsuppgifter, som var för sig kräva särskild erfarenhet och särskilda kvalifikationer. Dessutom äro arbetsplatserna i skogen ofta spridda och stundom svårtillgängliga.

Den jämförelse, som här gjorts och det utgångsläge som föreligger beträffande kronojägarnas nuvarande lönegradsplacering talar för att kronojägarbefattningar icke böra vara placerade lägre än i lönegrad A 12.»

Statskontoret har också för sin del ställt sig mycket förstående och tillstyrkt en viss uppflyttning, varjämte en av de i statskontorets behandling av ärendet deltagande tjänstemännen, nämligen statskommissarie Norberg, reservationslöst har velat placera samtliga kronojägare i lönegrad A 12.

Jordbruksutskottet förklarar i det föreliggande utlåtandet, att utskottet finner »goda skäl tala för att de i lönegraderna A 9 och A 10 placerade kronojägarna beredas en förbättrad löneställning». Men trots detta uttalande har utskottets majoritet inte gått med på någon förändring till det bättre i jämförelse med vad som föreslagits i den kungl. propositionen. Utskottets majoritet vill slippa ifrån det hela så lindrigt som möjligt.

Reservanterna inom utskottet — till vilka jag ber att få rikta kronojägar-kårens värdsamma tack för visat intresse för denna fråga — ha däremot sagt rent ut, att »starka skäl tala för att en förbättring av kronojägarnas löneför-måner kommer till stånd redan nu». Reservanterna föreslå, att samtliga ordinarie kronojägare placeras i lönegrad A 12 och biträdande kronojägarna i lönegrad A 9.

Jag vädjar till denna kammars ledamöter att bifalla denna reservation. Jag tänker inte alls enbart på kårens bästa, utan jag har samtidigt det allmännas bästa i åtanke. Min synpunkt på saken är nämligen även den, att den lilla merkostnad, som skulle bli följden av ett bifall till reservationen — det rör sig i runt tal om 160 000 kronor per år — i verkligheten kan leda till att ett ännu större belopp från statens skogsförvaltning ytterligare inflyter i statskassan. Vi måste förstå, att det inte är tillrädligt att på statens skogar ha ungefär 400 kronojägare, som gå där besvikna och bittra mot samhället. Det är stora värden som stå på spel. Vi måste komma ihåg att kronojägarna arbeta ganska självständigt. Om stämningen är god och det råder arbetsglädje bland dem, tror jag att förhållandet kan bli ett helt annat.

Jag vill också påpeka ännu en sak. Det är ett faktum, att den negativa inställningen till kronojägarnas lönefråga har fört med sig vissa icke önskvärda återverkningar. Statens skogsväsende får för närvarande inte i sin tjänst skogsskoleutbildat folk i tillräckligt antal. Domänstyrelsen förklarade för fem eller sex veckor sedan 18 extra kronojägartjänster till ansökan lediga, och summa 14 sökande anmälde sig. Då är det också att märka, att praktiskt taget samt-

Ang. kronojägares lönegradsplacering m. m. (Forts.)

liga dessa 14 voro transportsökande. Domänstyrelsen fick alltså intet nytt folk till statens skogar, vilket den dock så väl skulle ha behövt. Jag för min del har svårt att finna någon annan förklaring än att det enskilda skogsbruket betalar sin personal bättre än vad staten gör, och då föredra de unga skogsmännen att ta anställning hos den arbetsgivare, som betalar bäst; om det sedan är klokt handlat i det långa loppet, låter jag verkligen vara osagt. Jag har många gånger talat med unga extra kronojägare i dessa frågor. De äro ofta duktiga män, och de ha svarat mig ungefär på det sättet, att de inte ha råd och inte heller anledning att idka välgörenhet mot ett statligt affärsverk, som självt gör så lysande affärer.

Till slut ber jag, herr talman, få påpeka att kronojägarkåren har behandlats ganska styvmoderligt när det gäller lönefrågor. Denna kår har fått bönfälla om löneförbättringar mångfaldiga gånger, och resultatet har alltid blivit mager. Det är först sedan vi fingo den nuvarande generaldirektören von Stockenström som man har börjat värdera kronojägarnas arbete på ett riktigare och mera förstående sätt än vad förut har varit fallet. Det är beklagligt, att generaldirektörens syn på kronojägarkårens lönefråga inte har mött förståelse på högsta ort.

Jag vädjar än en gång till kammarens ledamöter att bifalla den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, till vilken jag, herr talman, för min del ber att få yrka bifall.

I herr Gryms yttrande instämde herrar *Hage, Franzon* och *Carlström*.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Jag tror knappast det är nödvändigt att upptaga någon längre debatt i detta ärende.

Jag vill för egen del säga, att jag fullkomligt delar de tvenne föregående talarnas uppfattning, att kronojägarnas löner böra regleras och att de böra få samma löneställning som länsskogvaktarna. Utan att göra mig skyldig till någon överdrift tror jag mig kunna betyga, att denna uppfattning delas av utskottets samtliga ledamöter. Detta framgår också av utskottets föreliggande utlåtande, där det bland annat säges: »Utskottet finner goda skäl tala för att de i lönegraderna A 9 och A 10 placerade kronojägarna beredas en förbättrad löneställning. I likhet med departementschefen anser dock utskottet, att frågan om kronojägarnas och de biträdande kronojägarnas lönegradsplacering lämpligen bör anstå i avbidan på resultatet av nu pågående allmänna lönerevision.» Det är ju, som jag tror att jag sagt tidigare här i kammaren under denna riksdag, praxis att riksdagen, om utredning i ett visst ärende pågår, inte föregriper denna genom att fatta beslut i frågor, som där äro föremål för överväganden.

Jag tror inte det är nödvändigt att i detta sammanhang uppdraga någon jämförelse mellan å ena sidan kronojägarnas och å andra sidan länsskogvaktarnas arbetsuppgifter och tjänsteåligganden. Den saken ha vi ju här diskuterat tidigare, när vi fattade beslut om skogsvårdsstyrelsernas omorganisation. Jag delar herr Gryms uppfattning, när han säger att det är orimligt att en del kronojägare, sedan nu länsskogvaktarna kommit upp i lönegrad A 12, skola vara placerade i lönegrad A 10. Men både herr Grym och andra veta ju, att länsskogvaktarna uppflyttades på grund av att de skulle, om jag så får säga, inrangeras i en ny organisation. Hade inte omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna skett, är det väl ovisst om denna lönegradsuppflyttning för länsskogvaktarna blivit av riksdagen beslutad. Det kan hända, att denna frågas lösning i annat fall hade fått anstå, till dess utredningen om kronojägarnas löner varit färdig.

Ang. kronojägares lönegradsplacering m. m. (Forts.)

Under debatten har både av herr Svedberg och herr Grym påpekats, vad riksdagen beslöt år 1942 med anledning av jordbruksutskottets utlåtande nr 49 just beträffande kronojägarnas löneförhållanden. Jag vill för egen del säga, att jag då anslöt mig till jordbruksutskottets ståndpunkt, och jag skall för att få dess uttalande återigen taget till kammarens protokoll tillåta mig att citera några rader ur detsamma: »Utskottet har intet att erinra mot nu angivna förslag, i all synnerhet som därigenom för en väsentlig del av kronojägarkåren åstadkommes en förbättring i nuvarande väl låga löneställning. Emellertid har utskottet uppmärksammat, att den föreslagna lönesättningen i vissa fall kan tänkas medföra mindre tilltalande konsekvenser. Det torde nämligen kunna inträffa att en kronojägare, som under större delen av sin tjänstetid tjänstgjort i en avlägsen och krävande bevakningstrakt, vid tilltagande ålder önskar få förflyttning till ett mera lättskött och icke fullt så avlägset beläget tjänstgöringsområde. Svårigheter kunna då tänkas uppkomma för honom att utan försämring av avlöningsförmånerna erhålla dylik transport.» Detta uttalande gäller tydligen fortfarande, och jag har som sagt för att bringa det i kammarens erinran velat citera vad jordbruksutskottet då sade.

Jag tror, som jag nämnde i början av mitt anförande, att det inte är nödigt att nu upptaga en längre diskussion i detta ärende, utan jag ber med dessa få ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagman: Herr talman! Jordbruksutskottets ärade ordförande har givetvis på ett alldeles riktigt sätt tolkat den uppfattning, som var rådande bland utskottets ledamöter, vilka stå för utskottets utlåtande och bland vilka jag var en.

Att kronojägarna böra få en förbättrad löneställning, tyckas alla vara ense om. Också jordbruksministern synes ju vara av den uppfattningen. Det står nämligen i den kungl. propositionen, som ligger till grund för detta utlåtande, följande: »Vissa skäl synas tala för att de i 9 och 10 lönegraderna placerade kronojägarna beredas en förbättrad löneställning.» Därmed synes statsrådet hava erkänt det berättigade i att kronojägarna få sina löneförmåner förbättrade. Därefter fortsätter emellertid statsrådet: »Med hänsyn till pågående lönerrevision anser jag mig dock icke nu böra till slutligt avgörande upptaga denna fråga.»

Vid behandlingen av detta ärende i utskottet upplystes det att en lönerrevision, såsom statsrådet omnämnt, fortgick och beräknades vara färdig inom den allra närmaste tiden. Jag blev med anledning av vissa uppgifter, som jag sedan fick, intresserad av att skaffa närmare upplysningar om vilken utredning som avsågs. Jag förfrågade mig i finansdepartementet och blev då uppläst om att uttalandet avser 1945 års allmänna lönerrevision. Jag genmålde då, att denna lönerrevision ju inte har fått i uppdrag att reglera sådana lönefrågor varom här är fråga, utan närmast att företaga en allmän reglering av lönerna för att i möjligaste mån återställa reallönerna före kriget, i varje fall skulle det vara utredningens huvudsakliga uppgift. Min sagesman i finansdepartementet bekräftade, att detta var riktigt. Jag frågade då, om någon annan utredning i dessa frågor pågick, måhända inom 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, men fick till svar att de avslutat sitt arbete och att någon annan lönerrevision icke pågår.

Jag vore tacksam att här få ett meddelande från vederbörande statsråd eller någon annan, som kan lämna uppgifter, vilka vederlägga de upplysningar jag sålunda fått, ty skulle de vara riktiga, förhåller det sig ju så, att här icke pågår någon revision av lönegradsplaceringar för vare sig kronojägarna eller andra. Om alltså ingen lönerrevision pågår synas mig såväl statsrådets som

Ang. kronojägars lönegradsplacering m. m. (Forts.)

utskottets uttalanden något egendomliga. Enligt vad som meddelats har 1945 års allmänna lönerrevision för kort tid sedan avlämnat sitt betänkande, men har inte däri upptagit frågor sådana som denna till behandling.

Skulle de upplysningar, som jag från olika håll fått, visa sig vara riktiga, så är den grund, på vilken jag i utskottet byggde mitt ställningstagande, inte längre till finnandes. Jag måste då förklara, att jag anser mig nödsakad att ändra mitt ställningstagande och att jag kommer att rösta med reservationen. Under utskottsbehandlingen, liksom här i kammaren, ha alla talare givit uttryck åt den uppfattningen, att de kronojägare som äro placerade i lönegraderna A 9 och A 10 rättvisligen böra uppflyttas till den lönegrad, som riksdagen för kort tid sedan ansåg skälig för länsskogvaktarna. Dessa båda kategorier av tjänstemän ha ju samma utbildning och ungefär samma ansvar i tjänsten. Och det måste, som herr Grym här tidigare har sagt, kännas mycket hårt för kronojägarna att utan sakliga skäl eller bärande motiv bli på detta vis skjutna åt sidan. Det kan jag för min del inte vara med om.

Då jag såsom tidigare anförts anslöt mig till utskottets ståndpunkt, var det under den uttryckliga förutsättningen att en lönerrevision såsom i propositionen angavs pågick, vid vilken denna fråga upptagits eller skulle upptagas till behandling, och att resultatet av utredningen kunde motses inom en snar framtid. Under sådana förhållanden ansågo jag och även andra, att man lämpligen borde gå den vanliga vägen och invänta resultatet av den pågående utredningen. Någon sådan utredning tycks nu inte förekomma, men jag vore som sagt mycket tacksam för upplysning om hur därmed förhåller sig.

Herr Åman: Herr talman! Jag ber att få instämma i reservanternas synpunkter. Jag delar visserligen herr Tjällgrens mening, att man när det gäller sådana här frågor inte bör föregripa utredningar, som äro i gång, men om riksdagen finner, och det tycker jag att vi i detta fall gjort, att en grupp behandlats ovanligt snävt kan man företa en korrigerings utan att avvakta en allmän tjänsteförteckningsrevision.

Jag har begärt ordet närmast av samma anledning som herr Hagman. Jag finner nämligen i likhet med honom utskottets skrivning synnerligen egendomlig. Utskottet hänvisar till den allmänna lönerrevision, som för närvarande pågår, men jag vill då framhålla, att finansministerns direktiv inte innefatta någon tjänsteförteckningsrevision, utan hela lönerrevisionen arbetar kan man säga, med några få undantag, inom ramen av ett återställande av 1935—39 års reallöner. Det inbördes förhållandet mellan de olika lönegrupperna blir således väsentligen inte rubbat av denna revision. Därför förefaller det rimligt, att man tillmötesgår kronojägarnas önskemål och inte utsätter dem för en så snäv behandling, som de uppenbarligen blivit utsatta för i detta sammanhang.

Jag ber för den skull att få yrka bifall till reservationen.

Herr Svedberg: Herr talman! Jag vill med anledning närmast av det anförande, som utskottets ärade ordförande nyss höll, säga några ord.

Jag delar fullkomligt hans uppfattning, att det är mindre lämpligt att rubba på de olika lönegradsplaceringarna, men jag anser, att i detta fall särskilda omständigheter föreligga. Jag vill fråga jordbruksutskottets ärade ordförande, huruvida denna principfasthet alltid tidigare förekommit. Jag vill endast erinra om att för någon tid sedan föreslog jordbruksutskottet ändrade lönegradsplaceringar i samband med omorganisationen av kartverket, och jag vill erinra om att riksdagen redan år 1942 fastställde lönegradsplaceringarna i tjänsteförteckningen för domänverket, varvid man höjde de extra jägmästarnas lönegradsplacering från 19 lönegraden till 22.

Ang. kronojägares lönegradsplacering m. m. (Forts.)

Med dessa erfarenheter från jordbruksutskottets utlåtande tidigare anser jag, att man i detta fall tryggt kan acceptera det förslag, som inneslutes i reservationen.

När jag tidigare gjorde jämförelsen med länsskogvaktarnas arbetsförhållanden och deras lönegradsplacering, menade jag ingalunda, att dessa läns-skogvaktare voro placerade i en alltför hög lönegrad. Jag skulle gärna, när den frågan var uppe, ha accepterat en placering av dessa befattningshavare i 13 lönegraden, om det funnits några som helst förutsättningar för ett bifall till den motion, som innefattade förslag om en sådan lönegradsplacering. När jag gjorde denna jämförelse, var det för att framhålla, att kronojägarna, i varje fall i Norrland på dess arbetstyngda bevakningsområden, utöver arbetsledning, tillsyn över dikningar, skogskultiveringsarbeten och kontrolltunnningar, ha att uppbära influtna medel från försäljning av mindre virkesposter och alltså ha ansvar även för penningförvaltning, samtidigt som de sköta ett arbete, som man kan jämföra med länsskogvaktarnas arbete när det gäller över-syn av skogsvården.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Dahlström: Herr talman! Jag har inom utskottet vid den överläggning, som skett i förevarande ärende, bibringats den uppfattningen, att det är en rättvisesåtgärd att här följa reservanterna.

Både departementschefen, allmänna lönenämnden och utskottet äro eniga om att kronojägarna böra uppflyttas i en högre lönegrad. Dessa äro ju de lägst avlönade befattningshavarna, och jag tror inte den lönegradsplacering, som skulle komma att fastställas, om riksdagen följer reservanterna, går längre än att den kan försvaras vid den löneöversyn, som här förebådas.

Jag har också den uppfattningen, att man bör vara litet försiktig i fråga om behandlingen av dessa befattningshavare. De arbeta dock på ett område, där staten bedriver produktiv verksamhet, och man bör inte uppdraga alltför snäva gränser vid lönesättningen där, utan följa de linjer, som man i allmänhet följer på andra håll. I annat fall torde staten bli handikappad. Med hänsyn till vad som nu försiggår på arbetsmarknaden — om det är skäligt eller oskäligt, vill jag inte yttra mig om — tycker jag för min del att det är riksdagen värdigt att se till, att de sämst placerade arbetarna inom detta verk beredas anställningsförmåner, som göra dem hågade och villiga att utföra det viktiga arbete de ha för händer.

Jag finner, herr talman, starka skäl tala för att riksdagen följer reservanternas hemställan i föreliggande ärende och ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag tillåter mig än en gång hänvisa till vad utskottet sagt i sitt utlåtande på s. 5. Det står där: »I likhet med departementschefen anser dock utskottet, att frågan om kronojägarnas och de biträdande kronojägarnas lönegradsplacering lämpligen bör anstå i avbidan på resultatet av nu pågående allmänna lönerevision.» Vi ha således ansett oss ha goda skäl för vårt ställningstagande.

Herr Svedberg åberopade, att det gjorts en ändring i fråga om vissa befattningshavare vid kartverket. Det är alldeles riktigt, men herr Svedberg vet lika väl som jag, att det i detta fall förelåg särskilda skäl. Att riksdagen tidigare någon gång gjort avvikelser från en allmän regel, tycker jag inte är något skäl för att ytterligare göra en sådan avvikelse.

Sedan vill jag säga, att jag är ganska förvånad över herr Hagmans upp-trädande. Såsom framgår av utskottets utlåtande, har herr Hagman varit med

Ang. kronojägars lönegradsplacering m. m. (Forts.)

vid behandlingen av detta ärende, men herr Hagman har inte, såvitt jag kan se, reserverat sig mot utskottets beslut. Nu yrkar han ändå bifall till reservationen, vilket han naturligtvis i och för sig har sin fulla rätt att göra.

Jag tror jag nämnde i början av mitt förra anförande, att jag fullkomligt delar reservanternas uppfattning, att kronojägarnas löner böra bli föremål för en reglering, så att de komma i samma löneställning som länskogvaktarna. Det är emellertid helt enkelt av de skäl, som äro anförda i utskottets utlåtande, som jag intagit den ståndpunkt jag här deklarerat. Dylika skäl bruka ju av riksdagen respekteras.

Jag tror mig kunna åberopa ett bevis för att jag ingalunda velat vara på den snåla sidan i fråga om dessa spörsmål. Jag frambar nämligen en motion till riksdagen när det gällde länskogvaktarnas lönegradsplacering, i vilken jag yrkade, att dessa befattningshavare skulle placeras i 13 lönegraden, men då jag inte vann någon resonans för detta yrkande inom utskottet, reserverade jag mig inte heller.

Vill emellertid riksdagen följa reservationen, skall det inte ta mig alltför hårt. Det vill jag gärna erkänna. Jag har dock ansett mig skyldig att följa den regel, som enligt min mening är en god regel, att man inte skall föregripa en pågående utredning, och jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Herr Hagman: Herr talman! Ordföranden i jordbruksutskottet påpekade, att jag inte reserverat mig mot utskottets beslut och att jag alltså här talat för en annan mening än jag gjort i utskottet. Jag trodde att jag i mitt förra anförande klargjort, varför jag tänkt ändra votum. Anledningen därtill är, att de förhållanden, som lågo till grund för vårt ställningstagande, då vi voterade i saken, visat sig i verkligheten inte föreligga.

Jag har nämligen inte fått något svar på min fråga, och det får jag tolka så, att det icke pågår någon lönerevision, som kommer att ta ställning till dessa befattningshavares löneplacering. Det var upplysningen i propositionen, att en revision pågick, och meddelandet i utskottet, att denna lönefråga inom några månader skulle ordnas i samband med denna revision, som gjorde att vi röstade som vi gjorde. Hade ovannämnda upplysningar icke lämnats, hade vi röstat på ett annat sätt, ty alla voro ense om att kronojägarna borde få en bättre ställning i lönehänseende.

Jag kommer därför nu att rösta för reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Grym* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. kronojägares lönegradsplacering m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av väckta motioner om utredning angående statligt stöd åt seminiföreningar för nötboskap; och

nr 64, i anledning av väckta motioner om utbetalning av premier till fiskare för viss trålsill som fiskas i Nordsjön.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. vägnämnds arbetsuppgifter m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 65, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser angående vägnämnds arbetsuppgifter och befogenhetsområde, m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) II: 114 av herr *Jonsson* i Haverö, däri hemställt, att riksdagen ville i framställning till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av gällande bestämmelser angående vägnämnds arbetsuppgifter och befogenhetsområde i syfte att dessa bestämmelser genom avfattning och tillämpning måtte bringas i full överensstämmelse med uppgivna utgångspunkter för tillkomsten av dylik nämnd ävensom att Kungl. Maj:t ville, efter utredning av ordningen och sättet för en önskvärd samverkan mellan statens vägförvaltning och lokala intressen till främjande av en ändamålsenlig utveckling av det allmänna vägväsendet i dess helhet, för riksdagen framlägga därav föranledda förslag;

2) I: 180 av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl., och II: 279 av herr *Staxäng* m. fl., likalydande, däri hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta om inrättandet av vägombudsstämma inom varje vägnämndsområde i enlighet med de riktlinjer, som uppdragits i motionerna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna II: 114 samt I: 180 och II: 279, likalydande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Hagman*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Hagman**: Herr talman! Då jag till detta utlåtande fogat en blank reservation, ber jag få säga några ord.

I de båda motioner, som avhandlas i utlåtandet, framhålles att de lokala vägintrössena, som enligt gällande författning skola tillvaratagas av vägnämnder och länsvägnämnder inte haft möjlighet att göra sig gällande, sedan staten övertog väghållningen. Att så även i verkligheten varit fallet — inte överallt, men av allt att döma flestades — bestyrkes av under utskottsbehandlingen lämnade meddelanden av representanter från olika orter och även av de yttranden, som avgivits dels av styrelsen för landskommunernas förbund och dels av styrelsen för Svenska stadsförbundet. När man läser dessa yttranden, kan man inte värja sig för intrycket, att de farhågor som uttalades redan under förarbetena till den nya väglagen, nämligen att organisationen för tillgodoseende av de lokala vägintrössena kunde befaras bli endast en skuggorganisation, tyvärr håller på att besannas. Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att söka redogöra för de uppgifter, som enligt väglagstiftningen tilldelats vägnämnder och läns-

Ang. vägnämnds arbetsuppgifter m. m. (Forts.)

vägnämnder. Dessa uppgifter äro ju väl kända och ha för övrigt till huvudsaklig del återgivits i det tryck, som utdelats. Säkert är, att därest inte de lokala vägintrössena få komma till sin rätt och därest inte nämnderna i fråga få tillfälle att fylla sina funktioner, kommer det att bli till men för väghållningen.

Beträffande de åtgärder, som i motionerna föreslagits för att råda bot på de omnämnda missförhållandena, kan nämnas, att i motion nr 180 i första kammaren förordats, att de vägombud, vilkas enda uppgift för närvarande är att välja ledamöter i vägnämnd, skulle ges en mera verksam funktion inom vägväsendet. Detta skulle ske, på så sätt att ombuden minst en gång om året, förslagsvis i oktober månad, samlades till ombudsstämma för att därvid till debatt uppta de frågor, som kunde vara av intresse för bygderna. Dessa vägombud skulle därigenom på sätt och vis få en funktion, liknande sockenombudens vid de tidigare vägstämmorna, och därigenom skulle säkerligen även vinnas en bättre uppsikt över det lokala vägväsendet i enlighet med de önskemål, som kunde förefinnas i de olika bygderna. Motionärerna erinra om att överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsväsendet givit en antydan därom i sin senast avgivna revisionsberättelse. Dessa ombud skulle såsom bygderepresentanter kunna förutsättas äga en mycket god kännedom om vägväsendet i resp. kommuner, vilket knappast ledamöterna i vägnämnden kunna beräknas besitta, enär varje ledamot av vägnämnden representerade ett alltför stort område. Genom en dylik ordning skulle enligt motionärerna åtskilligt vinnas. Förhandlingarna vid dessa stämmor skulle givetvis vara offentliga, och bygden skulle på så sätt få tillfälle att i viss utsträckning följa och påverka utvecklingen, vilket allt skulle bli till nytta för vägväsendet.

Den för ett bifall till motionerna erforderliga författningsändringen ha motionärerna ansett vara mycket enkel, varför den borde kunna utarbetas av vederbörande utskott. Så har emellertid inte skett, och det finns därför vid detta tillfälle icke någon möjlighet att yrka bifall till motionen.

I motionen nr 114 i andra kammaren säges, att det är av stor vikt, att vägnämnderna få tillfälle att fylla sina av statsmakterna givna funktioner. Motionären framhåller att så inte är fallet för närvarande. Erfarenheterna på området ge vid handen — heter det i motionen — att vägnämnderna allenast anlitas för avgivande av yttranden i den mån sådant uttryckligen påkallas av överordnad myndighet men i övrigt ställas helt utanför varje slags befattning med ärenden rörande vägväsendet inom respektive vägnämndsområden. Ett sådant sakernas tillstånd, kan givetvis inte vara önskvärt eller i enlighet med statsmakternas mening.

Vad som här sagts vitsordas i allt väsentligt av bl. a. styrelsen för landskommunernas förbund, som ju bör känna till dessa förhållanden. Det kunde helt visst ur flera synpunkter anses önskvärt, att en utredning i enlighet med vad i motionen yrkas komme till stånd, men då utskottet inte velat tillstyrka den begärda utredningen finner jag det lönlöst att yrka bifall till motionen.

Vad menar nu utskottet med sitt ställningstagande? Utskottet förnekar ingalunda, att det finns skäl för vissa anmärkningar mot de nu rådande förhållandena på detta område, men hänvisar till den korta tid som gått, sedan staten övertog vägväsendet, samt till de under denna tid rådande onormala förhållandena, och förmenar, att det ännu är för tidigt att dra några bestämda slutsatser om hur organisationen, då den hunnit få nödig stadga, kommer att fungera. Med hänvisning till det anförda har utskottet avstyrkt de båda motionerna.

Det är ju i och för sig riktigt vad utskottet här sagt. Den tid — inte fullt

Ang. vägnämnds arbetsuppgifter m. m. (Forts.)
 två och ett halvt år — som organisationen varit i verksamhet, är kort, och tiderna ha inte varit normala, men å andra sidan kan och bör man inte helt förbise den tendens i förut angiven riktning, som kommit till synes beträffande utvecklingen på detta område. Fråga är, om riksdagen skall stillatigande åse och därmed också i tysthet godkänna en utveckling på detta område, vilken tar sig uttryck i ett undanskjutande av de lokala organen från medinflytande. Det förefaller mig, som om riksdagen hade all anledning att tillse, att av regering och riksdag utfärdade direktiv också lända till efterrättelse i det praktiska livet.

Av förut angivna skäl anser jag det lönlöst att yrka bifall till motionerna. Jag ber emellertid att få understryka de ord i för motionerna gynnsam riktning, som jordbruksutskottet uttalat i motiveringen, där det heter, att »utskottet utgår ifrån att såväl Kungl. Maj:t som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ha sin uppmärksamhet riktad på nu berörda frågor och vidtaga de åtgärder, som i förevarande avseende kunna anses lämpliga». Jag vill hoppas, att så måtte ske, och skulle så ej bli fallet, komma säkerligen motionärerna åter ett annat år.

För dagen har jag, herr talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av väckta motioner om rätt för landskommuner att övertaga byggande och underhåll av enskilda vägar och broar;

nr 67, i anledning av väckta motioner om upphävande av priskontrollen på rundvirke och rotstående skog;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk för budgetåret 1946/47 m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1946/47 jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
sjökarteverket.*

Punkten 29.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte
 I. i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 120 framlagda förslag och motionen II: 421

Anslag till sjökarteverket. (Forts.)

a) fastställa under punkten införd personalförteckning för sjökarteverket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

c) till Sjökarteverket: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 536 000 kronor;

II. med bifall till motionen II: 422 samt i anledning av motionerna I: 271 och II: 423 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredningar i fråga om ej mindre den framtida ställningen i organisatoriskt hänseende rörande dels sjökarteverkets kontrollstationer och den föreståndarna för nämnda stationer åliggande kompass- och lanternekontrollen, dels sjökarteverkets jordmagnetiska avdelning, dels ock statsisbrytarverksamheten än även anställningsformen och löneställningen för föreståndarna för sjökarteverkets kontrollstationer i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att den å nautiska avdelningen tjänstgörande assistent, som handhade redigeringen av tidskriften *Underrättelser för sjöfarande*, skulle uppflyttas från lönegrad A 21 till lönegrad A 22 och erhålla benämningen redaktör.

I motionen II: 421, av herr *Lindberg*, hade hemställts, att riksdagen ville dels besluta lönegradsplaceringarna vid sjökarteverket i enlighet med vissa av motionären framställda förslag samt dels besluta öka sjökarteverkets avlöningsanslag för budgetåret 1946/47 till 542 000 kronor. Motionärens förslag innebar bland annat, att nyssnämnda redaktörsbefattning skulle placeras i lönegrad A 24.

Utskottets förslag innebar i denna del bifall till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

Herr **Eriesson, Carl Eric**: Herr talman! Herr Wetter och jag ha väckt en motion rörande föreståndarnas vid sjökarteverkets kontrollstationer i Stockholm, Göteborg och Malmö anställningsförhållanden. Denna motion går ut på, dels att dessa anställningar skola bli ordinarie, dels att de skola placeras i lönegrad 23. I anledning av denna motion skriver utskottet i sitt utlåtande att utskottet vill ifrågasätta »huruvida icke behovet av nämnda kontrollstationer får anses numera vara så konstant och arbetet vid nämnda stationer innebära med hänsyn till sjöfartens säkerhet ett sådant ansvar, att en fastare anställning och måhända en något förbättrad löneställning än vad för närvarande är fallet borde beredas dem». Detta visar, att utskottet tagit noggrann del av de förhållanden, under vilka dessa föreståndare arbeta. Jag tycker nog, att den uppfattning, till vilken utskottet kommit, borde ha tagit sig uttryck i ett förslag i enlighet med vad som föreslås i motionen. Emellertid har utskottet här yttrat, att det anser, att frågan om dessa befattningshavares anställningsförhållanden bör bli föremål för övervägande, och utskottet förutsätter, att resultatet av denna förnyade översyn skall kunna föreläggas nästa års riksdag. Detta uttalande är ju så pass välvilligt, att man kanske kan vänta, att det kommer att göras någonting inom den tiden. Jag vill med det sagda närmast ha uttalat den förhoppningen, att departementschefen, då han gör denna utredning, vill taga hänsyn till de förhållanden, under vilka dessa föreståndare arbeta. Jag har alltså på denna punkt intet yrkande.

Nästa punkt, som jag vill beröra, står på samma sida i utlåtandet, s. 116, och där behandlar utskottet frågan om den assistent, som handhar redigeringen av »*Underrättelser för sjöfarande*». Herr *Lindberg* i andra kammaren

Anslag till sjökarteverket. (Forts.)

har föreslagit, att denne assistent skall uppflyttas från lönegrad A 21 till lönegrad A 24. Kungl. Maj:t har föreslagit, att han skall flyttas från A 21 till A 22. Nu förhåller det sig så, att denne assistent har ett mycket makt-påliggande uppdrag, och de kompetensvillkor, som äro uppställda för hans befattning, äro sådana, att jag inte anser, att befattningen är placerad i den lönegrad, i vilken han rätteligen hör hemma. Av denne befattningshavare fordras nämligen, att han skall ha avlagt sjöofficers- eller sjökaptensexamen. Han skall vidare besitta en speciell nautisk kännedom och ha lång erfarenhet som befälhavare i transocean fart. Han skall också äga språkkunskaper och god omdömesgillhet för att kunna avgöra vilka uppgifter rörande främmande farvatten, som böra inflyta i den tidskrift, som han redigerar. Om man nu jämför de kompetensfordringar, som gälla för honom och de fordringar, som gälla t. ex. för en lotsdirektör, som är placerad i lönegrad A 27, eller kommerskollegii byrådirektör vid sjöfartssociala avdelningen, som är placerad i A 26, eller den sjötekniska konsulenten, också placerad i A 26, måste man nog tycka, att assistenten blivit satt rätt mycket i efterhand. Redaktören i kommerskollegium, som, såvitt jag kan förstå, i fråga om tjänstgöring ganska nära svarar mot denne befattningshavare, är placerad i A 24. Jag kan nämna, att Sveriges ångfartygs assurancesförening, som mycket noga följer alla haveriolyckor, som inträffa till sjöss, har skickat ut ett cirkulär till praktiskt taget samtliga rederier, som äro anslutna till föreningen — vilket de flesta i Sverige äro — där föreningen framhåller vikten av att befälhavarna erhålla nummer av »Underrättelse för sjöfarande». Beträffande ett flertal svåra haverifall, som inträffat under sista tiden, har det visat sig att »Underrättelser för sjöfarande» saknats ombord på det havereade fartyget. Jag anför detta för att visa vikten och betydelsen även rent ekonomiskt av att denna tidskrift skötes på ett sådant sätt, att den uppfyller de krav, som kan ställas på den; och innehållet beror ju i första hand på den, som redigerar tidskriften.

Nu har jag fått reda på, att man i andra kammaren kommer att yrka bifall till den av herr Lindberg m. fl. väckta motionen i detta ärende; jag skall be att här få yrka bifall till motionen.

Herr Lindström: Herr talman! Jag konstaterade med tillfredsställelse, att den föregående ärade talaren inte framställde något yrkande med anledning av sin motion rörande kontrollstationsföreståndarnas löneställning. Han har observerat, att utskottet här skrivit i en klart positiv riktning till förmån för motionärens tankegång. Då han tog upp frågan om löneställningen för den assistent på nautiska avdelningen, som sköter redigeringen av »Underrättelser för sjöfarande», är det emellertid angeläget att säga några ord.

Personalens i sjökarteverket löneplacering har nyligen varit föremål för en utredning, och den utredningen ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag. Den assistent, som det här är fråga om, blir också, som redan påpekats, uppflyttad från A 21 till A 22. Utskottet har icke funnit anledning att gå längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill för min del gärna vitsorda, att denne befattningshavares uppgift är av stor betydelse för sjöfarten. Han måste äga mycket god omdömesförmåga och kunnighet. Jag tror också att man kan säga, att den nuvarande befattningshavaren uppfyller de anspråk, som man härvidlag kan ställa. Det är väl emellertid på det sättet, att frågan genom ett beslut i dag i enlighet med utskottsförslaget icke kommer att läggas i graven för evigt, så mycket mindre som det här i en motion av en av styrelsemedlemmarna i verket, herr Lindberg i andra kammaren, har framställts önskemål om att man skulle företaga en utredning om vissa föränd-

Anslag till sjökarteverket. (Forts.)

ringar i sjökarteverkets organisation. Dessa förändringar tyckas på vissa punkter vara av ganska stor betydelse. Utskottet understryker i sin motivering, att det anser, att det framställda förslaget innehåller spörsmål, som torde vara förtjänta av att bli föremål för en närmare utredning. Om utskottets förslag bifalles av riksdagen, får man väl hoppas, att Kungl. Maj:t ganska snart åter riktar sina blickar på verket, och då har även den befattningshavare, som herr Ericsson med rätta så varmt ivrar för, möjlighet att komma igen med krav på bättre löneställning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr **Ericsson, Carl Eric**: Herr talman! Av formella skäl ber jag att få återtaga mitt yrkande i denna punkt och instämma med herr Lindström.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt.

Punkterna 30—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1946/47 till Krigsmaterielverket: Avlöningar;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till avveckling av beredskapen m. m.;

nr 195, i anledning av väckt motion om utbetalning av retroaktivt arvode m. m. åt f. d. extra ordinarie kontorsskrivaren C. H. Svensson;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till uppförande av byggnader för konserveringsforskning m. m.;

nr 197, i anledning av väckt motion om obligatorisk läkarundersökning av navigationsskolornas elever;

nr 198, i anledning av väckt motion angående lärarinnorna Lily Lundins och Gertrud Matz' löneklassplacering;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till statens bosättningslånefond jämte i ämnet väckta motioner;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1946/47 till stipendier för blivande distriktstandläkare m. fl.;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete m. m.; samt

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till värmeledningsanläggning m. m. vid rannsagningshäk-tet i Halmstad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner om utvidgning av skattskyldigs rätt att åtnjuta familjeavdrag för barn, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om skyddande
av deklara-
tionshemlig-
heten.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag angående åtgärder för skyddande av deklarationshemligheten.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 92 av herrar *Mannerskantz* och *Arrhén* samt II: 165 av herr *Staxäng* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga dels om skyndsamt utredning angående åtgärder för skyddande av deklarationshemligheten, dels ock om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de författningsförslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 92 av herrar *Mannerskantz* och *Arrhén* samt II: 165 av herr *Staxäng* om utredning och förslag angående åtgärder för skyddande av deklarationshemligheten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag vill endast säga, att jag hoppas, att det, som utskottet anser sannolikt, kommer att ske; då blir syftet med min motion till stor del uppfyllt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om åstadkommande av för hela riket enhetliga varupriser, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ökat stat-
ligt inflytande
inom socker-
industrien.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om ökat statligt inflytande inom sockerindustrien.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att första kammaren för sin del måtte i anledning av motionen I: 185, av herr *Anderberg* m. fl., besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning rörande förutsättningar och former för det statliga inflytandet inom sockerindustrien och om föreläggande för riksdagen av de förslag, som utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Ekströmer*, *Albert Andersson* och *Albertsson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Ekströmer: Herr talman! Till grund för det föreliggande utskottsutlåtandet ligger ju en av herr *Anderberg* m. fl. väckt motion nr 185 om ökat statligt inflytande inom sockerindustrien. Jag måste säga, att jag tycker, att motionens motivering är mer än lovligt mager. Man utgår i den pliktskyldigast från arbetarrörelsens efterkrigsprogram och dess krav på bättre utnyttjande av landets resurser av arbetskraft, kapital och naturtillgångar. Man talar givetvis också om sysselsättningsproblemet, men som slutledning i detta avsnitt kommer man inte fram till annat än en förväntan, att sockerbolaget går in för överläggningar med staten i vitala frågor. Motionärerna snudda vidare något vid utdelningen till aktieägarna, som är 5,8 procent, och mena, att detta är en utdelning i överkant. Sedan talar man om den subvention som landets

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

sockernäring får av staten för att å ena sidan garantera betodlarna ett sådant betpris, att dessa få intresse för denna odling och möjlighet att betala betarbetarna tillfredsställande priser och å andra sidan hålla sockerpriserna nere för allmänheten, alltså en ren konsumtionssubvention. Motionärerna redogöra också för den kontroll, som numera utövas av statens sockernämnd, och konstatera, att den är »ganska ingående» ävensom att staten har ett avgörande inflytande på sockerpriset och stora möjligheter att inverka på betpriserna och på arbetslönerna för betfolket. Det talas i förbigående om 1944 års arbetskonflikt, och man antyder, att sockerbolaget självt säkerligen kunnat bära den merutgift av tre öres timlöneförhöjning, som staten betalade. Slutligen återkommer man till kontrollen igen och menar, att sockernämnden väsentligen är ett kontrollorgan, som i efterhand granskar vidtagna åtgärder. Detta är allt, som sägs i motionen.

Jag kan som sagt inte värja mig för att motionens motivering är ytterligt mager, byggd som den är på antaganden och bedömanden utan några som helst fasta hållpunkter. De myndigheter och institutioner, till vilka motionen remitterats, ha också jävat praktiskt taget alla de i motionen anförda skälen för ett ingripande.

Beträffande utnyttjandet av arbetskraft, kapital och naturtillgångar vitsordas allmänt, att sockerbolaget är synnerligen välskött både tekniskt och merkantilt. Sannolikt är det ett av de bäst skötta företagen i landet. Jag skulle kunna tänka mig, att detta är ganska allmänt bekant, och det borde väl därför också vara bekant för motionärerna. Man talar också om det epokgörande forskningsarbete, som sockerbolaget åstadkommit, inte blott för sin industris rationalisering, utan även för själva betodlingen, varigenom hektarskördarna väsentligen ökats och betingelserna för jordbrukarna att odla betor väsentligen förbättrats. Följden av detta är, att vi under hela kriget haft en relativt riklig sockertilldelning och ett socker av allra högsta kvalitet till mycket låga priser; det sägs ett av de lägsta sockerpriserna i världen.

På tal om överläggningar med statsmakterna vitsordas, att sådana ha påbörjats redan på ett mycket tidigt stadium, redan under förra världskriget, och vi veta alla, att dessa sedan fortsatt och blivit mer och mer ingående.

Beträffande kontrollen över sockerbolaget tycks det sannerligen ej vara något fel på den, ty intet företag lär vara så kontrollerat på alla håll och kanter som detta. Man kan ju nämna priskontrollnämnden, livsmedelskommissionen, industrikommissionen och framför allt sockernämnden, som ju uteslutande har till uppgift att kontrollera sockerbolaget, och denna kontroll inskränker sig icke till vanlig revision, utan omfattar jämväl — som egendomligt nog även motionärerna påpeka — »överläggningar med bolagets ledning och inspektion av fabriker, varigenom nämnden kan bilda sig en uppfattning av de viktigaste affärshändelserna och genom kalkyler och kostnadsberäkningar följa tillverkningskostnaderna». Motionärerna motsäga faktiskt sig själva, då de längre fram påstå att nämnden väsentligen är »ett kontrollorgan, som i efterhand granskar vidtagna åtgärder».

När motionärerna antyda, att den timlöneförhöjning med tre öre, som genomfördes efter 1944 års konflikt, säkerligen kunnat bäras av bolaget självt, påpekas i sockerbolagets eget yttrande, att det här rörde sig om en utgift av sådan storleksordning, att den omöjligen kunde tagas utan att aktieägarna blivit lidande. Detta synes mig också ganska självklart.

Nu antydes ju, som sagt, i motionen, att utdelningen till aktieägarna, vilken som jag nämnde förut är 5,8 procent, är för hög och därför borde kunna sänkas. Emellertid meddelar sockerbolaget, att aktieägarnas antal i bolaget för

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)
närvarande uppgår till i det närmaste 19 000 personer, varav det allt övervägande antalet utgöres av småfolk, äldre personer, som funnit det fördelaktigt att placera sina besparingar i detta välskötta och stabila företag. Hur mycket dessa aktieägare betalat för sina aktier, kan man givetvis inte säga, men börsvärdet på aktierna har sedan lång tid tillbaka legat icke obetydligt över pari. Man kan nog inte räkna med att räntan på det insatta kapitalet går upp till mer än omkring $3\frac{1}{2}$ à 4 procent, motsvarande något mer än en vanlig obligationsränta. Jag tycker inte att det kan ligga något så upprörande i detta. Däremot tycker jag, att det skulle vara upprörande, om man sänkte utdelningen, vilket skulle drabba alla dessa människor, som kanske i stort sett äro beroende av de inkomster, som de få genom utdelningen på dessa aktier.

Man skulle tycka, att utskottet, efter motionens ytterst svaga motivering och myndigheternas praktiskt taget enhälliga underkännande av densamma, skulle ha begravt motionen i stillhet. Men enligt vad man kan förstå, *ville* utskottet ha ett positivt beslut i frågan och föll därför tillbaka på kontrollen. Utskottet säger då, att utskottet icke är övertygat, att denna kontroll »alla gånger har möjlighet att sätta in på ett tillräckligt tidigt stadium». Detta är utskottets hela motivering. Motionärerna ha emellertid själva sagt, att sådana möjligheter finnas, och även sockernämnden säger detsamma. Av de hörda myndigheterna tycker jag, att lantbruksstyrelsen klarast uttrycker hur saken ligger till, och jag skall därför be att få läsa upp något av lantbruksstyrelsens yttrande. Det står där: »De befogenheter, som tillkomma nämnden, medgiva för denna att erhålla en ingående inblick i sockernäringsens förhållanden, varigenom nämnden också kan tillvarataga statens intressen, samtidigt som nämnden kan bedöma om ledningen av bolaget handhaves på ett såväl tekniskt som ekonomiskt tillfredsställande sätt. Styrelsen anser, att betryggande garanti förefinnes för att det allmännas intressen vederbörligen beaktas.» Då utskottet trots detta icke är övertygat om att kontrollen över bolaget är tillfredsställande, menar väl utskottet, att sockernämnden icke fullgjort sina skyldigheter. Då vore det väl mera logiskt om utskottet yrkade på tillsättande av en ny sockernämnd än att, som utskottet nu gjort, förorda strängare kontrollbestämmelser — vilket praktiskt taget inte låter sig göra.

Lantbruksstyrelsen har emellertid i sitt yttrande ifrågasatt, huruvida statens tillsyn över sockerbolaget allt framgent skall åvila en särskild nämnd och tänker sig möjligheten av ett centralorgan för handläggning av ärenden rörande prisregleringen på jordbrukets område i sin helhet, till vilket organ sockernämndens nuvarande uppgifter då skulle överföras. Även sockernämnden betraktar nuvarande kontrollsystem såsom en temporär anordning och ifrågasätter en utredning om andra former för denna kontroll. Utskottet har också tagit fasta på dessa uttalanden, men en dylik utredning faller helt utanför motionens ram och bör göras från helt andra utgångspunkter och insättas i ett större sammanhang och, om den skulle anses behöfelig, som sockernämnden säger, igångsättas när mera normala förhållanden inträtt på folkhushållningens område. I det här sammanhanget hör den inte hemma.

Då utskottet alltså icke kunnat rikta någon berättigad kritik mot sockerbolagets sätt att sköta sin verksamhet, och då det inte är att förvänta, att man genom något slags ökad statlig kontroll skall kunna nå bättre resultat än som uppnås nu, finns ingen anledning till en utredning. Jag tror för min personliga del, att vi kunna ha fullt förtroende för det sätt, på vilket sockerbolaget sköter sockernäringsen i riket, och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som jag jämte herrar Andersson och Albertsson avgivit i detta ärende.

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

Herr **Heiman**: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande framhållit vad det syftar till och i viss omfattning även orsakerna till syftemålet.

Utskottet anser, att det betydande ekonomiska engagemang, som staten har i sockernäringen, bör berättiga till en utredning angående en kontroll över verksamheten, så beskaffad, att man från det allmännas sida erhåller erforderliga garantier för en i möjligaste mån effektiv och ekonomisk drift inom berörda industri.

Enligt utskottets mening bör härvid utredas icke blott formerna för kontrollen, utan även frågan, vilken omfattning den bör ha.

Vi gå nu mot en tid, då handelsvägarna till och från den övriga världen komma att stå öppna på ett helt annat sätt, än som varit förhållandet under krigsåren. Man har anledning förvänta, att sockernäringen då — som nu är fallet — kommer att bli i behov av statens stöd i en eller annan form. Det kan också tänkas, att staten även framdeles — åtminstone under en viss tid — nödgas gripa in i prisreglerande syfte. Inför denna framtid kan det finnas skäl till att statens förhållande visavi sockernäringen omprövas.

Statens sockernämnd, som ju närmast representerar statens intresse inom sockernäringen, har ju också ansett, att behov av en omprövning på berörda område föreligger. Nämnden framhåller, att det hittills tillämpade systemet med ettåriga avtal och sockernämnden såsom kontrollorgan måste anses vara en temporär anordning, till viss del betingad av de under krigsåren rådande särskilda förhållandena. Nämnden anser skäl föreligga, att — i god tid, innan fråga uppkommer om nu gällande avtals eventuella förlängning för tiden efter 1946/47 — spörsmålet om de framtida formerna för statens reglering och kontroll över sockertillverkning samt socker- och betpris upptages till utredning och omprövning. Samma uppfattning gör sig lantbruksstyrelsen till tolk för.

Utskottet är underrättat om att verksamheten redan nu är underkastad en ingående statlig kontroll. Utskottet anser dock, att — då man nu står inför en tidpunkt, vid vilken förhållandet mellan staten och sockerbolaget bör omprövas — frågan bör upptagas i hela dess vidd.

Reservanterna framhålla, att förhållandena på området för närvarande äro tillfredsställande, och livsmedelskommissionen anser statens insyn i bolagets verksamhet ganska fullständig, »så länge nuvarande ordning råder». Men det är ju denna ordning, som anses icke vara tillfredsställande för framtiden, och det är ju för denna framtid, som det bör planeras.

Industriförbundet yttrar: »Mot bakgrunden av de betydelsefulla insatser, som bolaget under hittillsvarande ledning gjort för den svenska sockernäringens höjande, torde man från det allmännas sida kunna med tillförsikt anförtro den fortsatta effektiviseringen åt denna ledning. Dess ansträngningar i detta hänseende skulle säkerligen underlättas, om principerna för samarbetet mellan bolaget och staten icke allt för ofta ändrades utan kunde ernå en viss grad av stabilitet.» Till detta skulle jag vilja säga, att då nu frågan om förhållandet mellan staten och bolaget ändock måste omprövas, denna omprövning bör bli av den art och omfattning, att den kan utmytna i ett bestående resultat. I annat fall torde frågan upphörligen återkomma och den stabilitet, som eftersträvas, säkerligen utebli.

En annan mycket viktig orsak till att frågan bör utredas i hela dess vidd utgöres av det förhållandet, att den allmänna opinionen har benägenhet att vid varje tillfälle, som därtill bjudes, ställa sig kritisk mot den verksamhet, som bedrivs av ett hela landet omfattande monopolföretag. Vågar jag säga, att denna kritik oftast ger sig till känna, då den icke har något berättigande och därmed skapar onödigt irritation? En dylik kritik skulle i största utsträckning elimineras, därest allmänheten visste med sig, att verksamheten

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)
bedrevs efter linjer uppdragna efter noggrann prövning och under tillfredsställande kontroll från det allmännas sida.

Svenska grov- och fabriksarbetareförbundet — till vilket sockerindustriens arbetare äro anslutna — har uttalat sig till förmån för en utredning av den art, som utskottet förordar. Detta förhållande utgör i och för sig icke skäl för en utredning, men det fäster uppmärksamhet på en sak, som bör beaktas, nämligen den opinion till förmån för ett större samhälleligt inflytande över näringslivet, som alltmer breder ut sig icke endast i vårt land, utan i hela världen. Jag är övertygad om att icke heller vi i vårt land kunna fly undan denna opinion och komma i lä för de nya starka vindar, som hålla på att blåsa upp. Det går icke att vifta bort denna opinion. Den låter sig överhuvud taget icke viftas bort. Det är icke min avsikt att härmed i debatten vilja dra in frågan om samhällets kontroll över näringslivet i allmänhet. Men jag vill framhålla, att vad jag anfört övat inflytande på mitt ställningstagande i det speciella fall vi nu behandla. Jag har nämligen den uppfattningen, att om man skall kunna övertyga opinionen, detta måste ske med skäl, frambragta efter en grundlig och opartisk prövning. En sådan prövning i fråga om statens ställning i förhållande till sockernäringsen i framtiden anser jag att jag icke har anledning att avböja. Jag begär icke, att reservanterna skola betrakta frågan från samma synpunkter, som jag gjort. Men det hade varit tacknämligt, om så skett. Jag säger detta under hänvisning till vad jag anfört i fråga om hänsynstagande till opinionsbildningarna. Varken utskottet eller jag har velat gå händelserna i förväg, utan överlämnar frågan med förtroende till den utredning, som eventuellt kommer till stånd. Vi förutsätta, att den kommer att handha uppdraget med oväld och att resultatet av dess arbete kommer att bli sådant, att statsmakternas ståndpunktstagande kommer att underlättas.

Jag ber, herr talman, att, under hänvisning till vad jag nu anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderberg: Herr talman! Sedan utskottsmajoritetens talesman nu så utförligt redogjort för de synpunkter, som utskottet har lagt på vår motion med begäran om hemställan till regeringen om undersökning och utredning rörande förutsättningar och former för det statliga inflytandet inom sockerindustrin, behöver egentligen inte mycket tilläggas från motionärernas sida. Jag ber dock att få framföra ytterligare några synpunkter.

Jag förstår att man på visst håll kan anse att motionärerna på sätt och vis rikta en anmärkning mot sockernämnden, då de begära nya former för det statliga inflytandet inom sockerindustrin. Jag försäkrar dock, att vi från motionärernas sida alls inte ha velat rikta någon kritik mot sockernämnden och dess sätt att handha sitt uppdrag. Avsikten med vår framställning har endast varit att få till stånd en undersökning om möjligheterna för ökad statlig kontroll över sockerindustrin, sedan vi nu kommit igenom krisåren.

Reservanternas talesman framhöll, att motionärerna inte kunnat anföra några graverande anmärkningar mot sockerbolagets tekniska skötsel och drift. Det är givet att vi i motionen inte kunnat gå in på detaljer härvidlag, men faktum är att det nog finns anledning att undersöka en del av bolagets åtgöranden i fråga om dess drift och skötsel. De rationaliseringsåtgärder, som bolagets ledning har företagit, ha i många fall visat sig vara kapitalförstörande. Man har t. ex. det ena året gjort stora ombyggnader för att ett följande år göra en ny ändring. Dyrbara maskiner ha anskaffats för att kanske om något år ersättas av nytexperimenterade typer. Det finns många dylika åtgärder som kunna vara förtjänta av undersökning. Det är givetvis svårt för lekmannen att kunna bedöma bolagets åtgärder härvidlag. Då sockerbolaget emellertid erhåller så

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrien. (Forts.)

stora belopp från staten, bör staten enligt vår uppfattning också ha större inflytande över företaget. Sockernämnden utövar visserligen redan nu en viss kontroll över bolaget, men den sker i efterhand. I den proposition nr 243 angående sockerindustrin i riket, vilken för någon tid sedan behandlades av riksdagen, fanns även en fyllig och redig berättelse, som sockernämnden avgivit över sin verksamhet. Där fanns en hel del att ta fasta på. Faktum är att intet annat svenskt företag har så stora förmåner från staten som Svenska sockerfabriksaktiebolaget. Bolaget åtnjuter faktiskt monopolställning och har tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker till landet. Då sockerbolaget har fått så stora statliga förmåner, talar enligt motionärernas uppfattning mycket för att dess verksamhet bör förstatligas. Tänkbart är dock att man kanske kan finna andra former än ett direkt förstatligande för att säkerställa ökat statligt inflytande över sockerindustrien. Huvudsaken är att vi nå bästa möjliga resultat inom denna del av produktionen, till gagn för samhället i dess helhet.

Sockernämndens inflytande över bolaget utövas, upprepar jag, i främsta rummet genom efterhandsgranskning, och det är blott i ringa utsträckning fråga om förhandskontroll. Sockernämnden har visserligen medverkat vid vissa större uppgörelser, men i övrigt intar den närmast ställningen av ett slags revisionsutskott.

Vid den av motionärerna föreslagna och av utskottsmajoriteten tillstyrkta utredningen bör man bl. a. undersöka möjligheterna för en omläggning av sockernämndens kontroll. Det bör t. ex. övervägas, huruvida inte representanter för det allmänna böra insättas i bolagets styrelse för att på så sätt på ett tidigare stadium tillförsäkra staten större inflytande över bolagets drift och skötsel. Om staten hade direkta representanter i bolagets styrelse, skulle dessa kunna ge direktiv för företaget skötsel och i övrigt kunna följa verksamheten på ett helt annat sätt än vad sockernämnden kan göra.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget driver även en del binäringar så att säga och har en rad dotterbolag. Bolaget utövar rederirörelse, har torvmossar, jordbruk, fröodlingsförsök o. s. v. Sammanlagt är betydande kapital investerat i denna verksamhet. Staten har för närvarande ingen som helst kontroll över dessa grenar av bolagets rörelse. I utredningens uppgifter bör även ingå att undersöka, huruvida det inte ur det allmännas synpunkter är nödvändigt att få kontroll över denna del av sockerbolagets investeringar.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget har under de senaste åren lämnat en utdelning av 5,8 procent på sina aktier. Aktieägarna ha således fått god ränta på det insatta kapitalet. När bolaget bildades år 1907, var aktiekapitalet 135 miljoner kronor, men sedermera har det nedskrivits till 81 miljoner kronor. Aktiekapitalet har minskats dels genom avskrivningar och dels genom återbetalning till aktieägarna. Utdelningen till aktieägarna har hela tiden hållit sig på en relativt hög nivå, och av bolagets balansräkningar framgår att företaget har en mycket solid ställning.

Mot motionärernas framställning invändes, att bolaget är ett mycket välskött företag, varför det icke skulle finnas anledning att få till stånd en utvidgad statlig kontroll över detsamma. Motionärerna anse emellertid, att statens bidrag till bolaget äro så betydande, att staten också bör ha större inflytande över företaget och dess skötsel. Jag erinrar i detta sammanhang om att arbetarna inom sockerindustrin trots allt äro bland de sämst betalda yrkesgrupperna i landet. Alla minnas väl den stora lönestriden för några år sedan, då sockerarbetarna gingo till aktion för att få bättre ersättning för sitt arbete. Bolaget ansåg sig inte utan vidare kunna gå med härpå, och för att arbetarna

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

skulle få sin timlön höjd med 8 öre måste staten ge bolaget kompensation för cirka 3 öres förhöjning av timlönen. Det är uppenbart, att sockerindustriens arbetare anse, att de böra få del av produktionsresultatet på så sätt, att de få bättre betalt, så att de liksom arbetarna vid andra industrier kunna höja sin levnadsstandard. Vi inrikta ju för närvarande våra ansträngningar på att bereda tryggad sysselsättning och höjd levnadsstandard för vårt folk. Motionärernas framställning är ett led i dessa strävanden, då vi vilja tillförsäkra arbetarna inom sockerindustrin god sysselsättning och höjd levnadsstandard. Det blir utredningens uppgift att undersöka, vilka vägar som härvidlag böra väljas, d. v. s. om vi böra gå in för ett direkt förstatligande av sockerindustrin eller om vi på andra vägar kunna tillförsäkra staten större inflytande över bolagets verksamhet. Här gäller det endast att få till stånd en utredning rörande förutsättningar och former för det statliga inflytandet inom sockerindustrin, varjämte utskottet hemställer att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag som utredningen kan föranleda. Det säges således endast att en av vägarna för att uppnå detta mål är förstatligande. Vi kunna nämligen även tänka oss andra vägar för att nå vårt mål. Mycket talar enligt vår uppfattning för att man bör undersöka möjligheterna för ett ingripande från samhällets sida i fråga om denna industri, till gagn och nytta för samhället.

Jag är såsom motionär tillfredsställd med det resultat, vartill utskottet har kommit, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wehtje: Herr talman! I de likalydande motionerna I: 185 och II: 303 ifrågasättes, »om inte staten, till sitt inflytande rörande näringen i övrigt, även bör äga inflytande i industriens ledning, driftens planläggning och företagens skötsel». Det förklaras vidare, att »det gäller att få fram en företagsform som ger bästa resultatet under hänsynstagande till alla berättigade faktorer och omständigheter». I motionen finns emellertid ingenting som kan anföras som stöd för dessa krav. Utskottet anser »det vara angeläget, att ifrågavarande kontroll är så beskaffad, att man från det allmännas sida erhåller erforderliga garantier för en i möjligaste mån effektiv och ekonomisk drift inom berörda industri». Inte heller utskottet har emellertid anfört något till stöd för sitt yrkande.

I utskottets utlåtande redovisas en rad remissyttranden från myndigheter och organisationer. Man ställer sig där överlag frågande till motionärernas förslag. I många av remissyttrandena uttalar man sig bestämt *mot* motionärernas förslag, medan man i andra fall tveksamt tillstyrker en utredning, såsom t. ex. sockernämnden, som anser att en utredning bör företagas för att undersöka, hur den kontrollerande verksamhet som sockernämnden hittills handhaft skall utövas i framtiden. Jag finner det beklagligt, att utskottet i sitt utlåtande inte har gjort ett fylligare referat av de inkomna remissyttrandena, vilket skulle ha givit en bättre och klarare bild av den inställning som de hörda myndigheterna och organisationerna intagit.

Jag skall tillåta mig att här anföra en del citat ur det remissyttrande, som har avgivits av Kooperativa förbundet. Kooperativa förbundet måste ju i detta fall anses intaga en opartisk ställning. Då en av de ledande männen inom Kooperativa förbundet är ledamot av sockernämnden, har man säkerligen också kunnat bygga uttalandet på en noggrann kännedom om sockerbolagets verksamhet. Det heter i Kooperativa förbundets yttrande: »Den verksamhet som sockernämnden sålunda utövar är på det hela taget icke — såsom de likalydande motionerna göra gällande — väsentligen blott en i efterhand företagen kontroll utan synes ge utrymme för det allmännas inflytande, sådant som de lika-

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

lydande motionerna synas åsyfta, vid planläggningen av bolagets drift och vid företagens allmänna skötsel. — — — Den insyn över bolagets verksamhet, som sockernämnden äger, är sålunda icke — som man i motionerna förmodar — inskränkt till vissa områden av bolagets kostnader och övriga redovisning utan omfattar hela området för bolagets verksamhet och sammanfattande bokföring för sockerrörelsen. — — — Betkostnaden är sockerindustriens största och för verksamheten mest avgörande kostnadspost.»

Angående redovisningen av sockerbolagets driftresultat framhålles i Kooperativa förbundets yttrande: »I samband härmed torde böra påpekas, att det system för kostnadsgarantien, som ingår i nu gällande avtal, *icke* innebär, att kostnaderna för utdelningen äro garanterade av staten, varför utdelningen vilken ju står i förhållande till driftresultatet väl kan komma att bli lägre men icke högre än den maximerade. — — — Man torde kunna utgå ifrån att utrymme finnes inom ramen av sockerindustriens nuvarande organisation för tillgodoseende av rimliga krav på en förbättring av sockerarbetarnas allmänna arbets- och levnadsförhållanden.» Denna sista mening citerar jag som ett direkt genmäle till herr Anderberg, då han påpekade önskemålet av att de anställda skola få bättre villkor.

I Kooperativa förbundets yttrande heter det vidare: »På det hela taget har det statskontrollsystem, som genomförts sedan början av 1930-talet och om vars huvuddrag i det ovanstående erinras, icke tillkommit i avsikt att bereda stöd åt sockerindustrin i vårt land utan tvärtom främst motiverats med att tillvarata den vid betodlingen sysselsatta jordbruksbefolkningens intressen. — — — Systemet synes under den tid det varit i funktion — — — ha fungerat relativt tillfredsställande under önskvärd avbalansering mellan de olika intressen som beröras av statskontrollen. Jämförelser mellan sockerpriserna i skilda länder, med hänsyn tagen till beskattningen, uppvisade före kriget för vårt lands vidkommande ett gynnsamt läge i förhållande till de flesta andra länder i Europa.»

Sedan säger Kooperativa förbundets styrelse: »Styrelsen vill emellertid för sin del framhålla, att det är svårt att tänka sig de praktiska former i vilka statens inflytande över sockerindustrin skulle kunna ytterligare ökas, då under nuvarande förhållanden såväl råvaruförsörjningen och produktionen som prissättningen på råvaran och på den färdiga produkten är reglerad genom avgöranden av statsorgan eller under statsorganens övervakning. Ett direkt förstatligande skulle enligt styrelsens mening icke kunna medföra några som helst omedelbara praktiska konsekvenser för någon av de av kontrollen berörda parterna.»

Jag har velat anföra detta därför, att det ju egentligen belyser alla de punkter, som man har velat anföra till stöd för motionärernas yrkanden, om utredning.

Jag kan inte finna annat än att dessa mycket bestämda uttalanden, uttalanden som måste vara grundade på en verklig erfarenhet, borde ha gjort utskottet betänksamt och också tagits ad notam av detsamma.

Jag får vidare som min egen uppfattning som industriman anföra, att man måste ge sockerbolaget det vitsordet, att det är ett utomordentligt välskött företag, som arbetar rationellt och effektivt. Resultatet har också visat sig både i vårt lands försörjning med socker under en kritisk tid — vi ha ju haft en förhållandevis riklig tilldelning, rikligare än de flesta av våra grannländer, och vi ha också haft ett icke oväsentligt lägre sockerpris än några av dessa jämförbara länder, detta även om man bortser från den subvention som har lämnats.

Det har redan framhållits här, och jag vill understryka det ytterligare, att

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)
man inom företaget arbetar vidare, till synes med framgång, på att ytterligare rationalisera tillverkningen och öka sockerutvinningen. Man arbetar inte bara på det rent industriella området, utan också på jordbruksområdet, i det att man försöker få till stånd en förbättring av betodlingens resultat genom en ökad sockerutvinning. Det är helt visst ett mycket behjärtansvärt önskemål att både industrien och den därmed samarbetande jordbruksproduktionen få arbetsro och få fortsätta att arbeta med det fria initiativet bibehållet.

Angående utredningsförslaget skulle jag vilja säga, att det vore välbetänkt, om staten och de statliga myndigheterna, som särskilt i dessa tider ha så utomordentligt stora uppgifter, ville inrikta sina disponibla krafter på mera produktiva uppgifter än att på ett område som detta verkställa ytterligare utredningar. Jag har sett exempel på hur man faktiskt har utrett så mycket inom industriell verksamhet och industriella företag, att produktionen direkt har blivit lidande på det, och jag skulle vilja bestämt varna för att man nu med avseende på sockerindustrin beträder denna farliga väg.

Jag skulle sedan vilja yttra något om subventionen, ty den är tydligtvis grundligt missuppfattad. Det säges, att sockerindustrin åtnjuter stora årliga subventioner, men så är ju ingalunda fallet. Subventionerna lämnas för att under nuvarande förhållanden hålla priset nere på det nödvändiga livsmedel, som sockret utgör, och komma alltså konsumenterna direkt till del. Den garanti, som staten har lämnat för sockerbolagets kostnader, avser ju vissa kostnadsposter som äro av stor betydelse men som det är svårt för industrien att överblicka och bedöma. I övrigt bedrivs tillverkningen på beting, om jag får kalla det så. Det är vissa låsta kostnadsposter, för vilka nu ersättning utgår med något över 17 öre per kilogram, och inom den ramen har företaget att verkställa utvinningen och förädlingen av sockret. Inom denna ram ligger också överskottet för bolaget, den s. k. vinsten och utdelningen. Genom att denna blir påverkad av hur arbetsresultatet kan utfalla inom ramen för de låsta kostnaderna, finns det ingen garanti — vilket också framhölls i Koope-rativa förbundets yttrande — och ett påstående, att verksamheten är fullkomligt fri från risk, är därför felaktigt.

Vad utredningsalternativen beträffar kan jag förstå, att man kan framföra ett önskemål om en utredning för att söka finna former för sockernämndens fortsatta verksamhet eller om ett klarläggande av vilka organ som lämpligen skola övertaga dess arbetsuppgifter, men jag vill peka på att 1942 års jordbrukskommitté, som helt nyligen har slutfört sitt uppdrag, kommer att i ett omfattande betänkande framlägga det resultat, vartill den har kommit på de fyra år, under vilka den har arbetat, och där kommer det att framläggas förslag även rörande sockernäringsen. Det är i detta betänkande närmast fråga om betodlingen, men det är ju det som är den första stora frågan, nämligen hur denna odling skall kunna upprätthållas och stödjas för framtiden, när gränserna en gång öppnas och det billigare rörsockret kommer åter. I samband med övervägandet av stödet åt betodlingen kommer även planeringen och det fortsatta bedrivandet av sockertillverkningen att tagas under omprövning.

Vad till sist angår, huruvida utredningen även skall taga sikte på ett förstatligande av hela sockernäringsen, får jag säga att uttalandena om detta utredningsalternativ äro ägnade att förväna. Visserligen åberopar man arbetarrörelsens efterkrigsprogram, men i detta säges det, att åtgärder främst skola sättas in, där den s. k. fria företagsamheten visar de största bristerna i fråga om planmässighet, god försörjning och billig produktion, och utskottsmajoriteten går nu den rakt motsatta vägen. Jag kan inte förstå annat än att detta är ett utslag av en doktrinär inställning. Man går ju direkt emot de önskemål som äro uttalade i ingressen till motionen, där man pekar på att produktionens

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

effektivitet är underlaget för graden av välståndet i landet och att möjligheterna till stegrad levnadsstandard äro beroende på utnyttjandet av de produktiva resurserna samt en strävan mot förbättrad produktionsteknik. I utskottsutlåtandet går man helt och hållet på de principiella linjer, som dragits upp i ett partiprogram. Jag kan inte tolka detta på annat sätt, eftersom man inte anför några reella skäl. Man ansluter sig till teser och ger därmed uttryck mera för en munnens bekännelse än en hjärtats.

Jag frågar mig vad som talar för att staten skulle kunna mera effektivt än ett välskött enskilt företag sköta en näringsgren som denna. Det har, som sagt, inte anförts några som helst reella skäl härför, och jag kan inte annat än uttala önskvärheten av att man följer reservationen, som är fogad vid utskottets utlåtande, och avslår yrkandet om en fullkomligt obehövlig utredning.

Herr **Bergvall**: Herr talman! Det karakteristiska i den nu behandlade motionen och det med anledning av denna skrivna utskottsutlåtandet är ju inte det, som såväl en av motionärerna som utskottets talesman huvudsakligen här ha rört vid, nämligen formerna för kontrollen över sockerbolagets verksamhet, utan det karakteristiska är, att utlåtandet utmynnar i ett yrkande, vilket som ett nära till hands liggande alternativ upptar frågan om ett helt förstatligande av sockerindustrin.

Vi ha upprepade gånger hört från regeringsbankarna här i riksdagen och från talarstolarna ute i landet — särskilt från regeringschefen själv — att socialisering i och för sig inte är någonting som socialdemokratien är intresserad av; man är intresserad av förstatligande och dylikt endast i de fall, där man på den vägen kan nå ett bättre produktionsresultat än man når på andra vägar. Skall det vara någon mening i det talet, så kan det naturligtvis inte bara innebära att man ställer till en utredning om varje gren av näringslivet för att se, om den bör förstatligas eller om den fortfarande skall bedrivas i privata former, utan det måste betyda någonting mer; annars är det hela ett föga värdefullt prat. Ståndpunkten måste innebära, att man icke skall ställa till utredningar om förstatligande i oträngt mål, utan endast när det kan finnas väsentliga skäl för ett förstatligande.

Jag har nu en känsla av, att så fort det väckes en motion, som går ut på en begäran om utredning och där ordet förstatligande är nämnt, så är detta ords trollmakt över riksdagsmajoriteten så stor, att man inte kan tänka sig att gå emot motionärerna och säga: i detta fall är det då inte nödvändigt att undersöka möjligheten av ett förstatligande. Det är med andra ord så, som den föregående ärade talaren sade, att det inte är praktiska, utan rent doktrinära synpunkter som läggas på spörsmålet, och det tycker jag är beklagligt, ty det aktualiserar i onödan meningsmotsättningar, som eljest inte behövde nå en sådan skärpa, som de måste nå nu, när man lägger upp problemen på detta sätt.

Jag måste säga, när jag läser utskottsutlåtandet och ser att det skall vara motiveringen för ett yrkande om en omfattande utredning, som eventuellt skall leda fram till ett helt förstatligande av en mycket stor näringsgren i vårt land, att jag nog har svårt att tänka mig ett magrare dokument. Hela motiveringen, i den mån den gäller ett förstatligande, utgöres väl av dessa ord: »Det vill dock synas, som om denna kontroll» — som sockernäringsen är underkastad från statsmakternas sida — »icke alla gånger har möjlighet att sätta in på ett tillräckligt tidigt stadium.» Man kan möjligen misstänka, att kontrollen inte alla gånger kan sätta in på ett tillräckligt tidigt stadium, och följaktligen skall man utreda frågan om ett förstatligande! Vad som står i den följande satsen om betydande subventionsbelopp skulle man inte ha kunnat skriva, om vi inte

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)
under kristiden av omsorg om levnadskostnadsindex och om konsumenternas knappa tillgångar hade hållit sockerpriset nere på en artificiellt låg nivå, varför den ovan citerade meningen utgör hela motiveringen för utskottets hemställan. Man kanske från utskottets sida anser att det är en tillräckligt uttömmande och övertygande motivering, men jag undrar, om man skulle kunna få någon utanförstående, som läste den, att känna sig fullt övertygad därav.

Jag har genom omständigheternas makt fått anledning att titta litet på sockernämndens kontroll över sockerindustrin, och jag måste säga att den kontrollen är så ingående och så djupgående, att den har fyllt mig med mycket stor respekt, och jag är inte utan all erfarenhet när det gäller kontroll.

Jag har inte någon anledning att ytterligare fördjupa mig i ämnet, men jag måste säga, att skall man komma fram till den position, som speciellt statsministern vid åtskilliga tillfällen har proklamerat, nämligen att man skall diskutera förstatligandet, inte utifrån doktrinära, utan från praktiska synpunkter, bör man demonstrera sin anslutning till den ståndpunkten genom att här rösta för bifall till reservationen, då det inte förebragts några som helst tillräckliga motiv för den av utskottet förordade utredningen.

Herr **Öhman**: Herr talman! Jag kan på alla väsentliga punkter instämma i vad som anföres i utskottets utlåtande och likaså i det yrkande, som utskottsmajoriteten ställer. Jag vill därför inte förlänga debatten med så många minuter men ändå anföra en del synpunkter.

Man har här från de borgerliga talarnas sida hävdad den meningen, att om man skall förstatliga, så bör det föreligga praktiska skäl därför, och man bör inte förfalla till att intaga någon doktrinär ståndpunkt, såsom senast herr Bergvall uttryckte sig. Jag för min del tillhör icke dem, som under alla förhållanden och beträffande alla företag förordar förstatligande för närvarande, men jag anser att när det gäller ett sådant företag som Svenska sockerfabriksaktiebolaget, föreligger det faktiskt alldeles särskilda motiv för en utredning om lämpligheten av ett förstatligande, som jag förstår att utskottet här har haft i sikte. Ty vad är det för ett företag det här gäller? Jo, det gäller ett mycket typiskt monopolföretag, ett monopolföretag med uteslutande privilegium skulle jag vilja säga, som behärskar en hel industrigren, och ett företag till vilket staten i årtal har fått satsa betydande belopp. I gengäld härför ha statsmakterna en viss kontroll över företaget, en kontroll som av många, bland andra av utskottet, påstås vara en bristfällig kontroll, ett slags revision, en efterhandskontroll utan möjligheter att ingripa för att förebygga uppkomsten av missförhållanden och bidra till att dirigera den näring det är fråga om.

Det är ju så, att det privatkapital, som är satsat i bolaget och som nu uppgår till 81 miljoner kronor, genom statens stödåtgärder tillförsäkras en mycket jämn och relativt hög utdelning och för den skull är en mycket riskfri kapitalplacering, och jag måste fråga mig: när nu staten i alla fall årligen måste satsa betydande belopp och därmed också garantera, att det privata kapitalet erhåller sina utdelningar, varför skola vi då icke se till, att staten också tar äganderätten och skaffar sig en effektiv kontroll över hur detta företag i verkligheten skötes?

Här har reservanternas huvudtalare, herr Ekströmer, som är en mycket tapper kämpe för privatkapitalets intressen, hävdad att detta sockerföretag är mycket välskött, och han har tillskrivit det mycket stora förtjänster — ja, till och med det, att vi under kriget ha kunnat hålla en relativt hög sockerranson, anser han har möjliggjorts tack vare att den svenska sockerindustrin drives enligt privatkapitalistiska principer. Jag vet inte, om man skall tillmäta ett sådant argument så värst stort värde. Jag kan inte tänka mig, att socker-

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

betorna skulle få lägre sockerhalt, om staten skulle övertaga sockerfabrikationen, så att därigenom sockerransonerna skulle behöva minskas.

Herr Ekströmer ömmar vidare för aktieägarna. Det finns nittion tusen aktieägare i sockerbolaget, av vilka de flesta äro småfolk och beroende av de utdelningar de få på sina aktier, säger herr Ekströmer. Det låter väldigt vackert; det är nästan rörande, när man hör herr Ekströmer och andra tala så varmhjärtat för de små i samhället. Men det hade varit av väsentligt större intresse, om herr Ekströmer också hade upplyst oss om hur stor del av det samlade aktiekapitalet som verkligen ligger i småfolkets händer och hur stor den del är, som ligger i händerna på de stora kapitalägarna här i landet. Då hade vi kanske fått en bild av läget, vilken hade varit mera korrekt än när man endast i allmänna ordalag meddelar att det finns en del småfolk bland aktieägarna.

Till sist bara ett par repliker till herr Wehtje. Han har liksom några andra här talat om att sockerbolaget är ett mycket välskött företag och att man därför inte bör göra några ingripanden i dess verksamhet. Jag vill inte här ingå på någon diskussion om hur pass välskött detta företag är, men jag förmodar att de tjänstemän, som för närvarande verka i detta företag och som ha äran av att det är så välskött som det enligt herr Wehtjes mening är, inte bli överflödiga i händelse staten övertar det hela. Jag förmodar att de lika gärna skulle kunna ägna sin kapacitet för att driva företaget vidare och kanske göra det ännu mera välskött, om samhället övertog driften och kontrollen.

Vad beträffar herr Wehtjes tal om den fria företagsamheten vill jag fråga honom: vad finns det för fri företagsamhet på detta område? Svenska sockerfabriksaktiebolaget är ett monopolistiskt företag, och ingen annan kan sätta upp en sockerfabrik här i landet. Under sådana förhållanden tycker jag inte man skall tala om fri företagsamhet; den har upphävts genom den monopolbildning, som här föreligger och som endast kan leva på statsmakternas stöd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wistrand**: Herr talman! Den siste ärade talaren var åtminstone mycket uppriktig, då han gjorde klart för oss, att för hans del var innebörden av utskottsutlåtandet ingenting annat än en direkt väg till socialisering, och det är väl också klart att det är det huvudsakliga som man skulle vinna ut ur ett starkt statligt inflytande över sockerindustrin. Det statliga inflytandet är ju, som så många gånger här har betonats, mycket starkt redan förut, och har detta inflytande inte ansetts effektivt, så kan detta enligt min mening inte innebära annat än en grov anklagelse gentemot det organ som för närvarande här har att tillvarata statens intressen, nämligen sockernämnden.

Men det var inte så mycket därom jag ville yttra mig, som fastmer på en annan punkt, där jag för övrigt i stor utsträckning är förekommen av herr Bergvall. Jag skulle vilja säga, att det väl är sällan som det på riksdagens bord kommer ett utlåtande, vilket innehåller så bestämda, så klara och så tydliga avstyrkanden från så gott som alla håll som detta utlåtande gör. Inte ens på sådana håll, där man med ledning av politiska ståndpunkter skulle förvänta, att det skulle finnas ett mycket starkt intresse för ett ökat statsinflytande, har man visat något sådant intresse. Jag vill påpeka att landsorganisationens yttrande, i vilket motionen visserligen tillstyrkes, innehåller följande ord — det är ett citat ur utskottets referat: »Även om landsorganisationen anser, att den i motionerna begärda utredningen kan förefalla mindre angelägen, kan det å andra sidan med fog göras gällande, att utredningen lätt kan verkställas, varför den tillstyrkes.» När landsorganisationen säger att utredningen är mindre angelägen, så tycker man ju verkligen att detta skulle kunna vara

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrien. (Forts.)
ett av de fall, då kammarmajoriteten skulle kunna göra halt och försöka effektivt statsministerns utfästelse, att man endast i sådana fall, då det är verkligt påkallat, skall gå in för större statligt inflytande över olika grenar av näringslivet.

Det är alldeles så, som herr Bergvall här har sagt, att denna utfästelse icke har hållits. Det behövs bara en liten, svag viskning här i riksdagen, för att vederbörande utskott skall effektivt en begäran om utredning om socialisering och ökat statligt inflytande. Mig veterligt har icke i anledning av alla dessa många framställningar, som ha gjorts motionsledes i riksdagen på senare tid, ett enda utlåtande framkommit som har tagit bestämt och klart avstånd från tanken på en socialisering. Hur man med detta ställningstagande skall försöka intala svenska folket att man vill vara försiktig beträffande socialiseringsfrågan, det förstår inte jag, och resultatet blir ju, precis som herr Bergvall sade, motsättningar som bli långt större och allvarligare än de borde behöva vara.

Jag skulle verkligen vilja hemställa till kammarmajoriteten att taga sig en besinningens minut och tänka efter, om inte detta är just ett tillfälle, som kan gå förbi, då den verkliga kan visa svenska folket att en vilja att socialisera på alla områden som kunna tänkas icke är för handen.

Herr Ekströmer: Herr talman! Det var egentligen ett yttrande av herr Heüman som kom mig att begära ordet. Han talade om att anledningen dels till att motionen kom till och dels till att utskottet har tillstyrkt densamma är den, att man ville ge efter för en opinion, som har kommit till synes och som begär klara papper.

Jag känner inte till den där opinionen, jag vet inte, var den finns eller vad den omfattar för grupper i samhället, men jag vill säga: inte skall man behöva ställa till en så vidlyftig apparat som en stor statlig utredning för att tillfredsställa en opinion, då man precis lika gärna kunde trycka de utlåtanden, som ha kommit som remissvar till utskottet — även Kooperativa förbundets och landsorganisationens — och sprida ut dem bland de missnöjda elementen. Jag är fullkomligt övertygad om att denna s. k. opinion, om den finge läsa dessa dokument, skulle hålla med om vad som här har sagts, särskilt av herr Bergvall, om att det inte är någon som helst mening med att företaga en sådan utredning.

Herr Heüman förutsatte, att det skulle bli en utredning med bestående resultat, men det kan det ju inte bli, såsom jag nämnde i mitt första anförande, om man uteslutande tar sikte på sockernäringsen. Skall det bli bestående resultat, så måste utredningen sättas in i ett vidare sammanhang och alltså avse hela jordbruksregleringen; kanske man då kan komma fram till ett organ som kan vara lämpat att handha även sockerindustrien.

Herr Anderberg sade någonting om att det förekom kapitalförstörelse inom sockerbolaget. Jag har inte hört talas om detta och inte sett någonting av det heller, men jag bor ju inte i Skåne. Men om det har förekommit, så skall väl sockernämnden vara ansvarig därför, ty det ingår i dess uppgift — det säger den själv — att syssla med viktigare ting inom bolaget. Om det har förekommit någonting sådant, så få vi skylla på sockernämnden och inte på bristande kontrollföreskrifter.

Jag vidhåller vad jag och andra här ha sagt, att sockerbolaget är så kontrollerat som det någonsin skulle kunna bli, och jag säger som herr Wistrand och herr Bergvall: jag vädjar till kammaren att — jag höll på att säga — taga sitt förnuft till fånga och inte komma med någon begäran om en fullständigt meningslös utredning.

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

Herr **Elowsson, Nils**: Herr talman! Det förhåller sig otvivelaktigt så, att den enskilda företagsamhetens talesmän i den här frågan ha det ovanligt bra förspänt, beroende på att sockerbolaget utan tvivel är ett välskött företag. Men det är ett företag, som inte har skött denna näring alldeles gratis, utan det har varit i tillfälle att taga betalt för sina tjänster och även gjort det i sådan omfattning, att man har kunnat dela ut betydande vinster åt sina aktieägare.

Efter hand som detta företag allt mer och mer har blivit föremål för statsmakternas intresse, har det emellertid också mer och mer anpassat sig till vad man kan kalla samhällsnyttan, och följden har blivit att företagets monopolställning nu givetvis inte är lika osympatisk för den stora allmänheten som tidigare och att bolaget inte heller är utsatt för lika mycket klander nu som det var förut. Men man kan när det gäller detta företag inte komma ifrån, att det intar en särställning, såsom förut har framhållits, i sin egenskap av monopolföretag, detta i så mycket högre grad som detta bolag på olika sätt kan behärska även själva produktionen av råvaran. När ett företag på grund av den ekonomiska krisen kommit i den ställningen, att det har måst underkastas en ytterligare skärpt statlig kontroll med hänsyn till angelägenheten att tillgodose försörjningen med ifrågakvarande näringsmedel under den tid kriget och avspärrningen varade, har ju därmed ett ökat statligt inflytande på denna näringsgren kommit till stånd. Men detta inflytande är ju bara tillfälligt. Därför vill jag säga, att när några talare här vädja till majoriteten i kammaren att, såsom herr Ekströmer sade, ta sitt förnuft till fånga och inte begära en utredning, så tänka sig dessa talare nog inte för. Ty en utredning måste ändå komma till stånd när sockernämndens verksamhet skall avvecklas. Utskottets uttalande går inte heller ut på någonting annat än att med tanke på avvecklingen av sockernämnden en utredning skall ske, så att man har någonting annat att sätta i nämndens ställe. Det är vad som avses och ingenting annat. När utskottet har tagit ställning till motionen och också till frågan, hur vidsträckt denna utredning skall bli, har utskottet inte utgått från ett blivande förstatligande såsom någonting absolut givet eller absolut oundvikligt. Jag för min del skulle mycket väl kunna tänka mig en annan form för Svenska sockerfabriksaktiebolagets fortsatta verksamhet än ett förstatligande, men om den saken veta vi ingenting. Å andra sidan har utskottsmajoriteten inte velat skriva bort denna möjlighet att eventuellt också undersöka frågan om ett förstatligande. Någonting annat ligger det inte i vad utskottet sagt i det sammanhanget.

När man på reservanthåll med sådan bestämdhet nu i debatten gör gällande, att det inte finns någon anledning att rikta någon som helst anmärkning gentemot skötseln av Svenska sockerfabriksaktiebolaget och att detta överhuvud taget inte kan skötas på ett bättre sätt, kan det förtjäna erinras om att man vid författandet av den reservation, som föreligger, uppenbarligen inte varit lika säker på den saken. Där säger man nämligen: »Som emellertid den inhemska sockerfabrikationen i såväl tekniskt som driftsekoniskt hänseende synes vara väl organiserad och sannolikt överlägsen de flesta andra länders, torde någon effektivitetsförbättring icke kunna påräknas genom en utvidgad statlig kontroll eller eventuellt helt förstatligande.»

För egen del har jag ingen mening om på vilket sätt sockernäringsens framtida organisation skall ordnas, och jag är förtviflad säker på att ingen annan i kammaren kan säga, hur det bör ske. Men det är å andra sidan uppenbart, att den måste ordnas på sådant sätt, att dels försörjningen av det viktiga näringsmedel, som sockret utgör, tryggas och dels staten får hand om eller åtminstone kontroll över ett monopolbolag som har den ställning

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)
som Svenska sockerfabriksaktiebolaget intar och rör sig med så pass stort kapital som detta bolag gör. Det är från dessa synpunkter som utskottsmajoriteten har motiverat sin hemställan, till vilken jag skall be att få yrka bifall.

Herr **Bergvall** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Elowsson sade, att det enda utskottsmajoriteten begär är att det, när sockernämnden en gång försvinner, skall föreligga en utredning om sockerindustriens framtida kontroll och organisation. Det betyder, översatt till ett annat språk, att om sockernämnden blir bestående, är herr Elowsson inte intresserad av en utredning om sockerindustriens förstatligande.

Herr **Löfvander**: Herr talman! Då jag är betodlare skulle jag kanske kunna anse mig som motpart till sockerbolaget, men efter att ha åhört debatten här i dag anser jag mig böra säga några ord till bolagets förmån.

Min erfarenhet sedan många år är, att sockerindustrin skötes förnämligt. Jag har med intresse följt bolagets verksamhet ända sedan den tid då jag var tjänsteman där, och jag har kunnat konstatera, att det är ett synnerligen väl skött företag. Jag tror därför inte att det finns anledning till sådant ingripande mot bolaget som motionärerna tänkt sig, om nu motionärerna innerst inne tänkt sig ett så långt gående ingrepp, som de ha ifrågasatt och som anges i utskottsutlåtandet.

Det sägs i utlåtandet, att staten har kostat på sockerindustrin betydande summor. Det är riktigt, men det har resulterat i det låga sockerpris, som vi ha haft hela denna tid och särskilt under kristiden. Vidare har man kritiserat, att sockerbolaget lagt ned stora kostnader i nya maskiner. Det är alldeles klart, att bolaget gjort detta — jag har också följt med den saken, så gott jag kunnat — men det har ytterst bottnat i en åstundan att rationalisera driften. Om man jämför sockerindustrin nu och i början av århundradet, då jag var tjänsteman där, är skillnaden avsevärd. Man har tvingats att rationalisera på grund av de ökade arbetskostnaderna och svårighet att få arbetskraft.

När man har läst vad som förekommit i ärendet och har följt debatten här, kommer man otvivelaktigt till den uppfattningen, att det säkerligen finns andra områden, som motionärerna haft större anledning att ägna sitt intresse.

Jag skall, herr talman, inte förlänga debatten ytterligare, utan inskränker mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr **Heüman**: Herr talman! Det är att märka, att opponenterna mot utskottet utgå från den ställning, sockerbolaget för närvarande intar i förhållande till staten. Man säger, att det inte finns någonting att anmärka på detta område; statens kontroll har varit effektiv, och sockernäringen har skötts på ett utmärkt sätt. Men det är inte därom vi skola diskutera, utan om en helt annan sak, nämligen statens förhållande till sockernäringen i framtiden, då den ordning, som nu är rådande, inte längre bör gälla. Jag anser att man bör lägga upp frågan ur den synpunkten. Vi böra således främst diskutera vilka förhållanden som framdeles skola vara rådande mellan sockerbolaget och staten.

Herr **Wistrand** sade, att utskottet yrkar på större inflytande från statens sida över sockernäringen, men jag vill påpeka, att det inte är riktigt. Så står det i motionen, men inte i utskottsutlåtandet. Det ströks av utskottet under behandlingen av ärendet, och i utskottets kläm står endast, att man anhåller om »utredning rörande förutsättningar och former för det statliga inflytandet

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

inom sockerindustrin». Det talas inte om *större* inflytande, utan endast om inflytande. Redan nu har ju staten inflytande över sockerindustrin, och utskottet vill bara ha en utredning om hurudant förhållandet skall bli framdeles. Men utskottet har då ansett det vara lämpligt att ta upp frågan i hela dess vidd och därför i motiveringen talat om att man under utredningen också bör diskutera frågan om ett förstatligande. Kommer utredningen till det resultatet, att ett förstatligande är lämpligast, hoppas jag att inte ens de borgerliga här i kammaren ha någonting däremot. Kommer utredningen tvärtom till det resultatet, att statens inflytande lämpligast bör utövas i andra former, skall inte heller jag ha någonting emot det.

När herr Ekströmer i repliken till mig sade, att jag gjort gällande, att utskottet byggt sitt utlåtande på grundvalen av en viss opinion, är det fel, herr Ekströmer. Jag sade endast, att opinionen inverkat på mitt ställningstagande. Men jag kan ju, när jag nu ännu en gång talar om saken, framhålla, att det inte i längden går att vifta bort denna opinion, som gör sig allt mer gällande över hela världen, att staten bör ha mer inflytande över näringslivet. Skall man kunna möta denna opinion, skall det, såsom jag tidigare sade, ske med skäl som bygga på grundlig och saklig prövning. Opinionsen låter inte nöja sig annars. Jag ställer frågan: vilja ni på borgerligt håll inte vara med om att företa en sådan prövning för att komma till det ur alla synpunkter bästa möjliga resultatet? Vilja ni inte vara med om att skaffa fram argument som kunna hjälpa er själva att bemöta kravet på ett ökat statligt inflytande, i fall detta skulle bli resultatet av utredningen?

Jag skulle vilja säga att det varit tre saker som ha varit avgörande för mitt ståndpunktstagande. Här diskuteras inte ett vanligt fristående privat företag, såsom herr Wehtje sade, utan som herr Holmberg framhöll, har detta företag under senare tid inte varit fritt, utan har i viss mån stått under statligt inflytande, i det att ganska omfattande subventioner lämnats till sockernäringsens bedrivande. När staten redan nu är engagerad i företaget, måste man ju ha en utredning om hur förhållandena skola bli, när den nuvarande ordningen inte längre anses vara lämplig. En annan orsak till mitt ståndpunktstagande är, såsom det också har sagts här i debatten, att frågan rör ett hela landet omfattande monopol. Det är en ganska betydelsefull sak. Som jag sade i mitt tidigare anförande, veta vi, att monopol utsätts för ganska stark kritik från folket i landet. Det lära de statliga monopolerna ha fått känna av. Om man därför överhuvud taget skall kunna möta denna opinion och kritik, bör företaget ställas på en grund, som åstadkommit genom en saklig diskussion av problemet, en lösning som framkommit efter en grundlig utredning och prövning av frågan. Det är detta utskottet vill ha. Jag sade tidigare att det inte går att vifta bort opinionen. Om vi inte gå till grunden med denna fråga i hela dess vidd, komma vi att få upprepa dessa debatter i kammaren kanske varje år hädanefter. Då få vi inte den arbetsro, som industriförbundet har begärt, och då kommer under hela tiden detta damoklessvärd att hänga över sockernäringsen. Skall man inte från borgerligt håll kunna gå med på denna utredning, då man kan få antaga att opinionen kommer att rätta sig efter det resultat, som utredningen kommer till, och då vi ha förhoppning om att därigenom nå ett bestående resultat som kan ge arbetsro?

Herr Mannerskantz: Herr talman! Det har ju blivit en ganska omfattande debatt i detta ärende, och här framkomma saker och ting som göra att man nästan sitter och förargar sig över en del uttalanden.

Här har mest talats om förhållandet mellan staten och sockerbolaget och om allmänheten och sockerpriset o. s. v. Men här finns ännu en part, som f. ö.

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

herr Löfvander berörde, nämligen betodlarna. Jag skulle vilja starkt understryka, att de, som odla sockerbetor, ha otaliga tillfällen att komma i konflikt med dem, till vilka de leverera betorna. Det är vägning, transportplaner, provtagning och hundratals andra detaljer, som måste fungera smidigt och elegant. Jag hör själv till dem, som odla sockerbetor, och jag vill påstå, att vi betacka oss för att vara hänvisade till att leverera en så stor vara som sockerbetor till ett statligt företag, där det kommer att gå till ungefär på samma sätt som i fråga om post och telegraf och i spritmonopolet och tobaksmonopolet. Man kan inte helt och hållet nonchalera den del av folket här i landet, som med oerhörda besvär levererar ifrågavarande råvara. Det är en så känslig sak, huru alla detaljer under sockerbetskampanjen på höstarna skötas, att man måste vara allvarligt rädd för att, om detta skötes stelt, det skulle påverka hela sockerbetsodlingen här i landet i den riktningen, att folk mer och mer ledsnade på denna verksamhet.

Här har sagts, att sockerbolaget är ett monopol. Det är riktigt, men hur har det blivit det? Förut hade vi också Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag, men om jag inte är fel underrättad, har just staten mycket stor del i att det bolaget blev upplukat av Svenska sockerfabriksaktiebolaget. I den trakt, där jag bor, levererades betorna till Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Jag för min del anser att det var bättre ur många synpunkter, då det fanns två bolag att leverera betorna till. Det var inte så, att man kunde välja vilket bolag man ville leverera till, men allehanda detaljer i förhållandet till leverantörerna påverkades av att det ena bolaget hade möjlighet att vara hyggligare än det andra. Om man nu åberopar, att vi ha ett monopol, bör man också tänka på hur det har uppkommit. Jag tror att det hade varit bättre, om det funnits två bolag, men monopolet har väl uteslutande tillkommit för sockerkonsumenternas skull.

Det har här sagts, att det inte skulle ha spelat någon roll för sockerförsörjningen under kriget, om bolaget varit statligt eller enskilt, ty det kan inte förutsättas, att sockerbetorna skulle ha haft lägre sockerhalt, om det varit ett statligt företag. Jag anser emellertid att det är ganska troligt, att så hade varit fallet. Svenska sockerfabriksaktiebolaget har nämligen under en mansålder bedrivit ett skickligt och envist genomfört arbete på att förädla sockerbetsfröet. Bolaget odlar självt sockerbetsfröet, och det har inte varit något litet arbete att, som skett, få sockerhalten i de svenska sockerbetorna höjd med två, tre procent, vilket gjort att utvinningen av socker av betskörden i Sverige är större än på andra håll i världen. Jag är inte fullt säker på att förädlingsarbetet i fråga om vi haft helt statsägda företag hade bedrivits med samma uthålliga och envisa energi. Det är många andra saker i den vägen som bolaget har gjort och fortfarande håller på med, som ha varit till hela denna närings gagn. Det är kanske inte rätta tiden att här utbreda sig om dessa ting, men skall det nämnas mer därom, är jag beredd att lämna ytterligare exempel.

Jag hör givetvis, herr talman, till dem, som ännu rösta för reservationen. Enligt vad som står i utskottsutlåtandet diskutera vi här, huruvida det kan vara lämpligt med ett förstatligande av hela sockernäringsen. Men vi veta hur utredningar sätts till här i landet. Utredningen blir sammansatt efter politiska grunder, och man kan ha anledning anta, att även om det inte är sakligt befogat, resultatet av utredningen blir ett förslag om förstatligande just på grund av den sammansättning som utredningen får.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Bara en kort replik till herr Bergvall! Han undrade, huruvida utskottsmajoriteten skulle vara till freds och låta bli att yrka på en utredning, om sockernämnden skulle fortsätta sin verksamhet.

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrien. (Forts.)

Till det vill jag bara säga, att man inom utskottet har utgått från att sockernämnden inte skulle fortsätta sin verksamhet längre än den tid ransoneringen varar och att frågan därefter skulle aktualiseras.

Herr Wistrand: Herr talman! Såvitt jag har kunnat avlyssna denna debatt, föreligger det tre olika relationer om innebörden av utskottsmajoritetens yrkande om utredning. Enligt herr Elowsson innebär det endast, att när sockernämnden upphör, skall man göra en utredning angående formen för en fortsatt statlig kontroll över sockerbolaget. Någon framställning om utredning av den anledningen tror jag inte behövs, ty det torde ligga tämligen i sakens natur, att en sådan utredning aktualiseras av sig själv. Den andra relationen är herr Heümans, enligt vilken man begär en utredning angående de former, under vilka ett statligt inflytande överhuvud bör förekomma utan att det därför behöver vara fråga om ett ökat statligt inflytande. Jag måste då säga, att emot herr Heümans relation strider nog andemeningen i den motivering som utskottet givit sitt yrkande, däri frågan om socialisering av sockerindustrien särskilt framhäves. Slutligen ha vi herr Öhman, som glupskt har kastat sig över den fetaste biten och anser, att utskottet syftar just till socialisering och ingenting annat.

Jag vet nu inte, om här föreligger en mefistofelisk formulering för att hålla alla vägar öppna och allt efter omständigheter och behov kunna angiva, att man i det akuta fallet inte har menat det och inte det, utan någonting annat än vanligen inlägges däri, eller om utskottsutlåtandet är att betrakta som något slags konkordieformel, som skall kunna ena socialdemokrater och kommunister.

Den förvirrade debatten synes göra det klart att den första utredning som är av nöden är en utredning om vad utskottets framställning om utredning i själva verket avser.

Herr Ekströmer: Herr talman! Herr Heüman sade först att det bara var han personligen, som hade fallit offer för opinionen, men sedan kom han fram till att denna var en världsopinion, och då lär väl herr Heüman icke vara ensam, men man förstår också, varthän det hela syftar, om också utskottsutlåtandet ser ganska oskyldigt ut.

Om jag hörde rätt, frågade han vidare, om vi s. k. borgerliga hade någonting emot att saken prövades i hela sin vidd. Det ha vi visst inte. Jag har från början sagt, att saken redan är prövad. Man behöver bara läsa de utlåtanden som utskottet inhämtat. Och den större utredning, som lanbruksstyrelsen har ifrågasatt, skulle gälla inte bara sockerindustrien, utan frågan i hela dess vidd. Men den utredningen behöva vi inte begära, ty den kommer alldeles säkert av sig själv, när mera normala förhållanden inträda för vår livsmedelsförsörjning.

Herr Löfvander: Herr talman! Jag vill vitsorda vad herr Mannerskantz anført om det goda förhållandet mellan sockerbolaget och betodlarna. Betodlingen och betleveranserna äro en stor apparat, och den kan ge anledning till tvister i många avseenden, men i den mån de yppa sig, lösas de nu lätt och ledigt utan att lämna några spår efter sig.

Vidare vill jag tillägga, att bolaget visat stort intresse för markundersökningar. De ha kostat mycket pengar men varit av mycket stor betydelse för jordbruket. Dessa undersökningar ha betodlarna kostnadsfritt fått utföra.

Jag är övertygad om att det inte går att hos betodlarna väcka intresse för det ökade statsingripande, som motionärerna och förmodligen också utskottet ha avsett.

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrien. (Forts.)

Herr **Heüman**: Herr talman! Herr Mannerskantz talade om att utredningar, som förekomma, nu för tiden göras uteslutande politiska och därför kunna betraktas som fullständigt värdelösa. Har man den uppfattningen, bör det överhuvud taget inte företas någon som helst utredning, utan då bör hela utredningssystemet slopas. Jag tror emellertid inte att utredningar nu äro mera politiska än de voro på den tid då det parti, som herr Mannerskantz tillhör, hade majoritet i den svenska riksdagen.

Herr **Wistrand** tycks ha svårt att läsa både utskottets kläm och motiveringen. Vi ha inte i klämmen påyrkat något större statligt inflytande utan bara begärt en utredning om statens framtida förhållande till sockernäringsen, men vi ha i motiveringen sagt, att vid denna utredning bör frågan tagas upp i hela sin vidd, varvid man också bör pröva ett eventuellt förstatligande. Jag tycker att den saken är ganska klar.

När herr **Ekströmer** säger, att saken redan är prövad genom utlåtandena till utskottet, måste jag säga att det är en mycket underlig uppfattning, ty de flesta utlåtandena gå ut på att det nuvarande systemet inte kan tillämpas under fredstid utan måste utbytas mot ett annat. Men utlåtandena säga ingenting om hur det skall bli i framtiden, och det är den saken vi önska få utredd.

Herr **Öhman**: Herr talman! Det var en mening i herr **Wistrands** senaste yttrande, som föranledde mig att begära ordet för en kort replik.

Herr **Wistrand** ansåg sig kunna konstatera, att det förelåg tre olika meningar om vad denna utredning skulle innebära, och en av dessa meningar skulle jag förfäkta.

Jag vill bara säga, att jag i mitt första anförande har sagt, att jag ansluter mig i allt väsentligt till vad utskottet här har förordat. Utskottet förordar som bekant utredning om olika alternativ, däribland även helt förstatligande av sockerindustrien. Denna ståndpunkt sammanfaller helt med den uppfattning som jag hyser.

Medan jag ännu har ordet, vill jag passa på att helt kort säga något till herr **Mannerskantz**, som här så frejdigt hävdar, att sockerhalten i betorna skulle sjunka, om staten toge hand om sockerfabrikationen. Jag blev till en början förbluffad, när jag hörde detta yttrande, men jag fick sedermera en viss förklaring, då herr **Mannerskantz** sade sig mena, att inte lika mycken möda som man hittills hade nedlagt för att förädla sockerbetorna skulle nedläggas därpå för den händelse sockerindustrien skulle förstatligas.

Jag tror att herr **Mannerskantz** i det fallet är alltför pessimistisk. Det finns väl ingen anledning för oss att förutsätta, om staten skulle ta hand om sockerindustrien, att vi då inte samtidigt skulle se till, att ett nödvändigt förädlingsarbete bedrives för att ytterligare höja sockerhalten i betorna, och det borde ju bli en huvuduppgift också för riksdagen att se till, att så sker. När vi här ha sådana kapaciteter som herr **Mannerskantz**, herr **Wehtje** m. fl., som ha så stort intresse för denna forskargärning, tycker jag att det borde vara en tillräcklig garanti för att den sidan av saken inte skulle behöva bli åsidosatt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställda godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställda, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om ökat statligt inflytande inom sockerindustrin. (Forts.)

Herr *Ekströmer* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 33;

Nej — 25.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i detta ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 298, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk för budgetåret 1946/47 m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 68 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 335, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315).

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställanden i utlåtande nr 45 bifölles även av andra kammaren.

Herr *Elofsson, Gustaf*, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Sveriges betodlares centralförening u. p. a. består av 21 lokala betodlareföreningar såsom medlemmar, och föreningens egentliga inkomster bestå i huvudsak av medlemsavgifter som sockerbolaget innehåller av betlikviden och redovisar till statens sockernämnd, som sedan i sin tur redovisar beloppet till Sveriges betodlares centralförening; för föregående år utgjorde detta belopp cirka 220 000 kronor.

Beträffande denna inkomstpost märkes, att sedan lång tid tillbaka en s. k. arealavgift uttages för varje hektar av vederbörande odlares sockerbetsareal. Efter bemyndigande från Kungl. Maj:tt utbetalar statens sockernämnd dessa

*Interpellation
ang. gransk-
ningen av
Sveriges bet-
odlares cen-
tralförenings
räkenskaper.*

Interpellation ang. granskningen av Sveriges betodlares centralförenings räkenskaper. (Forts.)

arealavgifter till Sveriges betodlares centralförening med de belopp denna styrker sig äga utbekomma för egen och för anslutna lokalföreningars räkning.

Då statens sockernämnd i juni 1945 yttrade sig över centralföreningens ansökan om anslag ur arealavgiftsmedlen, ifrågasatte densamma, huruvida icke en av staten utsedd revisor borde beredas tillfälle att deltaga i granskningen av centralföreningens räkenskaper. Då centralföreningen fick kännedom här- om, anförde densamma i skrivelse till Konungen följande: »Vad slutligen be- träffar sockernämndens ifrågasättande huruvida icke en från statens sida ut- sedd revisor borde beredas tillfälle att i fortsättningen deltaga i granskningen av centralföreningens räkenskaper kan centralföreningen icke finna detta motiverat. Det är visserligen sant att centralföreningens och jämväl lokalför- eningarnas verksamhet numera till övervägande delen bestrides av betavgifts- medel. Såväl centralföreningen som lokalföreningarna ha också till sockernäm- nden lämnat fullständiga uppgifter om de utgifter, som helt eller delvis bestridas med betavgifter, och äro villiga att om sockernämnden så önskar än ytterligare detaljera och bestyrka dessa uppgifter. Användningen av de medel som till- flyta föreningarna på annat vis, t. ex. genom medlemsavgifter eller kapital- räntor, synes dock vara föreningarnas enskilda angelägenhet som icke vid- kommer statsmyndigheterna. Ytterligare kan framhållas att deltagande i re- visionen av centralföreningens räkenskaper som konsekvens skulle medföra deltagande i revision jämväl av lokalföreningarnas. — Det förtjänar kanske också i detta sammanhang framhållas att cirka 95 procent av dem som erlagga betavgifter äro medlemmar av organisationen och därigenom i stånd utöva in- flytande vid val av centralföreningens revisorer.

Såsom en praktisk olägenhet med det ifrågasatta deltagandet i centralför- eningens revision kan framhållas att tiden härför är mycket knappt tillmätt, då största delen av centralföreningens utgifter komma på årets sista månader, varav följer att bokslutsarbetet ej kan påbörjas förrän någon vecka in i ja- nuari, under det att stadgarna föreskriva att ordinarie föreningsstämma med behandling av bl. a. dechargefrågan skall hållas före januari månads utgång. På anförda grunder förklarar sig centralföreningen villig lämna den ytterligare redovisning angående utgifter som helt eller delvis bestridas med betavgifts- medel som kan påfordras men anser sig icke böra bereda från statens sida ut- sedd revisor tillfälle att deltaga i granskningen av föreningens räkenskaper».

Numera har emellertid statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdeparte- mentet i skrivelse den 10 maj 1946 till statens sockernämnd lämnat föreskrift om dylik av statens sockernämnd utsedd revisor. Åtgärden synes innebära en opåkallad inblandning i betodlareorganisationens inre angelägenheter.

Visserligen uttages den s. k. arealavgiften, som tilldelas centralföreningen och därtill anslutna lokalföreningar för täckande av kontrollkostnader, tvångs- vis av alla betodlare, men av dessa äro åtminstone 95 procent medlemmar av organisationen. Liknande avgifter t. ex. mjölkregleringsmedel uttagas och överlämnas till jordbrukarnas organisationer utan att dessa därför ställas un- der dylik kontroll. Även om emellertid mera ingående kontroll över dessa me- dels användande anses erforderlig, synes det vara att gå för långt att före- skriva, att särskild statlig förtroendeman skall deltaga i revisionen och så- lunda taga del av alla handlingar även dem som icke beröra arealavgiftens an- vändning. Rimligare hade väl varit att föreskriva, att redovisning för areal- avgiftens användning skall lämnas genom insändande eller ställande till för- fogande av verifikationer därom.

Betodlareorganisationen är tillkommen för att tillvarataga betodlarnas in- tressen, bl. a. vid bestämmande av pris och odlingsvillkor för sockerbeter. För-

Interpellation ang. granskningen av Sveriges betodlares centralförenings räkenskaper. (Forts.)

handlingarna härom fördes tidigare med Svenska sockerfabriks AB, men efter hand som staten alltmer reglerande ingripit i sockernäringsen, ha de egentliga prisförhandlingarna kommit att föras mellan betodlareorganisationernas representanter och statsdelegerade, vari sockernämndens representanter ingått. Det är lätt att föreställa sig att om någon gång uppgörelse icke kan träffas, följden blir en skärpning av relationerna mellan betodlareorganisationen och staten. Den möjlighet som staten genom nu vidtagna åtgärd berett sig att taga del av betodlareorganisationens alla handlingar, protokoll angående interna förhandlingar, o. s. v. måste under sådana förhållanden bringa betodlareorganisationen i en ytterst prekär ställning. Slutligen förtjänar framhållas, att statens anspråk på deltagande i ett 20-tal revisioner på olika ställen i landet under en synnerligen kort tidsrymd medför tidsutdräkt och praktiska olägenheter över huvud. Ätminstone ett par av de lokala betodlareföreningarna ha affärer av så obetydlig omfattning, att kostnaden för statens revisor ävenledes måste bli oproportionerligt hög.

Den gjorda föreskriften att en av staten utsedd revisor skall delta i granskningen av vissa enskilda föreningars räkenskaper står knappast i överensstämmelse med den allmänna uppfattningen om gränserna mellan statens och enskildas rättigheter. Möjligen kan Kungl. Maj:t såsom förutsättning för utbetalning till betodlareorganisationen av under senaste kampanj insamlade arealavgifter ställa kravet att få revidera räkenskaperna, men då synes kravet icke kunna utsträckas mera än till räkenskaperna i de delar, vartill bidrag ur arealavgiften utgår. Det torde även kunna ifrågasättas, om icke detta krav bort delgivas riksdagen i sammanhang med propositionen om sockerregleringen.

Med stöd av vad som ovan anförts får jag vördsamt anhålla om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande interpellation:

Av vad anledning har herr statsrådet tillmötesgått statens sockernämnds framställning att en av nämnden utsedd revisor skulle tills vidare för statens räkning delta i granskningen av Sveriges betodlares centralförenings räkenskaper?

Av särskild vikt är att få veta, om anledningen är, att cirka fem procent av Sveriges betodlare icke äro anslutna till föreningen men ändå erlägga arealavgift, vilken förmedlas till betodlareorganisationen genom statens sockernämnd.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om revision av riksdagens arbetsformer m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m. i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; samt

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, m. m., i vad propositionen angår förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

Första kammarens protokoll 1946. Nr 24.

statsutskottets utlåtanden:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1946/47 till oförutsedda utgifter;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden;

nr 205, i anledning av väckta motioner angående framläggande för riksdagen av förslag till anläggande av en storflygplats invid Stockholm m. m.;

nr 206, i anledning av väckta motioner om förläggande till Västerbottens län av ett statligt eller under statlig medverkan tillkommet pappersbruk;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1946/47 till kristillägg till erkända arbetslöshetskassor; samt

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till vissa ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 9 §§ lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning av vissa ersättningar enligt lagen den 11 juni 1937 om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 41, i anledning av väckta motioner om inrättande av en riksskattenämnd;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 56, i anledning av väckt motion om ändrade pensionsbestämmelser för vissa häradsskrivare;

nr 57, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om anvisande av medel till anordnande av nya lunchlokaler inom riksgäldskontoret m. m.;

nr 58, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om ändrad lydelse av § 7 bankoreglementet;

nr 59, i anledning av väckt motion om pension åt vaktmästaren hos riksdagens första kammare M. J. Eriesson;

nr 60, angående avlöningsförmånerna åt förste kanslisten hos riksdagens första kammare Eric Carlén under tjänstledighet på grund av sjukdom;

nr 61, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om engångsunderstöd åt förra städerskan Selma Natalia Jönsson; samt

nr 62, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.;

nr 50, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring av gällande bestämmelser om försäljning av kyrklig jord; samt

nr 51, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av visst ärende anlitat biträde;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 21 § 2 och 3 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 40, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 1 § lagen om behandling av alkoholister;

nr 41, i anledning av väckta motioner om obligatoriskt införande av byggnadsnämnd i alla kommuner m. m.; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering;

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 71, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om tillgodoräkningsförfarande för befattningshavare hos skogsvårdsstyrelserna; ävensom

första kammarens första särskilda utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkpensionering m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående avvecklingen av den allmänna omsättningskatten, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.15 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 18 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

*Ang. bättre
förmåner åt
efterlevande
till förolyckad
militär perso-
nal.*

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **Wigforss**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Arrhéns interpellation angående bättre förmåner åt efterlevande till förolyckad militär personal, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Arrhén till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställt följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat, att bestämmelserna i militära avlöningsreglementet, militära icke-ordinariereglementet och manskapsavlöningsreglementet icke på ett skäligt sätt tillgodose efterlevandes till i tjänsten förolyckade befattningshavare berättigade intressen?

2. Har herr statsrådet för avsikt att med anledning av upprepade olyckshändelser inom försvarsmakten framlägga förslag till ändrade och för efterlevande mera rimliga bestämmelser?

Då de av interpellanten berörda avlöningsreglementena utfärdats på finansdepartementets föredragning, har interpellationen överlämnats till mig för besvarande.

Interpellationen har närmast föranletts av en olyckshändelse, som inträffade i februari detta år under förflyttning av ett flygförband från Västerås till Luleå. Under färden norröver möttes förbandet av snöstorm och tjocka, varvid ett av de i förbandet ingående planen försvann utan att sedermera ha anträffats. Det måste därför antagas, att flygplanet förolyckats och att dess besättning, en fänrik, en furir och en värnpliktig flygförare, omkommit. I enlighet med bestämmelserna i militära avlöningsreglementet respektive manskapsavlöningsreglementet utbetalades till fänrikens och furirens efterlevande lön för de omkomna för tiden till och med den förmodade dödsdagen samt begravningshjälp. Till fänrikens efterlämnade maka utgår vidare från och med dagen efter den antagna dödsdagen familjepension med ett belopp av 112 kronor 66 öre i månaden, inberäknat rörliga tilläggsförmåner.

Med utgångspunkt från nämnda fall har interpellanten nu ansett, att de ekonomiska villkor, som tillämpades på efterlevande till under tjänsteutövning förolyckade befattningshavare, vore alltför restriktivt hållna. I första hand krävde enligt hans mening rätt och billighet, att lönen utbetalades under hela den månad, under vilken olyckshändelsen ägde rum. Enligt hans åsikt finnes också fog för den meningen, att lön borde utgå under ytterligare två å tre månader efter det förmodade eller konstaterade dödsfallet.

Det av interpellanten berörda spörsmålet om utbetalande av lön under viss tid efter befattningshavares frånfalle har redan tidigare varit föremål för uppmärksamhet. Frågan berördes sålunda i två likalydande motioner vid 1937 års riksdag och upptogs härefter till behandling av 1936 års lönekommitté i dess år 1937 avgivna betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente. I syfte att bereda en avliden befattningshavares efterlevande ökat ekonomiskt stöd under den allra första tiden efter dödsfallet föreslog kommittén, att till

Ang. bättre förmåner åt efterlevande till förolyckad militär personal.

(Forts.)

befattningshavarens storbhus skulle — utöver ett för samtliga befattningshavare lika belopp i begravningshjälp å 400 kronor, avsett för de direkta begravningskostnaderna — utgå lön under en månads tid efter fränfallet under förutsättning att befattningshavaren efterlämnade familjepensionsberättigade efterlevande. Det förutsattes därvid även, att sådan ändring skulle vidtagas i allmänna familjepensionsreglementet, att familjepensionen för tjänsteman, som avlidit i tjänst, skulle börja utgå först en månad efter dödsfallet. Kommitténs förslag mötte emellertid vissa erinringar från remissmyndigheternas sida. Sålunda framhölls bland annat från flera håll, att indragning av familjepension under en månad och dess ersättande med avlöning skulle betyda, att avlöningen icke bleve tillförsäkrad de familjepensionsberättigade personligen, vilket däremot vore fallet med familjepensionen. Även ur vissa andra synpunkter föranledde kommitténs förslag anmärkningar under remissbehandlingen. Med anledning av de av myndigheterna framställda erinringarna ansåg jag mig för egen del i propositionen nr 263 till 1938 års riksdag med förslag till civilt avlöningsreglemente icke kunna förorda den av kommittén föreslagna anordningen. Jag föreslog i stället en annan lösning av frågan, vilken i sak innebar detsamma som vad lönekommittén föreslagit. Mitt förslag gick ut på att bestämmelserna i familjepensionsreglementet skulle lämnas orubbade, men att i de fall, där befattningshavare efterlämnade familjepensionsberättigade efterlevande samt hans lön för månad jämte därå belöpande rörligt tillägg översteg familjepensionen, den av kommittén föreslagna begravningshjälp å 400 kronor skulle ökas med ett belopp motsvarande skillnaden mellan lönen och pensionen. Vad jag sålunda föreslagit föranledde icke någon erinran från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida. I enlighet härmed innehåller det nu gällande civila avlöningsreglementet en bestämmelse av nyss angiven innebörd. I analogi härmed ha vidare i de efter civila avlöningsreglementet utfärdade civila icke-ordinariereglementet, militära avlöningsreglementet, militära icke-ordinariereglementet och manskapsavlöningsreglementet intagits liknande bestämmelser om förhöjning av begravningshjälp i de fall, där familjepensionsberättigade efterlevande finnas.

Såsom framgår av det anförda innehålla alltså redan nu samtliga gällande statliga avlöningsreglementen bestämmelser, som för flertalet fall i sak innebära detsamma, som interpellanten i första hand ansett påkallat, nämligen att en avliden befattningshavare efterlevande skulle erhålla lön under en månad efter dödsfallet. Detta gäller vare sig anledningen till dödsfallet är olycksfall i tjänsten eller befattningshavaren avlidit av annan anledning. Att härutöver, såsom interpellanten avsett, i avlöningsreglementena införa bestämmelser om utbetalande av lön under ytterligare två å tre månader i de fall, där befattningshavare förolyckats under tjänstutövning, synes mig knappast lämpligt. Frågan om särskilda förmåner till efterlevande efter befattningshavare, som avlidit till följd av olycksfall i tjänsten, bör i stället liksom för närvarande regleras i annan ordning. Beträffande militära befattningshavare gäller i detta hänseende, att efterlevande till officerare och underofficerare samt högbåtsmän och överfurirer bland manskapet erhålla ersättning enligt 1916 års olycksfallförsäkringslag, medan ersättningsrätten för fast anställt manskap i övrigt regleras av 1927 års militärsättningsförordning. Till efterlevande efter den, som omkommit under flygtjänstgöring, utgå vidare enligt en förordning av år 1940 vissa tillägg å de enligt olycksfallsförsäkringslagen eller militärsättningsförordningen utgående livräntorna. Nämnda författningar äga alltså tillämpning på de i interpellationen omnämnda befattningshavarna. Enligt vad jag inhämtat från riksförsäkringsanstalten har sålunda fänrikens änka tillerkänts

Ang. bättre förmåner åt efterlevande till förolyckad militär personal.
(Forts.)

en ersättning å 55 kronor 91 öre per månad, medan furirens änka och dotter erhållit ersättningar å tillsammans 176 kronor 5 öre i månaden. Det har i olika sammanhang framhållits, att de enligt olycksfallsförsäkringslagen och militärsämningsförordningen utgående ersättningarna vore för låga för att bereda efterlevande en skälig levnadsstandard. Nämnade förhållande har också uppmärksamrats av statsmakterna. I propositionerna nr 250 och 251 till årets riksdag ha sålunda förslag framlagts om vissa ändringar i såväl militärsämningsförordningen som olycksfallsförsäkringslagen. Vid bifall till dessa förslag komma förbättringar att inträda i fråga om vissa ersättningar till efterlevande i fall liknande det, som åberopats i interpellationen.

Sammanfattningsvis får jag alltså såsom svar på de av interpellanten framställda frågorna anföra, att jag icke finner tillräckliga skäl föreligga att i militära avlöningsreglementet, militära icke-ordinariereglementet och manskapsavlöningsreglementet införa sådana ändrade bestämmelser, som av interpellanten åsyftats.

Herr Arrhén: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det avgivna svaret samt för att det beretts mig tillfälle att i förväg ta del av detsamma.

Det är givetvis riktigt, när statsrådet i sitt svar erinrar om att frågor av denna natur vid flera tillfällen under de senaste åren ha varit föremål för uppmärksamhet här i riksdagen. Jag skulle kunna erinra om den interpellation i ett liknande ämne, som vid fjolårets riksdag framställdes av herr Ström och som besvarades av statsrådet Sköld den 28 februari. Jag kunde också erinra om en av mig väckt motion i ett likartat ämne vid samma riksdag. Utgångspunkten var i bägge de nämnda fallen för övrigt den bekanta olyckshändelsen i Trollhättan i slutet av år 1944.

Det spörsmål, som utgjorde huvudtemat i mina frågeställningar den 2 april i år, då den interpellation som vi nu sysselsätta oss med framställdes, var inte fullt så generellt, som statsrådets svar ger anledning att förmoda. Jag avsåg nämligen närmast de förhållanden som göra sig gällande inom flygvapnet och speciellt hur de efterlevandes situation blir, då en militär »beställningshavare under tjänstutövning blir borta», som det heter i författningarna, d. v. s. då en formell dödförklaring icke föreligger. Givetvis får inte denna detalj ses isolerad; den måste — som också statsrådet i sitt svar gjorde — placeras in i sitt större sammanhang. Jag vill emellertid här uttryckligen betona, att åtminstone enligt min mening gällande bestämmelser på området, enkannerligen berörande det av mig särskilt apostroferade, hittills lidit av en beklaglig oklarhet.

Just denna omständighet föranledde också i våras försvarets civilförvaltning att sammanställa en promemoria, daterad den 8 mars 1946 och närmast föranledd av olyckshändelsen i Norrland, som jag citerade i min interpellation. Men det synes som om också denna »klarläggning» lede av brister, ty också den har blivit föremål för missuppfattningar, sedan den utfärdades.

I en till Konungen ställd skrivelse av den 30 mars 1946 har chefen för flygvapnet berört frågan om ersättning till anhöriga efter omkommen flygpersonal. Därvid åberopades den nyss omnämnda promemorian, vilken dock uppgavs innehålla rätt att i fall, då beställningshavare »blivit borta», utbetala begravningshjälpen om 400 kronor. »Enligt samma grunder», heter det vidare i flygvapenchefens skrivelse, »synes ett belopp motsvarande familjepensionen kunna utbetalas.» Det vill alltså förefalla, som om även flygvapenchefen i dessa avseenden har en viss osäkerhetskänsla, när han läser författ-

Ang. bättre förmåner åt efterlevande till förolyckad militär personal.
(Forts.)

ningarnas bestämmelser. Ja, det förefaller mig till och med, som om det i statsrådets interpellationssvar finns möjlighet till två olika läsningar. Det sägs nämligen: »I enlighet med bestämmelserna i militära avlöningsreglementet respektive manskapsavlöningsreglementet utbetalades till fänrikens och furirens efterlevande lön för de omkomna för tiden till och med den förmodade dödsdagen samt begravningshjälp. Till fänrikens efterlämnade maka utgår vidare från och med dagen efter den antagna dödsdagen familjepension med ett belopp av o. s. v.» Det är den tolkning, som intendenterna ute på flygflottiljerna tydligen hittills tillämpat åtminstone i det fall som föranlett interpellationen.

Det verkligt betydelsefulla i statsrådets svar här i dag synes mig emellertid vara, att han understrukit, att bestämmelserna enligt den 1938 av riksdagen antagna propositionen nr 263 innebär, att begravningshjälpen ökas med en summa motsvarande skillnaden mellan lönen och pensionen, varjämte pensionen skall räknas från dödsdagen. Detta betyder, som statsrådet anmärker i sitt svar, att full lön under den första månaden efter dödsfallet utgår till de efterlevande, »vare sig anledningen till dödsfallet är olycksfall i tjänsten eller befattningshavaren avlidit av annan anledning».

Jag är glad över denna auktoritativa tolkning. Den är sannerligen av ett visst behov. I promemorian från försvarets civilförvaltning talar man nämligen först om olycksfall i allmänhet i tjänsten och ger därvid en tolkning, som överensstämmer med statsrådets, men därefter övergår man till att tala om »beställningshavare, som under tjänsteövning blir borta». Då skall enligt promemorian begravningshjälp — de 400 kronorna — utgå samt »den beräknade familjepensionen för månad». Man har alltså i verkligheten, när dessa bestämmelser tolkats av flottiljintendenterna, som det här närmast är fråga om, misstänkt, att en specialbestämmelse här förelåge, och det framgår också, som jag nyss påpekade, av flygvapenchefens marsskrivelse, att också han är tveksam. Han säger sig anse, att familjepension »synes» kunna utbetalas.

Andra lagutskottet uttryckte i sitt utlåtande nr 75 vid 1945 års riksdag en önskan, att hänsyn borde tagas till omständigheterna i varje särskilt fall. De sakkunniga, som tillsattes av regeringen den 29 juni 1945, ha i sitt den 11 februari 1946 avgivna betänkande förklarat sig anse, att den bästa metoden vore att utbygga den supplementära hjälpen, för vilken bl. a. kungafonden svarar. De föreslago här ett statsbidrag för fondens verksamhet, utgörande 2 procent av de reguljära ersättningsarnas totalbelopp eller omkring 150 000 kronor. Kungl. Maj:t har nu i proposition förklarat sig icke för närvarande vilja tillmötesgå detta förslag men dock vilja upptaga det till fortsatt övervägande. Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande härvidlag synes välmotiverat, men det förefaller med hänsyn till kungafondens verksamhet finnas anledning att understryka, att man gärna såge, att Kungl. Maj:ts fortsatta övervägande ledde till det resultat, som 1945 års sakkunniga förorda. Jag föreställer mig dock att man ej har anledning till annat än att med förtroende överlämna denna angelägenhet till statsrådets och departementets bedömande.

Statsrådet har vidare hänvisat till propositionerna nr 250 och 251 vid årets riksdag, daterade den 3 maj 1946. Dessa båda propositioner behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 39 respektive sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3, vilka utlåtanden skola behandlas av riksdagen i morgon. Jag har tagit del av propositionerna och med tillfredsställelse konstaterat, att genom de förslag, som där ställas och om vilka enighet nåtts, även det område synes bli täckt, som föranledde min interpellation den 2 april. Det gäller

Ang. bättre förmåner åt efterlevande till förolyckad militär personal.
(Forts.)

i det ena fallet provisorisk förbättring av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m., och i det andra fallet förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 9 §§ lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m. Statsrådet säger i proposition nr 250 på ett ställe, att bestämmelserna »bli både invecklade och ur författningsteknisk synpunkt mindre tillfredsställande». Detta skaparens egen karakteristik av verket är beklaglig. Den gäller, som jag redan sagt, tyvärr även för de bestämmelser på detta område, som vi ha bakom oss. Dessa bestämmelser te sig nog för de flesta, som nalkas dem, som en labyrint, där ariadnetråden lätt slites av, innan man får tillfälle att ta tjuren vid hornen, d. v. s. att åberopa de rätta, eller kanske man hellre skulle säga de *eventuellt* rätta paragraferna. Som det knappast är antagligt, att de, som skola tillämpa bestämmelserna — jag avser i detta sammanhang närmast intendenterna vid regementen och flottiljer — äro jurister, förefaller det mig, som om stor uppmärksamhet borde ägnas underhandsdirektiven i syfte att erhålla en rätt tillämpning.

Jag vill emellertid gärna åter betona den tillfredsställelse, som hänvisningen till propositionerna nr 250 och 251 måste bereda var och en som har intresse för dessa frågor. Att man använt sig av andra medel än de av mig i interpellationen antydda har självfallet ingen betydelse. Det kan dock kanske finnas anledning att betona, att den första förutsättningen för att förbättringarna skola bli varaktiga är ett stabilt penningvärde.

Hela det problem — såväl detaljen som helheten — som jag här berört är av en mycket stor betydelse, särskilt för det vapenslag, som interpellationen närmast markerat. Flygvapenschefen säger i sin skrivelse till Konungen av den 30 mars: »Humanitära och psykologiska skäl tala för att staten i fall som detta och motsvarande (d. v. s. olycksfall, där tjänst innehavare »blivit borta») visat generositet. Härför talar även det faktum, att personal, som icke har familjepension sig tillförsäkrad, visat stark motvilja mot att fullgöra flygtjänst.» Jag skulle kunna exemplifiera dessa antydningar, men avstår. Vad detta betyder för vår militära beredskap är emellertid uppenbart. En med sina förhållanden missnöjd trupp — och här gäller det närmast en kader — är icke vad vi ur olika synpunkter önska.

Jag ber till sist, herr talman, att än en gång få tacka för statsrådets svar och för den förståelse för frågans vidd och betydelse, varom det bär vittne.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 12, angående regleringen för budgetåret 1946/47 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 34 och 56 §§ förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor; samt

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid skogsvårdsstyrelserna jämte en i ämnet väckt motion.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 346, i anledning av väckta motioner om utbetalning av premier till fiskare för viss trålsill som fiskas i Nordsjön;

nr 347, i anledning av väckta motioner om rätt för landskommuner att övertaga byggande och underhåll av enskilda vägar och broar;

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden; samt

nr 372, i anledning av väckta motioner om utredning angående statligt stöd åt seminiföreningar för nötboskap.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 20—22, statsutskottets utlåtanden nr 203—206 och 209—211, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4, bevillningsutskottets betänkanden nr 40 och 41, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 56—62, första lagutskottets utlåtanden nr 46—48 och 50 samt memorial nr 51, andra lagutskottets utlåtanden nr 31, 32 och 37—42, jordbruksutskottets utlåtande nr 70 och memorial nr 71 ävensom första särskilda utskottets utlåtanden nr 1 och 2.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle bland två gånger bordlagda ärenden främst uppföras första särskilda utskottets utlåtande nr 2 och därefter samma utskotts utlåtande nr 1 ävensom att på berörda lista konstitutionsutskottets utlåtande nr 21 och första lagutskottets utlåtande nr 46 skulle i angiven ordning uppföras näst efter bevillningsutskottets betänkande nr 40.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.25 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
